

Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax
Kansikuva: Saara Airaksinen / Metsähallitus

© Metsähallitus 2011

ISSN-L 1796-2943
ISSN 1796-2943 (verkkajulkaisu)
ISBN 978-952-446-870-1 (verkkajulkaisu)

Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2011
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	3.1.2011
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	3345/623/2008
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	soidensuojelualue, soidensuojeluohjelma, vanhojen metsien suojeluohjelma, rantojensuojeluohjelma, Natura 2000		
ALUEEN NIMI	Etelä-Kuusamon suunnittelualue		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Etelä-Kuusamon vanhat metsät (FI 1101635), Iivaara–Jousivaara (FI 1101611), Isosuo–Kivisuo (FI 1101617), Teerisuo–Hanhiharju (FI 1101602), osa Hossasta (FI 1200743)		
ALUEYKSIKKÖ	Pohjanmaan luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018		
TIIVISTELMÄ	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelman (hks) alue muodostuu Etelä-Kuusamon vanhojen metsien alueista, kahdesta soidensuojelualueesta sekä Teerisuo–Hanhiharjun Natura 2000 -alueesta. Lisäksi osa Hossan rantojensuojeluohjelman alueesta kuuluu mukaan suunnittelualueeseen. Kaikkiaan suunnittelualue käsittää neljä kokonaista Natura 2000 -aluetta ja osan Hossan Natura 2000 -alueesta. Suunnittelualueella on kaksi perustettua soidensuojelualuetta. Tavoitteena on, että kaikki suunnittelualueen osat perustetaan lakisääteisiksi suojelualueiksi joko liittämällä niitä jo olemassa oleviin suojelualueisiin tai perustamalla uusia suojelualueita.</p> <p>Etelä-Kuusamon alueelle ovat ominaisia luonnontilaiset vanhat vaarametsät ja luonnontilaiset suot sekä erämaiset järvet, vaikkakin suunnittelualueen eri osat ovat luonnonoloiltaan vaihtelevia. Etelä-Kuusamon suunnittelualueella on merkittäviä kulttuuriperintökohteita ja maisema-arvoja. Luonnonarvojen ja erämaisyyden säilyttäminen on alueen hoidon ja käytön tärkeimpiä tavoitteita.</p> <p>Etelä-Kuusamon suunnittelualue on merkittävä kohde paikallisille kalastajille, metsästäjille ja marjastajille. Lisäksi retkeily- ja virkistyskäyttö on lisääntynyt, joskin alueella olisi mahdollisuuksia kehittyä huomattavasti nykyistä tunnetummaksi retkeily- ja luontokohteeksi. Hoito- ja käyttösuunnitelman yhtenä tavoitteena onkin parantaa alueen tunnettuutta viestinnän ja markkinoinnin keinoin.</p> <p>Suunnitelman laatimisessa on noudatettu osallistavan suunnittelun periaatteita. Suunnittelutyön aikana järjestettiin yleisötilaisuuksia ja käytiin neuvotteluja eri toimijoiden kanssa. Suunnittelualueen värikäs suojeluhistoria ja eri suojeluprosessien polveileva eteneminen ovat tuoneet oman leimansa suunnittelutyöhön.</p>		
AVAINSANAT	Etelä-Kuusamo, Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Natura 2000, Näränkä, Iivaara, Julma Ölkky		
MUUT TIEDOT	Suunnitelman ovat kirjoittaneet Sari Alatossava, Reijo Hirvonen, Leena Jartti, Tiina Laitinen, Kari Sarajärvi, Matti Tapaninen, Päivi Tervonen ja Pekka Veteläinen.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 98		
ISSN-L	1796-2943	ISBN (VERKKOJULKAISU)	978-952-446-870-1
ISSN (VERKKOJULK.)	1796-2943		
SIVUMÄÄRÄ	97 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	2011
UPPDRAKSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	3.1.2011
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	3345/623/2008
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/SKYDDSPROGRAM	myrskyddsområde, basprogrammet för myrskyddet, skyddsprogrammet för gammal skog, strandskyddsprogram, Natura 2000		
OMRÅDETS NAMN	Planeringsområdet i södra Kuusamo		
NATURA 2000-OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Gammelskogarna i södra Kuusamo (FI 1101635), Iivaara–Jousivaara (FI 1101611), Isosuo–Kivisuo (FI 1101617), Teerisuo–Hanhiharju (FI 1101602), en del av Hossa (FI 1200743)		
REGIONENHET	Österbottens naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för skyddsområdena i södra Kuusamo 2009–2018		
SAMMANDRAG	<p>Skötsel- och användningsplanen avser områdena med gammal skog i södra Kuusamo, två myrskyddsområden samt Natura 2000-området Teerisuo–Hanhiharju. Utöver detta hör en del av området som ingår i Hossas strandskyddsprogram till planeringsområdet. Allt som allt innefattar planeringsområdet fyra hela Natura 2000-områden och en del av Natura 2000-området Hossa. På planeringsområdet har två myrskyddsområden inrättats. Syftet är att av alla planeringsområdets delar inrätta lagstadgade skyddsområden antingen genom att foga dem till redan befintliga skyddsområden eller genom att inrätta nya skyddsområden.</p> <p>Utmärkande för området i södra Kuusamo är höjderna be vuxna med gammal skog i naturtillstånd och myrarna i naturtillstånd samt ödemarkssjöarna, fastän olika delar av planeringsområdet är i varierande naturtillstånd. På planeringsområdet i södra Kuusamo finns betydelsefulla kulturarvsobjekt och landskapsvärden. Att bevara naturvärdena och prägeln av ödemark är de viktigaste målen för skötseln och användningen av området.</p> <p>Planeringsområdet i södra Kuusamo är ett betydelsefullt område för lokala fiskare, jägare och bärplockare. Utöver detta har det blivit vanligare med utfärder och rekreation i området, även om området har möjligheter att utvecklas till ett ännu kändare utfärdsmål och naturobjekt. Ett av skötsel- och användningsplanens syften är också att göra området mera känt med hjälp av kommunikation och marknadsföring.</p> <p>Planen har utformats enligt principen för deltagande planering. Under planeringsarbetet ordnades möten för allmänheten och diskussioner med olika aktörer. Planeringsområdets brokiga skyddshistoria och de olika skyddsprocesserna, som gått fram och tillbaka, har satt sin stämpel på planeringsarbetet.</p>		
NYCKELORD	Södra Kuusamo, gammelskogarna i södra Kuusamo, Natura 2000, Näränkä, Iivaara, Julma Ölky		
ANDRA UPPGIFTER	Planen har skrivits av Sari Alatossava, Reijo Hirvonen, Leena Jartti, Tiina Laitinen, Kari Sarajärvi, Matti Tapaninen, Päivi Tervonen och Pekka Veteläinen.		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonuojelujulkaisuja. Sarja C 98		
ISSN-L	1796-2943	ISBN (ONLINE)	978-952-446-870-1
ISSN (ONLINE)	1796-2943		
SIDANTAL	97 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

Sisällys

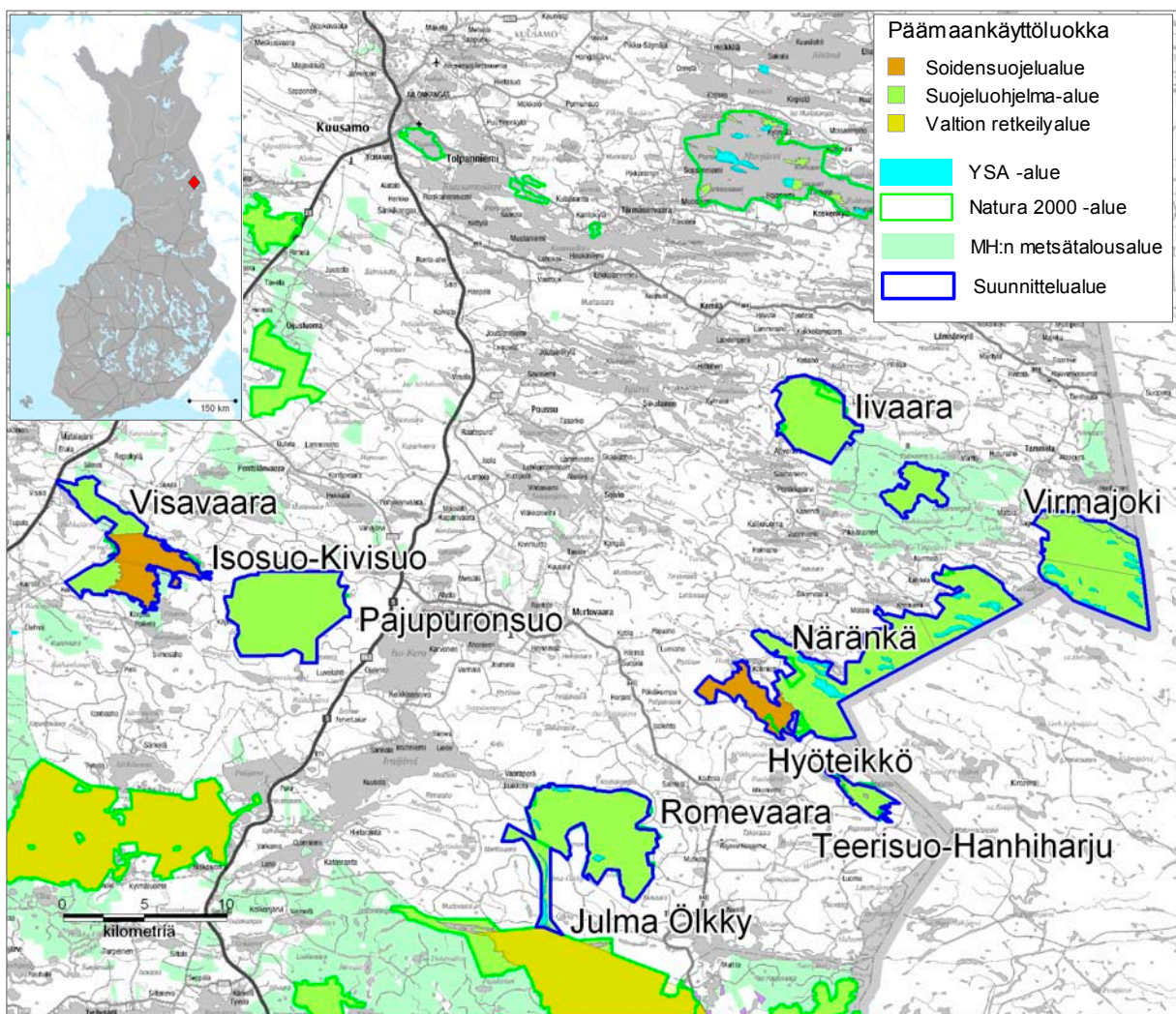
1 Johdanto	9
ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ	16
2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö	16
2.1 Yleiskuvaus.....	16
2.2 Geologia ja geomorfologia.....	20
2.3 Vesistöt ja suot.....	23
2.4 Metsät.....	26
2.5 Natura 2000 -luontotyytit ja uhanalaiset luontotyytit	27
2.6 Lajisto	32
2.7 Historia.....	38
2.7.1 Käyttöhistoria.....	38
2.7.2 Kulttuuriperintökohteet ja muinaisjännökset	39
2.7.3 Suojeluhistoria	42
2.8 Nykyinen käyttö.....	45
2.9 Maankäyttöanalyysi	46
2.10 Yhteenveto tärkeimmistä arvoista suojelun ja käytön kannalta.....	47
HOITO JA KÄYTTÖ	49
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	49
4 Vyöhykealuejako	51
4.1 Syrjävyöhyke.....	51
4.2 Virkistysvyöhyke.....	51
4.3 Kulttuurivyöhyke.....	51
5 Luonto- ja kulttuuriarvot	53
5.1 Luonnonsuojelu ja -hoito	53
5.1.1 Nykytila.....	53
5.1.2 Tavoitteet	53
5.1.3 Toimenpiteet	54
5.1.4 Seuranta.....	54
5.2 Kulttuuriperinnön suojelu ja hoito.....	54
5.2.1 Nykytila.....	54
5.2.2 Tavoitteet	55
5.2.3 Toimenpiteet ja seuranta	55
6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu	56
6.1 Retkeily ja muu luonnon virkistyskäyttö	56
6.1.1 Nykytila.....	56
6.1.2 Tavoitteet.....	59
6.1.3 Toimenpiteet.....	59
6.1.4 Seuranta	60
6.2 Opastusviestintä	61
6.2.1 Nykytila.....	61
6.2.2 Tavoitteet	61
6.2.3 Toimenpiteet	62

6.3	Matkailun yritystoiminta.....	62
6.3.1	Nykytila.....	62
6.3.2	Tavoitteet	62
6.3.3	Toimenpiteet	63
6.3.4	Seuranta.....	63
6.4	Palvelurakenteiden huolto.....	63
7	Tutkimus	64
8	Muu käyttö.....	65
8.1	Marjastus ja sienestys	65
8.2	Kalastus.....	65
8.3	Metsästys.....	66
8.4	Poronhoito.....	67
8.5	Malminetsintä ja kaivostoiminta.....	68
8.6	Tiet, maastoliikenne ja muu liikkuminen.....	68
8.6.1	Tiet ja maastossa olevat urat	68
8.6.2	Maastoliikenne.....	69
8.6.3	Polkupyöräily.....	70
8.6.4	Ratsastus	70
8.6.5	Koiravaljakkoajo	71
8.7	Luontokuvaus.....	71
9	Toimenpidesuunnitelmat	72
10	Suunnittelualueen ulkopuolinen maankäyttö.....	72
HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET		73
11	Käytön ohjaus, sopimukset, järjestyssääntö ja laajentaminen	73
11.1	Hallinto ja käytön ohjaus	73
11.2	Sopimukset	73
11.3	Järjestyssääntö	74
11.4	Laajentaminen.....	74
12	Turvallisuus ja pelastustoiminta.....	75
13	Valvonta	75
14	Yhteistyö.....	76
15	Resurssit ja aikataulu.....	76
16	Suunnitelman vaikutusten arviointi	77
16.1	Ekologiset vaikutukset.....	77
16.1.1	Luontotyyppien ennallistaminen ja luonnonhoito	77
16.1.2	Lajiston suojelu.....	77
16.1.3	Virkistys- ja luontomatkaileminen.....	78
16.1.4	Vaikutukset Natura 2000 -alueen suojeluperusteisiin	78
16.2	Taloudelliset vaikutukset.....	79
16.3	Sosiaaliset vaikutukset.....	80
Lähteet.....		81

Liitteet	87
Liite 1 Etelä-Kuusamon suunnittelualan maankäyttöanalyysi.....	87
Liite 2 Etelä-Kuusamon suunnittelualan kiinteistöt.....	88
Liite 3 Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava, kaavakartta	89
Liite 4 Kuusamon yleiskaavan kaavakartta.....	90
Liite 5 Etelä-Kuusamon suojeluvedet, rauhoituspäätös	91
Liite 6 Lausuntoyhteenveto	94
Liite 7 Ympäristöministeriön vahvistuskirje	96

1 Johdanto

Hoito- ja käyttösuunnitelman (hks) alue sijaitsee Etelä-Kuusamossa, ja siihen kuuluu kokonaisuudessaan neljä Natura 2000 -aluetta ja osa yhdestä Natura 2000 -alueesta (kuva 1). Suunnittelualueeseen kuuluvat Natura 2000 -alueet ovat Etelä-Kuusamon vanhat metsät (FI 1101635), Iivaara–Jousivaara (FI 1101611), Isosuo–Kivisuo (FI 1101617) ja Teerisuo–Hanhiharju (FI 1101602) sekä Julma-Ölkky -järven ympärillä oleva osa Hossan Natura 2000 -alueesta (FI 1200743). Kokonaisuudessaan nämä alueet ovat pinta-alaltaan 21 615 ha. Alueeseen sisältyy Kuusamon kylien yhteisten vesien osakaskunnan (KYVOK) hallinnassa oleva yksityinen suojelualue (Etelä-Kuusamon suojeluvvedet, YSA 203370), joka käsittää alueen sisällä olevia vesiä. Yksityinen suojelualue (YSA) sisältyy Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura 2000 -alueeseen ja kuuluu suunnittelualueeseen.

Kuva 1. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen sijainti ja yleiskuvaus. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Etelä-Kuusamon vanhojen metsien suojelusta on 2000-luvun alussa tehty säädösvalmistelu, jota tilanteen keskeneräisyydestä johtuen ei kuitenkaan ole lähetetty ympäristöministeriöön. Säädösesitysluonnokseen sisältyy suunnittelualueesta neljä osa-aluetta: Virmajoki, Näränkä, Pajupuron-suo ja Romevaara. Säädösesitysluonnoksessa perustettavan suojelualan nimeksi on ehdotettu **Närängän luonnonmetsät**. Suunnittelualueeseen kuuluvat Visavaara ja Iivaara on vanhoina valtionmaina sisällytetty Pohjois-Pohjanmaan vanhojen metsien säädösvalmistelukokonaisuuteen vuonna 1996 (taulukko 1).

Nimistö

- **Virmajoki:** Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura-alueeseen (FI 1101635) kuuluva Virmajoen palsta, pinta-ala 3 029 ha
- **Näränkä:** Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura-alueeseen (FI 1101635) kuuluva Närängän palsta, pinta-ala 4 524 ha
- **Romevaara:** Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura-alueeseen (FI 1101635) kuuluva Romevaaran palsta, pinta-ala 3 261 ha
- **Pajupuron-suo:** Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura-alueeseen (FI 1101635) kuuluva Pajupuron-suon palsta, pinta-ala 3 192 ha
- **Närängän luonnonmetsät:** Säädösesityksessä ehdotettu nimi perustettavalle suojelualueelle. Närängän luonnonmetsät käsittää Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura-alueeseen (FI 1101635) kuuluvat alueet Hyöteikönsuon soidensuojelualuetta lukuun ottamatta. Närängän luonnonmetsiin lukeutuvat Virmajoen, Närängän, Romevaaran ja Pajupuron-suon alueet.
- **Iivaara–Jousivaara:** Iivaara–Jousivaaran Natura-alue (FI 1101611), joka koostuu kahdesta osasta, Iivaarasta ja Jousivaarasta, joita käytetään myös erillisinä niminä tarkemmissa kuvauksissa; pinta-ala 2 518 ha
- **Hyöteikönsuo:** Hyöteikönsuon soidensuojelualue, kuuluu Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura-alueeseen (FI 1101635); Hyöteikönsuon soidensuojelualan pinta-ala 983 ha
- **Teerisuo–Hanhiharju:** Teerisuo–Hanhiharjun Natura-alue (FI 1101602), sisällytetty Natura 2000 -verkostoon vuonna 2007; pinta-ala 450 ha
- **Julma Ölkky:** Hossan Natura-alueeseen (FI 1200743) kuuluva Kuusamon kaupungin puolella oleva Julma-Ölkyn rotkojärvi ympäristöineen; Julma Ölkyn pinta-ala 466 ha
- **Isosuo–Kivisuo:** Isosuo–Kivisuon soidensuojelualue ja Natura-alue (FI 1101617); soidensuojelualan pinta-ala 1 359 ha ja lisäksi vain Natura 2000 -alueeseen lukeutuva alue 43 ha, yhteensä 1 402 ha
- **Visavaara:** Visavaaran vanhojen metsien suojeluohjelma-alue, joka kuuluu Isosuo–Kivisuon Natura-alueeseen (FI 1101617); Visavaaran pinta-ala 1 190 ha
- **Etelä-Kuusamon suojeluedet, YSA-alue:** Alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä vuonna 2007 perustettu yksityinen suojelualue (YSA 203370), johon kuuluvat KYVOK:n hallinnassa olevat Etelä-Kuusamon vanhojen metsien suojeluohjelma-alueen sisällä olevat vedet [kuuluvat Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura-alueeseen (FI 1101635)]. YSA-alueen pinta-ala on noin 600 ha.
- **Suunnittelualue:** Suunnittelualueeseen kuuluvat kaikki edellä mainitut alueet, pinta-ala yhteensä 21 615 ha. Pinta-ala on laskettu päämaankäyttöpinta-alan perusteella. Kaikki suunnittelualueeseen kuuluvat kiinteistöt on listattu liitteeseen 2 (kiinteistötaulukko). Kiinteistötaulukon perusteella laskettu kokonaispinta-ala 21 661 ha poikkeaa päämaankäyttöpinta-alasta johtuen kiinteistön 305-871-1-5 (Pakkolunastusyksiköt) pinta-alan poikkeamasta **KihtiGis**-paikkatietojärjestelmässä.

Taulukko 1. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen Natura 2000 -alueet, päämaankäyttöluokat ja alueita koskevat säädökset. amo = vanhojen metsien suojeluohjelma, YSA = yksityinen suojelualue, nat = Natura 2000 -alue, sso = soidensuojeluohjelma, lho = lehtojensuojeluohjelma, rso = rantojensuojeluohjelma, ssa = soidensuojelualue, YM = ympäristöministeriö.

Natura 2000 -alue	Koodi	Päämaankäyttöluokka	Säädökset
Etelä-Kuusamon vanhat metsät	FI 1101635	Virmajoki (amo), Närängänvaara (amo), Romevaara (amo), Pajupuronsuo (amo), Hyöteikönsuon soidensuojelualue, Etelä-Kuusamon suojeluvedet YSA	Hyöteikönsuon ssa 851/1988, Etelä-Kuusamon suojeluvesien perustamis päätös, suojelutunnus YSA 203370, Närängän luonnonmetsät -säädösesitysluonnos, jota ei ole lähetetty YM:ön
Iivaara-Jousivaara	FI 1101611	Iivaara-Jousivaara (nat, amo, sso, lho)	Pohjanmaan vanhojen metsien säädösesitys 1996, käsittelyssä YM:ssä
Isosuo-Kivisuo	FI 1101617	Isosuo-Kivisuon soidensuojelualue, Isosuo-Kivisuo (nat), Visavaara (amo)	Isosuo-Kivisuon ssa 676/1981, Pohjanmaan vanhojen metsien säädösesitys 1996, käsittelyssä YM:ssä
Teerisuo-Hanhiharju	FI 1101602	Teerisuo-Hanhiharju (nat)	ei säädöstä
Hossa	FI 1200743	Hossan järvet (rso)	ei säädöstä

Kaavoitustilanne

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava

Kuusamo kuuluu Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava on hyväksytty ympäristöministeriössä helmikuussa 2005 ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa 2006 (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2007). Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa Etelä-Kuusamon vanhat metsät on merkitty asiaankuuluvasti **SL**-alueeksi (Liite 3, Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan kaavakartta); samoin suunnittelualue on merkitty Natura 2000 -verkostoon kuuluvaksi alueeksi. Suunnittelualue sijoittuu kaavoituksessa kahden matkailun vetovoima-alueen, Ruka-Oulanka-Kitkan ja Kylmäluoma-Jokijärvi-Hossan, välimaastoon. Suunnittelualueen osat Iivaara, Virmajoki ja Näränkä sekä Romevaara- Julma Ölkky on määritelty luonnon monikäyttöalueiksi, joissa on virkistyskäytön kannalta kehitettäviä, arvokkaita luontokohteita sisältäviä aluekokonaisuuksia.

Suunnittelumääräyksen mukaisesti alueen maankäyttöä suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota luontoalueiden virkistyskäyttömahdollisuuksien edistämiseen, niiden välisten reitistöjen muodostamiseen sekä maisema- ja ympäristöarvojen säilymiseen. Iivaara on merkitty kaavassa maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeäksi alueeksi, jossa tulee edistää alueen maisema-arvojen säilymistä. Perinnemaisemakohteita suunnittelualueella on kaavassa merkitty Laihavaaraan Virmajoelle ja Närängän palstalle. Suunnittelualueen länsiosassa Visavaaran palstan läpi kulkee vanha kenttärata, joka on maakuntakaavassa merkitty kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittäväksi tieksi tai reitiksi. Suunnittelumääräyksen mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on pyrittävä edistämään historiallisten reittien käyttöä soveltuvien osin matkailu- ja virkistysreiteinä mm. pyöräilyyn siten, että teiden linjaus sekä kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot säilyvät.

Muinaismuistolaililla (295/1963) rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä on suunnittelualueella Närängän palstalla ja Julma Ölkylä. Närängän palstalla on myös pienialainen merkintä pohjavesialueeksi; samoilla paikoin on myös **MY-hs** -merkinnällä rajattu alue, joka on arvokas harjualue. Harjualueen suunnittelussa tulee huomioida erityisesti maisemalliset ja luonnonkauneudelliset tekijät. Maisemakallioalueita suunnittelualueella on Närängässä ja Julma Ölkylä sekä Laiha-vaarassa ja Iivaarassa.

Teerisuo–Hanhiharju on kaavassa merkitty luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeäksi alueeksi. Tällä merkinnällä osoitetaan suojelualueiden ulkopuoliset merkittävät lintualueet ja uhanalaisten kasvien alueet, ja näiden alueiden maankäyttö tulee suunnitella siten, että edistetään alueen monimuotoisuuden säilymistä. Kaavan vahvistamisen jälkeen Teerisuo–Hanhiharju on kuitenkin liitetty Natura 2000 -verkostoon, ja se on siirtynyt Metsähallituksen luontopalveluiden hallintaan. Kaavassa merkitty moottorikelkkareitti kulkee Visavaaran läpi – samoin kuin pääsähköjohto. Suojelualueen osalta moottorikelkkareitti ja sähköjohto kulkevat samassa paikassa. Suunnittelualueella sijaitsee monia poronhoidon kannalta tärkeitä kohteita (pyyntiaitoja ja erotuspaikkoja). Arvokkaiden luontokohteiden hoidon ja käytön priorisoinnissa Pohjois-Pohjanmaalla Etelä-Kuusamo kuuluu priorisointiluokkaan 2.

Koillis-Suomen strateginen yleiskaava

Koillis-Suomen aluekehityskeskus ryhtyi vuosina 2004–2006 laatimaan Koillis-Suomen strategista yleiskaavaa Kuusamon, Posion, Sallan ja Taivalkosken kuntien alueelle. Yhteisestä yleiskaavahankkeesta kuitenkin luovuttiin, ja kunnat valmistelevat omat kuntakohtaiset yleiskaavansa.

Kuusamon yleiskaava

Koko Kuusamon yleiskaava on hyväksytty 6.11.2008. Siinä kaikki suunnittelualueeseen kuuluvat alueet on merkitty asianmukaisella **SL**-tunnuksella (Liite 4, Kuusamon yleiskaavan kaavakartta). Reittiyhteystarvemerkinä on suunnittelualueen osalta merkitty Romevaaran ja Närängän alueen välille sekä Närängän alueen ja Iivaaran välille. Merkittäviä maisema- ja kulttuurihistoriallisia kohteita on yleiskaavassa suunnittelualueelle merkitty seuraavasti: Julma Ölkky (muinaismuisto), Närängänvaaran niityt (paikallisesti arvokas perinnemaisema), Metsäpuron paiseniitty (valtakunnallisesti arvokas perinnemaisema), Virmajoen paiseniitty (maakunnallisesti arvokas perinnemaisema), Näätäjoen suoniitty (paikallisesti arvokas perinnemaisema), Pisamojärvi (paikallisesti arvokas perinnemaisema) ja Kenttärata (kulttuurihistoriallisesti merkittävä tie tai reitti). Maankäytön suunnitteluohjeen mukaan valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiden perinnemaisemien osalta kohteita tulee hoitaa perinteisin menetelmin – eli niittäen, laiduntaen tai kaske-ten – siten, että uhanalaisten lajien elinolosuhteet säilyvät. Muinaismuistot tulee pyrkiä säilyttämään sellaisenaan tai merkitä erityisalueeksi. Kenttäradan osalta suunnittelussa on tuettava tien kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilymistä. Luonnon ja maiseman kannalta arvokkaita kallioalueita on suunnittelualueelle merkitty Julma Ölkylä, Närängänvaaraan, Laiha-vaaraan ja Iivaaraan. Suunnittelualueella on myös pienialaisia tärkeitä pohjavesialueita.

Pohjanmaan luonnonvarasuunnitelma

Pohjanmaan luonnonvarasuunnitelma (lvs) valmistui vuonna 2007 (Karjalainen ym. 2007), ja sen tavoitteena on ohjata Metsähallituksen sekä sen eri tulosalueiden toimintaa Pohjanmaan valtionmailla kaudella 2007–2016. Luonnonvarasuunnitelmassa todetaan, että Pohjanmaata tarkasteltaessa Koillismaan alue on keskimääräistä rehevämpää, metsät ovat yleensä yhtenäisiä ja laajoja alueita; metsät ovat Koillismaalla keskimäärin vanhimpia – uudistuskypsien ja vanhojen metsien osuus on 30 % kaikista metsistä. Koillismaan suojelualueiden metsät ovat myös luonnontilaisimpia. Natura 2000 -alueisiin kohdistuvat käyttöpaineet sekä ennallistamis- ja hoitotarpeet on kartoitettu Pohjois-Pohjanmaan osalta vuonna 2006 valmistuneessa Natura-alueiden hoidon ja käytön yleissuunnitelmassa [uudempi versio: Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2008]. Ennallistamistyöryhmän mietinnössä (Ympäristöministeriö 2003) Etelä-Kuusamon vanhat metsät on nimetty yhdeksi palojatkumoalueeksi, jossa tullaan suunnitelmallisesti polttamaan metsiä. Etelä-Kuusamon vanhat metsät eivät sisälly Metsähallituksen luontopalveluiden matkailun ja virkistyskäytön palvelujen näkökulmasta tärkeimpiin alueisiin, mutta kohde on kärkialueista Oulangan vaikutuspiirissä. Porotalouden osalta Etelä-Kuusamon vanhojen metsien suojelualueella toimivat Hossa–Irnin ja Kallioluoman paliskunnat, ja Metsähallituksen metsätalous pitää paliskuntien kanssa säännölliset palaverit.

Luonnonvarasuunnitelman tavoitteena perinteisen taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden lisäksi oli ihmisten ja organisaatioiden vuorovaikutuksen kestävyys, laatu ja jatkuvuus. Lvs-projektin yhteydessä Metsähallituksen ja sidosryhmien välisen vuorovaikutuksen laatua ja odotuksia selvitettiin. Selvityksen mukaan Metsähallitukselta odotetaan yhteistyökykyä, luotettavuutta ja palvelualltiutta. Asiantuntemus, uskottavuus ja tehokkuus olivat myös odotusten kärkijoukossa. Lvs:ssa toiminnan linjauksissa mainitaan mm. seuraavat asiat: kaudella 2007–2016 luonnonsuojelun ja virkistyskäytön taso paranee nykyisestä, metsiä käsitellään retkeilyreittien ja -rakenteiden läheisyydessä maisema- ja virkistysarvot huomioon ottaen, vuorovaikutuksen laatua parannetaan, alueen itäosassa ekologinen verkosto on hyvä ja laatua parannetaan ennallistamis- ja luonnonhoitotoimin, tarvittaville alueille laaditaan hks sekä valtionmaat ja -vedet tarjoavat jatkosakin hyvät edellytykset tutkimukselle.

Luonnonsuojelusta lvs:ssa todetaan seuraavaa: tavoitteena on suojelualueiden perustamiseen tähtäävä säädösvalmistelu, suojelualueiden luontotyyppi-inventoinnin loppuun saattaminen, kulttuuriperinnön suojelun huomioiminen alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa ja metsien poltto keskittyy palojatkumoalueille.

Retkeilypalvelut mitoitetaan sijainniltaan, määrältään ja laadultaan kysyntää vastaaviksi. Luonnonsuojelun ja luontaiselinkeinojen tarpeet otetaan huomioon, ja haitat ja häiriöt minimoidaan. Toiminnan tavoitteena Koillismaan puistoalueella (aikaisemmat Oulangan ja Syötteen puistoalueet) on virkistyskäytön ja luonnonsuojelun tasapainon säilyttäminen ja varmistaminen, matkailualueen toimijoiden välinen tiivis yhteistyö sekä kestävä luontomatkailemisen periaatteiden noudattaminen.

Kiinteistönmuodostus ja säädösvalmistelu

Suunnittelualueeseen kuuluu kaksi lakisääteisesti perustettua soidensuojelualuetta: Hyöteikönsuo ja Isosuo–Kivisuo. Lisäksi siihen kuuluu kolme vanhojen metsien suojeluohjelma-aluetta, yksi rantojensuojeluohjelma-alueen osa ja yksi Natura-alue, joka ei sisälly muihin ohjelmiin. Kaikista ohjelma-alueista ja Natura-alueista tullaan perustamaan lakisääteiset suojelualueet. Närängän luonnonmetsien (Virmajoki, Näränkä, Pajupuronsuo, Romevaara; sisältyvät vanhojen metsien suojeuluohjelmaan) osalta säädösvalmistelu on tehty, mutta alueen keskeneräisyyden takia säädös-esitystä ei aikanaan lähetetty ympäristöministeriöön. Muiden ohjelmakohteiden osalta säädös- valmistelua ei ole aloitettu.

Kiinteistönmuodostuksen osalta Kuusamon yhteismetsältä lunastetut Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura 2000 -alueeseen kuuluvat kohteet on muodostettu suoraan yhdeksi kiinteistöksi (Etelä-Kuusamon vanhat metsät 305-871-1-5), ja perustetut soidensuojelualueet Hyöteikkö (Hyöteikön soidensuojelualue 305-891-1-3) ja Isosuo–Kivisuo (Isosuo–Kivisuon soidensuojelualue 305-891-1-2) ovat omat suojelukiinteistönsä. Muutoin suunnittelualueella ei ole tehty suojelu-aluekiinteistöjen muodostusta, ja suunnittelualueeseen lukeutuu huomattava määrä erillisiä kiinteistöjä (Liite 2, kiinteistötaulukko).

Aikaisempi suunnitelma ja järjestyssääntö

Suunnittelualueella ainoastaan Isosuo–Kivisuon soidensuojelualueelle on aikaisempi hoito- ja käyttösuunnitelma (hks) (Metsähallitus 1991). Ko. suunnitelma on osa laajempaa soidensuojelu-alueille tehtyä hks-kokonaisuutta, jossa samaan suunnitelmaan sisältyi kahdeksan soidensuojelu- aluetta eri puolilla Suomea. Hoito- ja käyttösuunnitelma on hyväksytty vuonna 1991. Siinä Iso- suo–Kivisuon osalta tavoitteena oli varmistaa alueen luonnonsuojelu. Suunnitelmassa todetaan, että aluetta ei syrjäisen sijaintinsa vuoksi kehitetä yleisökäyttöön. Lisäksi tavoitteena oli metsä- talouden ja luonnonsuojelun tavoitteiden yhteensovittaminen, koska suunnitelma mahdollisti metsätaloustoimet suunnittelualueen kivennäismaaosilla tietyin rajoittein. Muiden tämän suunnitelman suunnittelualueen osien osalta hoito ja käyttö on perustunut tapauskohtaisiin toimenpide- suunnitelmiin. Suunnittelualueella ei ole aikaisempia järjestyssääntöjä.

Suunnittelun toteutus, osallistaminen ja suunnitelman hyväksyminen

Etelä-Kuusamon suojelualueiden hks-projektista vastasi Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut. Projektiin osallistui nimetty Metsähallituksen projektiryhmä, jossa oli edustus luontopalveluiden eri prosesseista. Suunnitelman vastuullinen kirjoittaja ja projektipäällikkö oli Leena Jartti alueidenhallinta-prosessista. Muut projektiryhmän jäsenet olivat Tiina Laitinen (luonnonsuojelu), Kari Lahti ja Sari Alatossava (luonnon virkistyskäyttö), Kari Sarajärvi (erä, kalastusasiat) ja Reijo Hirvonen (erä, metsästysasiat). Myös Pekka Veteläinen (luonnonsuojelu) osallistui luontotyyppi-inventointeihin ja tarjosi suunnittelutyön tueksi vahvan paikallistuntemuksensa. Projektiryhmän tehtävänä oli hks:n kirjoittaminen. Edellä mainitut projektiryhmän jäsenet vastasivat oman prosessinsa vastuualueen sisällön tuottamisesta suunnitelmaan. Projektipäällikkö vastasi projektin organisoinnista, suunnitelma-asiakirjan kokonaisuuden työstämisestä sekä projektin jälkitöistä. Koko ryhmä tarkasteli yhdessä tavoitteiden asettelua ja yhteensovittamista. Projektiryhmä valmisteli Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluiden johtoryhmälle hyväksyttäväksi hoidon ja käytön tavoitteet. Valmis suunnitelma käsiteltiin Pohjanmaan luontopalveluiden johtoryhmässä, ja ennen ohjausyksikköön hyväksyttäväksi lähettämistä suunnitelman hyväksyi aluejohtaja.

Etelä-Kuusamon hks-projekti oli alun perin käynnistetty 2000-luvun alkupuolella, jolloin pidettiin ohjeiden mukaiset yleisötilaisuudet ja mahdolliset kahdenkeskiset neuvottelut. Neuvotteluista ja tilaisuuksista on olemassa muistiot. Projektin käynnistämisvaiheeseen liittyviä yleisötilaisuuksia ei pidetty myöhemmin uudelleen, vaan suunnitelmaa edistettiin alueella toimivien tahojen kanssa käytävien kahdenkeskisten neuvottelujen pohjalta. Suunnitelmaluonnoksen valmistuttua, ennen hks:n lausuntokierrosta, pidettiin yleisötilaisuus. Etelä-Kuusamoon ei perustettu erillistä sidosryhmistä koostuvaa yhteistyöryhmää. Etelä-Kuusamon suojelualueiden kannalta oleellisia sidosryhmiä ovat ainakin Kainuun puistoalue (Metsähallitus), metsätalous (Metsähallitus), Kuusamon kaupunki, Ruka–Kuusamon matkailuyhdistys, Hossan matkailuyrittäjät, paikalliset matkailuyrittäjät (Etelä-Kuusamosta ja Hossasta), paikalliset paliskunnat (Kallioluoma ja Hossa–Irni), KYVOK (Kuusamon yhteisten vesialueiden osakaskunta), riistanhoitoyhdistys, kalastuskunnat, Kuusamon yhteismetsä, Hyöteikön yhteismetsä, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Rajavartiolaite ja Kuusamon luonnonystävät ry.

Hoito- ja käyttösuunnitelmasta pyydettiin lausunto Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselta, Kuusamon kaupungilta ja muilta sidosryhmiltä (Liite 6, lausuntoyhteenveto). Suunnitelman hyväksyi Natura 2000 -alueiden ja suojeluohjelmakohteiden osalta Metsähallituksen luontopalvelujohtaja, vanhan luonnonsuojelulain (71/1923) nojalla perustettujen suojelualueiden osalta ympäristöministeriö (Liite 7) ja YSA-alueen osalta alueellinen ympäristökeskus. Hks-projekti lopetettiin alueidenhallinnan aluepäällikön Jouni Aarnion vahvistuksella.

ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNSTINEN KÄYTTÖ

2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö

2.1 Yleiskuvaus

Suunnittelualueeseen kuuluvat alueet ovat kokonaisuudessaan hyvin erämaisia, eikä niillä tiettyjä keskittymiä lukuun ottamatta ole paljoa virkistys- tai matkailukäyttöä. Suunnittelualueella on merkittäviä kulttuuriperintökohteita. Matkailullisesti ja virkistyksellisesti tärkeimmät kohteet suunnittelualueella ovat Iivaaran alue, Näränkä ja Julma Ölkky. Muilla alueilla käyttö keskittyy enimmäkseen metsästyksen, kalastukseen, poronhoitoon ja marjastukseen.

Virmajoki

Kuusamon kaakkoisosassa sijaitsevalla Virmajoen alueella valtakunnanraja työntyy kielekkeenä Venäjälle. Alue on luonteeltaan ja maisemaltaan erämainen. Suot, pienet joet ja kaakosta luoteeseen suuntautuneet pitkittäiset drumliinit rytmittävät maastoa. Purojen ja niitä reunustavien soiden välissä on kapeita harjanteita, joiden etelärinteillä kasvaa vanhoja männiköitä ja pohjoisrinteillä reheviä ja synkkiä kuusivaltaisia sekametsiä. Parhaimmillaan kapeiden harjujen päällä kahden tyystin erilaisen metsätyypin raja on hyvin jyrkkä. Myös puhdas- ja kirkasvetiset pikkujärvet ovat muodoltaan pitkulaisia luode-kaakkoissuunnassa.

Vanhat kasket monipuolistavat Virmajoen metsiä. Esimerkiksi Puuroaho on 120-vuotias kaskan jälkeen syntynyt metsä, jossa lehtipuuston osuus on suuri. Virmajoenronnissa on nähtävissä jälkiä yli sata vuotta sitten tehdystä **porokaskesta** eli luppokuusten kaatamisesta porojen talviravinnoksi, mistä merkinä ovat pitkät ja tasamittaiset kuusen kannot.

Suurista pedoista alueella liikkuu karhuja, susia ja ahmoja. Virmajoen varrelta on tehty havaintoja majavasta, joka jälleen on kotiutumassa Kuusamonkin vesireiteille. Näätämaisen–Teerisuon alueella poroaita erkanevat valtakunnanrajasta, ja siellä on tavattu metsäpeuroja. Luonnontilaisten vanhojen metsien lintulajisto on edustava.

Virmajoella virkistyskäyttö keskittyy lähinnä metsästyksen ja kalastukseen. Virmajoen osan raja-vyöhykkeellä sijaitsee useita KYVOK:n vuokravesiä, joilla harjoitetaan aktiivista kalastusta. Vuokravedet kuuluvat Etelä-Kuusamon suojeluvedet -YSA-alueeseen.

Näränkä

Närängänvaaran suojelualue sijaitsee Suomen ja Venäjän rajalla kohdassa, jossa Venäjä työntyy kielekkeenä Kuusamon eteläosaan. Tämä laaja ja maisemaltaan vaikuttava alue rajautuu valtakunnanrajaan noin 15 km:n matkalla. Itse Närängänvaara kohoaa 380 m mpy ja 150 m ympäröiviä soita korkeammalle. Vaaralta avautuva maisema harjujen, moreeniselänteiden, soiden, aarniometsien ja pienvesien muodostamaan maastoon on mieleenpainuva elämys. Vaaran lounaispuolella näkymää hallitsee Hyöteikönsuon soidensuojelualue.

Ultraemäksisestä kallioperästä johtuen vaaran kasvillisuus on suhteellisen rehevää. Ravinteisista lähteistä saavat alkunsa monet purot, ja ravinnelisäys tulee näkyviin etenkin vaaran rinneosoilla ja puronvarsilla, joissa elää useita harvinaisia kasveja. Myös kalliopahdoilla ja rinnemetsissä kasvaa vaateliasta kasvillisuutta. Alueella on runsaasti pienvesistöjä, joiden valuma-alueet ovat lähes luonnontilaisia. Linnusto on monipuolinen.

Närängänvaaran järvistä koilliseen on noin 10 km:n mittainen ja 3 km:n levyinen alue edustavaa aarniometsää. Näille metsille on tyypillistä runsas kelo puusto, ja metsäpalojen jäljet ovat maastossa hyvin havaittavissa. Vanhimmat alueet ovat Visavaara, Mäntyvaara, Koppelokangas ja Kuikkalamminharjut. Visavaarassa kasvaa mänty, joka on osoittautunut yhdeksi Suomen vanhimmista tunnetuista puista. Puu on aloittanut kasvunsa jo 1330-luvulla.

Närängän vanha erämaatila sijaitsee Närängänvaaralla. Tila pihapiireineen on kunnostettu 2000-luvun alkupuolella retkeilijöitä ja matkailijoita palvelevaksi kokonaisuudeksi. Päärakennuksen lisäksi pihapiiristä löytyy sauna, kaivo sekä vanha **puoji** (puoji = varastona käytetty piharakennus), jossa on Närängän historiasta kertova näyttely. Närängänvaaraa kiertää kaksi retkeilyreittiä: lyhyempi reitti kiertää Närängänvaaran ja pidempi reitti laskeutuu alas Suojärvelle ja Hyöteikönsuolle.

Retkeilyn lisäksi Närängän alueella metsästetään ja marjastetaan. Siellä on myös KYVOK:n vesi-alueita, joista rajavyöhykkeellä sijaitsevat ovat vuokravesiä. Rajavyöhykkeen ulkopuoliset KYVOK:n vedet sisältyvät KYVOK:n verkkovesiin. Närängänvaaran alueella olevat KYVOK:n hallinnassa olevat vedet kuuluvat Etelä-Kuusamon suojeluvädit -YSA-alueeseen. Metsähallituksen hallinnassa osittain oleva Suojärvi sisältyy Metsähallituksen Kuusamon pyydyslupa-alueeseen.

Pajupuronsuo

Pajupuronsuo on luonnonoloiltaan hyvin omalaatuinen ja muista kolmesta Närängän luonnonmetsiin lukeutuvasta kohteesta poikkeava. Alueella on suurehkoja soita, ja kuusivoittoisissa metsissä kasvaa runsaasti vanhaa lehtipuustoa. Rehevien lehtipuuvältaisten metsien puulajeista haapa on eliöstölle merkityksellisin. Säädosvalmistelun neljästä kohteesta juuri Pajupuronsuolla ihmistoiminnan vaikutus näkyy selkeimmin. Noin sata vuotta sitten metsiä on harsintahakattu, ja rehevempiä alueita on myös kaskettu laajalti. Nuorimmista kaskista on kuitenkin jo 150 vuotta.

Pajupuronsuon itäosassa sijaitsevan Palovaaran laki on palanut noin sata vuotta sitten ja on erinomainen esimerkki luonnonmetsän palon jälkeisestä uudistumisesta. Korkein kohta on alueen luoteiskulmassa sijaitseva Vasikkavaara, jonka laki kohoaa 325 m:n korkeuteen. Lähteiden määrä on poikkeuksellisen suuri; etenkin Kirvesnoron rinteillä ovat nämä pohjaveden purkaumat edustavimmillaan.

Linnusto on hyvin monipuolinen. Vanhan metsän yhtenäisyyden seurauksena metson pesimätiheys on noin kolminkertainen ympäristön talousmetsiin verrattuna.

Liito-orava on Pajupuronsuolla pohjoisimmilla asuinalueillaan, ja alue sopii hyvin lajille sekä ravinnon että pesäkolonien saatavuuden kannalta. Liito-orava tarvitsee menestyäkseen kolopuiden lisäksi peitteistä sekametsää, jossa kasvaa haapaa, kuusta, koivua ja leppää. Liito-oravia ja niiden jätöksiä on mahdollista nähdä koko Pajupuronsuon alueella.

Pajupuronsuolla virkistys- ja muu käyttö keskittyy lähinnä metsästykseseen ja marjastukseen.

Romevaara

Romevaara sijaitsee Julma-Ölkyn rotkojärven ja Hossan retkeilyalueen pohjoispuolella, Kuusamon kaupungin eteläosassa. Suuri osa alueesta on yli 300 m:n korkeudessa kasvavaa lakimetsää, mikä näkyy selvästi korkeimpien osien puustossa. Metsässä on mm. 600-vuotiaita eläviä aarniomäntyjä ja vanhoja kaskia. Paikoin on nähtävissä merkkejä vuosisadan alun harsintahakkuista ja vielä varhaisemmasta tervanpoltosta. Ihmistoiminnan merkit ovat alueen metsissä kuitenkin vähäisiä.

Alueen pohjoisosassa sijaitseva Lomajoen kuru on geologisesti mielenkiintoinen kallioperän murroslaakso. Paikoitellen kurun kalliojyrkänteet ovat 40–50 m:n korkuisia. Itse Romevaara on suurimmaksi osaksi pienipiirteistä metsän ja suon mosaiikkia. Eteläosistaan vaara on loivapiirteistä rinnettä, jossa lettoiset suot vaihtuvat kuiviin mäntyvaltaisiin kankaisiin ja edelleen mäntyisiksi rämeiksi ja kuusikkokorviksi. Koko Romevaaran alueella on poikkeuksellisen paljon lähteisyyttä, mikä ylläpitää vaateliasta kosteikkokasvillisuutta.

Kirkkaiden lähdepurojen varsilla on kovien pakkastalvien ja vahvan roudan jäljiltä pystyyn kuolleita puronvarsikuusikoita. Lahoaviin puihin iskeytyy uutta eliölajistoa, ja kuusikoiden maahan romahtaneissa rungoissa elää vanhan metsän ilmentäjiä – esimerkiksi kääväkäslajeja.

Romevaaran alueella on muutamia KYVOK:n hallinnassa olevia kalavesiä, jotka kuuluvat KYVOK:n verkkovesiin. Nämä vedet sisältyvät Etelä-Kuusamon suojeluedet -YSA-alueeseen.

Hyöteikönsuo

Hyöteikönsuon soidensuojelualue on perustettu lailla (851/1988) vuonna 1988. Rauhoitus-säädökset on määritelty asetuksella (852/1988). Suojelualueen perustamisen jälkeen on valtion hallintaan siirtynyt kaksi alueen sisällä olevaa yksityispalstaa, jotka liitetään suojelualueeseen. Hyöteikönsuon soidensuojelualueen nykyinen pinta-ala on 883 ha. Se kuuluu osana Etelä-Kuusamon vanhat metsät -Natura 2000 -alueeseen (FI 1101635). Hyöteikönsuo on laaja aapasuo-alue. Sen läpi kulkee Hyöteikön tieltä Näräganvaaraan johtava retkeilyreitti. Hyöteikönsuolla on sodanjälkeisten asutustoimien yhteydessä tehty merkittäviä suonkuivaustöitä maataloustarkoituksiin. Alueelle ei kuitenkaan koskaan raivattu peltoja, ja kuivatuskanavat jäivät suolle hyödyttöminä. Hyöteikönsuon ojitetut alueet ennallistettiin **Vihreä Vyöhyke Life** -hankkeen yhteydessä vuonna 2005.

Iivaara

Iivaaran alueeseen kuuluu kaksi erillistä osaa. Pohjoisempana on Iivaara–Penikkavaaran alue ja etelämpänä Laihavaara–Jousivaaran alue. Nämä osat yhdessä muodostavat Iivaara–Jousivaaran Natura 2000 -alueen (FI 1101611), jonka pinta-ala on 2 407 ha. Kokonaisuudessaan alue on edustavaa vaarakuusikkoa, jossa on paikoin hyvin ravinteisia alueita ja paljon lehtipuustoa. Kohteen erityispiirteet näkyvät ravinteisissa puronvarsissa, paikallisina lehtokeskittyminä ja lehtomaisten kankaiden sekä lähteiden runsautena. Iivaara on nimikkoalueensa korkein vaara kohoten 471 m merenpinnan yläpuolelle. Iivaaran alueen läpi kulkee Iivaaran retkeilyreitti, jonka kokonaispituus on 8 km. Reitti suuntautuu Iivaarasta Penikkavaaran yli Rahkalammelle. Iivaara on suosittu kohde eräiden lintumatkailuyritysten keskuudessa.

Julma Ölkky

Julma Ölkkyllä tarkoitetaan tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa Hossan Natura 2000 -alueen Kuusamon kaupungin puolella olevaa osaa. Julma-Ölkyn rotkojärveen viitataan tekstissä muodolla, jossa on väliviiva. Julman Ölkyn alue sisältyy valtakunnalliseen rantojensuojeluohjelmaan, ja se on tarkoitettu toteuttamaan luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla. Valtaosa alueen vesistöistä on KYVOK:n hallinnassa. Nämä vedet kuuluvat Etelä-Kuusamon suojeluvetä -YSA-alueeseen. Julma Ölkky tunnetaan jylhästä rotkojärvestä, jonka pystysuorat kallioseinämät nousevat paikoin jopa 50 m:n korkeuteen. Järven pohjoisosan itärannalla on laaja holvimainen luolamuodostuma, **Pirunkellari**. Julma-Ölkyn järven ympäri kulkee retkeilyreitti **Ölökyn Ähkäsy**. Järven eteläpäässä toimii kahvila, jonka yrittäjä tarjoaa myös veneristeilyjä rotkojärvelle.

Isosuo–Kivisuo

Isosuo–Kivisuon soidensuojelualue on perustettu lailla (676/1981) vuonna 1981, ja sen rauhoituksesta on säädetty asetuksella. Isosuo–Kivisuo on laaja aapasuoalue. Kohde koostuu soidensuojelualueen ympärille fyysisesti kosketuksiin sijoittuvista vanhan metsän kohteista ja jo perustetusta soidensuojelualueesta. Isosuo–Kivisuon soidensuojelualue on pääosin avosuota, jonka luoteisosa on lettomaista vaihtuen nopeasti saravaltaisiksi nevoiksi ja karummiksi nevoiksi sekä jokivarsien tulvanevoiksi. Riita-ahon osa-alueella on paikoin vanhan metsän arvoiltaan heikompi tasoisia alueita. Kuusilahopuun jatkumo on koko alueella erityisen edustava. Isosuo–Kivisuolla virkistys- ja muu käyttö keskittyy lähinnä metsästykseseen ja marjastukseen.

Visavaara

Visavaaran alue kuuluu vanhojen metsien suojeluohjelmaan. Se on hyvin tärkeä liito-oravan ydinalue, jossa on myös tulevaisuuden potentiaalia lajin säilymiselle. Alue on erittäin edustava aapasoiden ja luonnonmetsien kokonaisuus. Visavaaran alueella virkistys- ja muu käyttö keskittyy lähinnä metsästykseseen ja marjastukseen.

Teerisuo–Hanhiharju

Teerisuo–Hanhiharjun alue on monimuotoinen ja edustava harju-aapasuokokonaisuus, jonka erikoisuutena ovat ultraemäksiset serpentiinikalliot. Maisemallisesti komea Teerisuo–Hanhiharjun alue sijoittuu erämaisen Korpijärven kaakkoispuolelle. Alue koostuu Hanhiharjun luode-kaakko-suuntaisesta harjuselänteestä, jonka molemmiin puoliin on aapasuota metsäsaarekkeineen ja pienvesineen. Harjujakson tuntumassa on serpentiinikallioalueita, ja itse harju koostuu paikoin serpentiinilohkareista. Alueen metsät ovat vanhoja ja lähes luonnontilaisia. Suot ja pienvedet ovat vesitaloudeltaan täysin luonnontilaisia, mikä lisää alueen arvoa. Teerisuo–Hanhiharjun alueella on muutamia pieniä vesiä, jotka ovat KYVOK:n hallinnassa. Nämä vedet on tarkoitettu vaihtaa valtiolle Pohjois-Kuusamossa käynnissä olevien vesien vaihdon yhteydessä vuoden 2010 aikana.

Etelä-Kuusamon suojeluvetä, YSA

YSA-alueeseen sisältyy KYVOK:n hallinnassa olevia vesialueita noin 600 ha. Nämä vedet sijaitsevat Virmajoen, Närängän, Romevaaran, Pajupuronsuon ja Julma Ölkyn alueilla. Rajavyöhykkeellä sijaitsevat vedet KYVOK on vuokrannut, ja muut vedet ovat normaalin verkko-kalastuksen piirissä. Vesistö on alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä perustettu YSA-alue vuonna 2007. Kalastukseen liittyvän maastoliikenteen ehdoista on sovittu Metsähallituksen ja

KYVOK:n välisissä neuvotteluissa (Metsähallitus 2008). KYVOK:n vedet ovat pääasiassa pienehköjä järvivesiä; mukana on myös joitain jokivesiä. Vedet ovat valuma-alueen latvavesiä ja pääosin hyvin luonnontilaisen kaltaisia.

2.2 Geologia ja geomorfologia

Kallio- ja maaperätiedot perustuvat pääosin **Kuusamon vanhat metsät Life** -projektissa tehtyyn selvitykseen (Virkkala & Virkkala 2000) sekä Suomen geologisiin yleiskarttoihin (Matisto 1958, Sutinen & Pollari 1982). Valtaosaltaan kallioperä on Suomen itäisen rajaseudun vallitsevaa kivilajia graniittigneissiiä, joka on iältään yli 2 500 miljoonaa vuotta ja kuuluu siten maamme vanhimpiin kivilajeihin (Mertanen ym. 1989). Alueet eroavat geologialtaan ja maastomuodoiltaan toisistaan varsin paljon, joten niitä on syytä käsitellä erikseen (kuva 2).

Iivaara

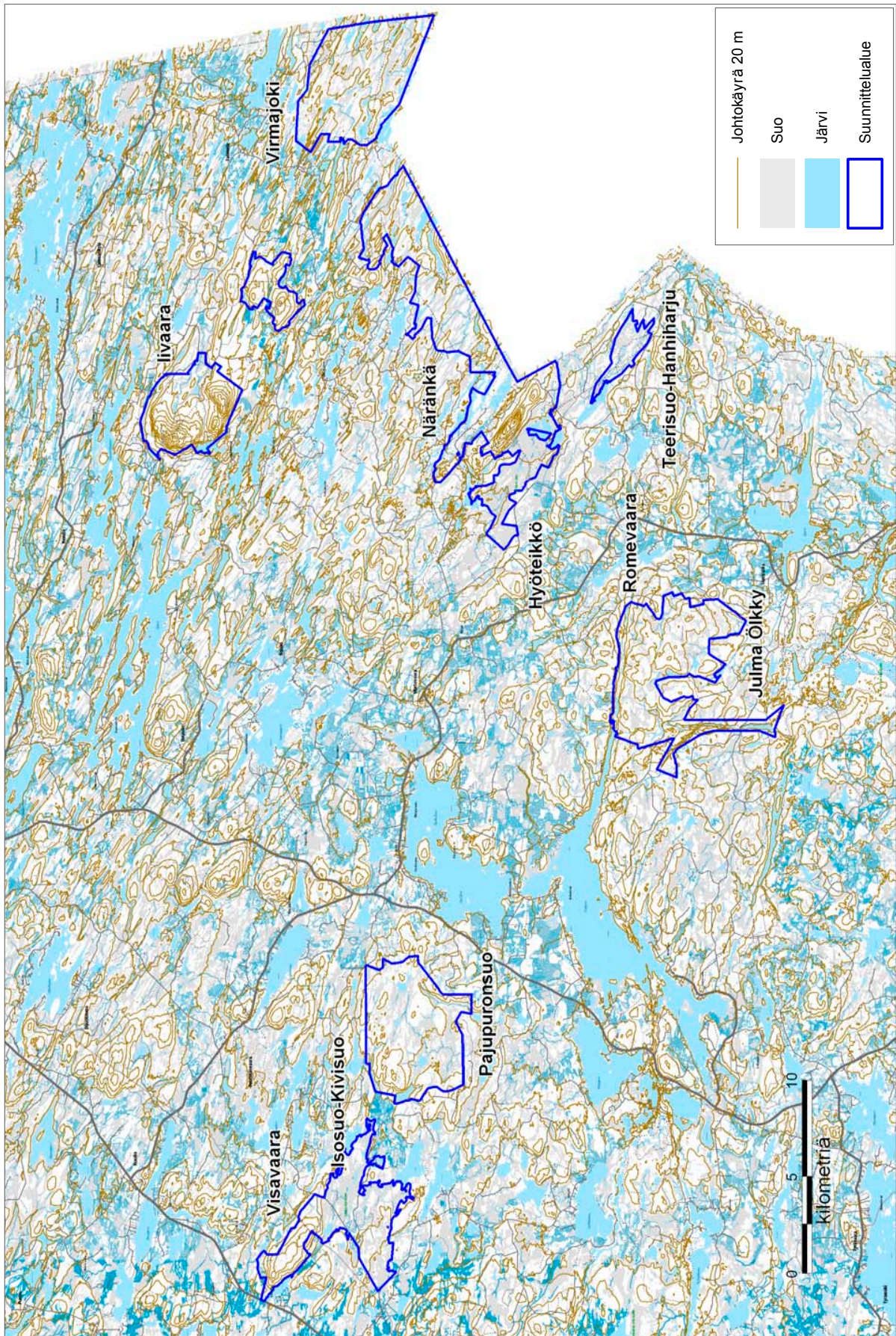
Iivaara–Penikkavaara on Suomen ainoa alkalikivimuodostuma, ja sen pääkivilaji on ioliitti. Laiha-vaarassa on myös amfiboliitteja ja kiilleliuskeita. (Matisto 1958) Erikoislaatuisen kallioperän seurauksena Iivaaran ja Laihavaaran kasvillisuus on ympäristöään rehevämpää. Maaperä on valtaosin pohjamoreenia, joskin paikoittain on turvemaata ja kalliopaljastumia.

Pajupuronsuo

Pajupuronsuon kallioperä on pääasiassa graniittigneissiiä. Kivilaji on varsin homogeenistä, mutta yksityiskohdissa voi olla runsaastikin vaihtelua. Tumma sarvivälke antaa paikoin graniittigneissille suuntausta. Maastoa luonnehtii tasaisuus, ja vaarojen rinteet ovat yleensä loivia. Jyrkän-teitä on muutamia – esimerkiksi Kapeapuron eteläpuoli alueen pohjoisosassa. Pajupuronsuo on lähes kauttaaltaan maaperän peitossa. Tasaisessa maastossa on yleensä ohut turvekerros ja muualla moreenia. Laajempia kalliopaljastumia on Vasikkavaaralla. Jäätikköjokikerrostumat ja drumliinit puuttuvat, mutta esimerkiksi Raatelammen eteläpuolisella seudulla on kumpumoreenia.

Romevaara ja Julma Ölkky

Romevaara ja Julma Ölkky ovat kallioperältään graniittigneissiiä, jossa on paikoin heikkoa suuntausta. Julma-Ölkky ja Romevaaran pohjoisosassa oleva Loma ovat kallioperän murroslaaksoja, joita syntyy kallioperän liikuntojen yhteydessä satojen vuosimiljoonien kuluessa. Julma-Ölkyn murroslaakso jatkuu epäsäännöllisenä Romevaaran alueelle kohdassa, jossa virtaa Karsikkopuro. Murroslaaksot ovat näyttäviä, ja etenkin Julma-Ölkky on matkailunähtävyys pystysuorien kallioseinämien johdosta. Alueesta lähes puolet on yli 300 m merenpinnan yläpuolella. Edellä mainittuja murroslaaksoja lukuun ottamatta vaarat ovat loivapiirteisiä, ja niiden rinteille on muodostunut ohuen turvekerrostuman rинnesoita. Pääsääntöisesti maaperä on moreenia. Selväpiirteisiä drumliineja alueella ei ole, mutta paikoin on pieniä kumpumoreeniryhmiä. Romevaaran koillisosa rajoittuu tasapintaiseen jäätikköjoen kasaamaan hiekkaesiintymään. Myös Karsikkojoen ympäristössä on laajahko hiekkaesiintymä.

Kuva 2. Etelä-Kuusamon suunnittelualan pinnanmuodot. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Närängä ja Virmajoki

Närängän ja Virmajoen alueet ovat geologialtaan ja geomorfologialtaan monipuolisia. Seudulla kulkee kaksi jäätikköjoen kasaamaa harjua, minkä lisäksi on näyttäviä drumliinikenttiä ja kumpu-moreeneja. Närängänvaaralla ja Hyöteikönsuolla vallitsevana ovat ultraemäksiset kivilajit ja muualla graniittigneissit. Närängänvaaran ultraemäksiset kivilajit sisältävät mineraaleja graniittigneississä heppoliukoisemmassa muodossa, mikä ilmenee kasvillisuuden rehevyytenä ja vaateliaiden kasvilajien esiintymisenä. Närängän ja Virmajoen alueet ovat lähes kauttaaltaan maaperän peitossa, ja ainoat laajemmat kalliopaljastumat sijaitsevat Närängänvaaralla. Alavat maat ovat turvekerrostumien peitossa, mutta rинnesoita on vähän. Maisemalle leimaa-antavimpia ovat luodekaakkosuuntaiset **drumliinit** eli moreeniselänteet. Etenkin Virmajoki on erikoislaatuista soiden, jokien ja pitkittäisten drumliinien rytmittämää maisemaa.

Isosuo–Kivisuo

Isosuo–Kivisuo on pääosin aapasuoaluetta, jonka turvekerros on rahka- ja saravaltaista turvetta. Turpeen alla oleva peruskallio koostuu tonaliitti-trondhjemiittipitoisista gneisseistä ja migmatiiteista. Nämä kivilajit ovat syväkivilajeja, joissa on vain vähän kalimaasälpää. Isosuo–Kivisuon alueella on monimuotoista suon ja kivennäismaan mosaiikkia. Kivennäismaa-alueet ovat pääasiassa moreenia.

Hyöteikönsuo

Hyöteikönsuo on laaja aapasuokokonaisuus. Suon turve koostuu rahka- ja saravaltaisista turpeista, ja turvekerroksen paksuus vaihtelee. Turpeen alla oleva kallioperä on kerrostuneita syväkivilajeja. Hyöteikönsuolla on myös joitakin kivennäismaasaarekkeita ja -alueita, joiden pintamaa on moreenia.

Visavaara

Visavaaran alue on pääosin lakialueiden rajan alapuolista vaaramaisemaa, jossa esiintyy pieniä avokallioalueita ja kivirakkoja. Peruskallion päällä olevat maa-aineet ovat pääosin moreenia. Kallioperä on koostumukseltaan vastaavaa kuin Isosuo–Kivisuon kallioperä – eli syväkivilajeja, joissa on vain vähän kalimaasälpää.

Teerisuo–Hanhiharju

Ultraemäksiset serpentiinikalliot ja -lohkareikot ovat alueen erikoisuus. Ne ovat pienialaisia ja osin soistuneita. Laajimpia ja kasvillisuudeltaan edustavimpia ovat harjulla tavattavat lohkareikot, jotka ovat paikoin aukeita ja ketomaisia rinteitä. Serpentiinipikkutervakko ja viherraunioinen edustavat ultraemäksistä lajistoa. Serpentiinikalliot ja -lohkareikot ovat Suomessa erittäin harvinaisia: alueen lajiston erityispiirteiden vuoksi Teerisuo–Hanhiharjun aluetta voidaan luonnehtia lähes ainutlaatuiseksi.

2.3 Vesistöt ja suot

Suunnittelualueen vesistöt ovat vedenjakajille sijoittuvia latvavesiä. Vesistöt kuuluvat kolmeen eri vesistöalueeseen: Iivaara, Pajupuronsuo ja Romevaaran itäosa kuuluvat Iijoen vesistöalueeseen, Julma-Ölkky ja valtaosa Romevaaraa Oulujoen vesistöalueeseen sekä loput suojelualueet itään laskevaan Vienan Kemin vesistöalueeseen. (kuva 3) Suot ovat keskimäärin karumpia kuin Pohjois-Kuusamossa, mutta myös edustavia lettoja tavataan.

Iivaara–Jousivaara

Sekä Iivaara–Penikkavaaran alueella että idempänä Jousivaara–Laihavaarassa tavataan maaston topografiaa heijastelevia, pienialaisia lettojuotteja sekä monin paikoin lähteitä ja lähdevaikutteisia soita. Matalajoen varrella esiintyy myös yleisesti lettokasvillisuutta. Etelä-Kuusamossa jo harvinaisempia, selvästi kalkkivaikutteisia soita esiintyy edustavina Iivaaran itärinteiden alueella. Suoaltaassa mutkittlevaa Matalajokea on aikanaan **tammettu** eli padottu ja sen varressa olevia soita niitetty. Niittykulttuurin jälkiä esiintyy monin paikoin Iivaaran alueen lukuisten pikkupurojen varsilla.

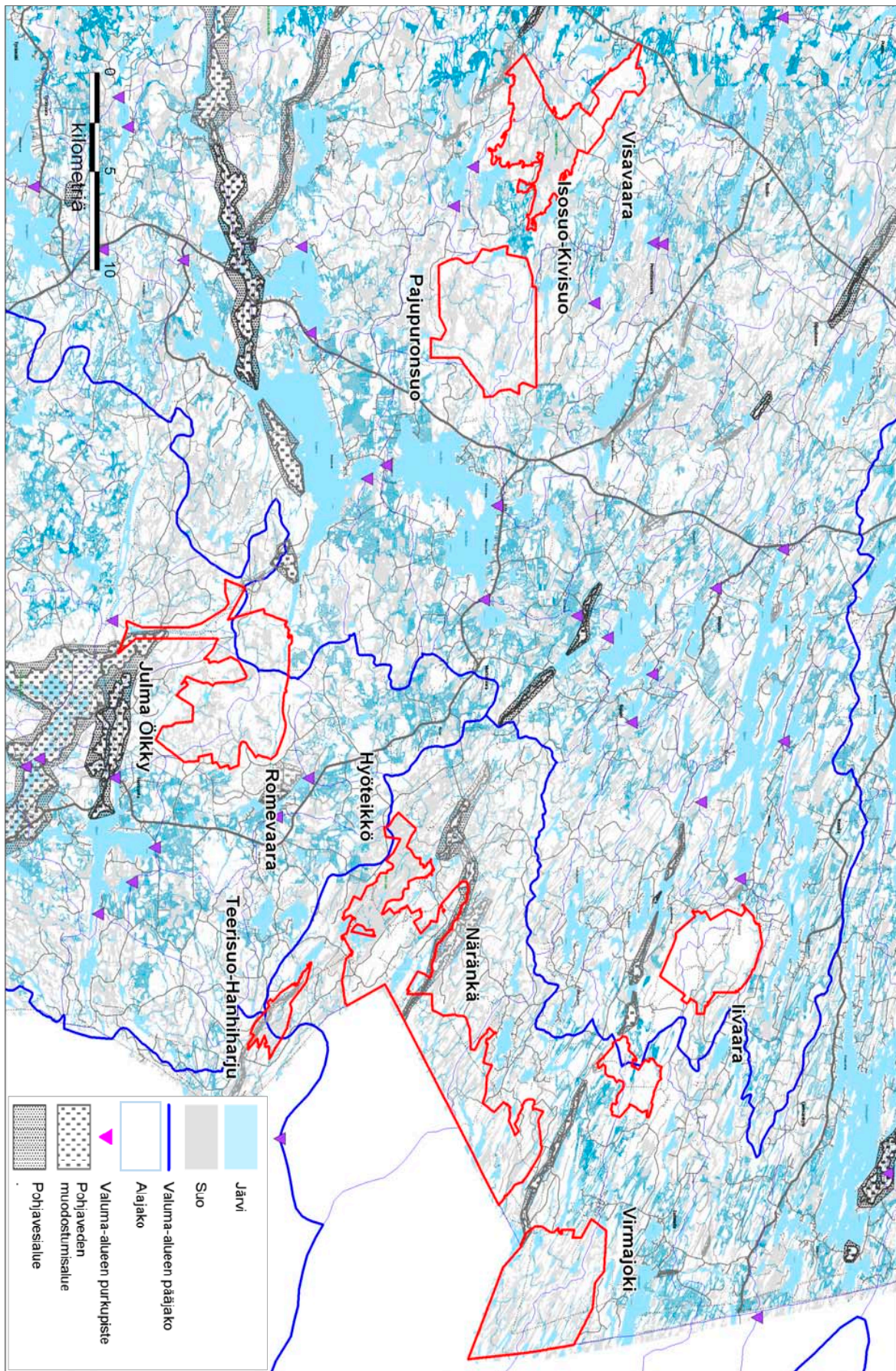
Julma Ölkky

Julma-Ölkky on rotkojärvi, jonka kallioseinämät nousevat paikoin jopa 50 m:n korkeuteen. Järvi on melko luonnontilainen. Julma-Ölkky -järvi on KYVOK:n hallinnassa ja kuuluu perustettuun yksityiseen suojelualueeseen. Julma Ölkyn rotkolaakson suokasvillisuus on pienialaista ja keskittyy rotkojärveen virtaavien purojen läheisyyteen. Niihin rajautuu paikoin kapeina juotteina karuja nevoja ja rämeitä sekä korkeintaan keskiravinteisia korpia. Rotkolaakson yläpuolisilla kankailla olevat suot edustavat niukkaravinteisimpia, vähäpuustoisia räme- ja korpityyppejä.

Närängän luonnonmetsät ja Hyöteikönsuo

Närängän luonnonmetsien suot ja pienvedet on arvioitu Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventoinnin (Teeriaho 2000) yhteydessä. Pienvaluma-alueet ovat eheitä ja vesistöreitit suhteellisen luonnontilaisia, mistä johtuen suot ja pienvesistöt ovat luonnonsuojellisesti erityisen arvokkaita (Meriluoto 1995). Joidenkin koskien keskiuomia on hieman perattu niittytalouden tai uiton seurauksena, mikä ei kuitenkaan merkittävästi vaikuta purojen luonnontilaisuuteen. Valuma-alueiden eheyteen vaikuttaa niiden sijoittuminen vedenjakaja-alueelle ja siten vesistöjen latvoille. Vesistöissä ei ole tehty systemaattista lajikartoitusta. Lammin (1993) mukaan arvokkaita ovat purot, joissa on lisääntyvä lohikalakanta. Pienvesien inventoinnissa lohikaloja osoittautui olevan mm. Romevaaralla Lohilammen vesistössä ja Karsikkopurossa sekä Närängällä Koppelojoessa. Näiden lisäksi ainakin Virmajoessa on harjusta ja taimenta. Närängän luonnonmetsien lammet ja järvet ovat luonnontilaisia ja rannat pääosin rakentamattomia. Suurimmat järvet ovat Närängän ja Virmajoen alueella, mutta isot järviältä puuttuvat. Alueella on kaksi luhtarantaista lampea, joiden vedenpintaa on laskettu: Matalalampi ja Kaihlaluoma.

Närängän luonnonmetsien vesistöt ovat valtaosin KYVOK:n hallinnassa. Nämäkin vedet kuuluvat Natura 2000 -verkostoon, ja ne sisältyvät alueelle perustettuun yksityiseen suojelualueeseen.

Kuva 3. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen vesistöt, suot ja valuma-alueet. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Teeriahon (1995) mukaan Närängän luonnonmetsien alueella suot ovat ravinteisuudeltaan Pohjois-Kuusamon soita karumpia, mutta kuitenkin Suomussalmen alueen soita rehevämpiä. Siellä on maaston topografian ja ilmaston humidisuuden ansiosta runsaasti rинnesoita, kuten muuallakin Kuusamossa. Suoltaat ovat topografisista syistä pienialaisia ja lähinnä oligotrofisia, mutta mesotrofisiakin soita esiintyy erityisesti purojen varsilla. Räreisyys ja nevaisuus on korpisuutta huomattavasti yleisempää. Korpia esiintyy enimmäkseen puronvarsilla, jolloin puroa usein reunustaa kapea ruohokorpivyöhyke, ja tämän takana on hieman leveämpi muurainkorpivyöhyke. Paikoin on runsaasti metsäkortekorpilaikkuja. Soiden laiteilla korpia ei juuri ole. Lettoja esiintyy niin Pajupuronsuon, Romevaaran kuin Virmajoenkin osa-alueilla ja erityisesti Närängänvaaran ympäristössä. Närängänvaaran lounaispuolelle sijoittuva Hyöteikönsuo on monimuotoinen aapasuoalue.

Alueella esiintyy suotyyppisiä karuista rämeistä lettoisiin rimpinevoihin. Ultraemäksisyyteen liittyvää lettoisuutta ei ainakaan Pohjois-Kuusamon laajuudessa missään esiinny. Tämän havaitsee erityisesti lähteiden ja lähdesoiden trofiatasoista: ne ovat yleensä mesotrofisia tai mesoeutrofisia. Ainoastaan Närängänvaaran alueelta on tiedossa muutama eutrofinen lähteikkö, joiden lajistossa on kalkinvaatijalajeja. Lähteitä esiintyy erityisen runsaasti Pajupuronsuon ja Romevaaran osa-alueilla.

Vaikka alueen suot ovat vesitaloudeltaan ja valuma-alueiltaan täysin luonnontilaisia, on niillä havaittavissa merkkejä vanhasta suoniittokulttuurista romahtaneiden latojen, vanhojen tammien ja heinäsuovien jäänteiden muodossa. Useimmat suursaraiset puronvarsien suot ovat entisiä paiseniittyjä, joille johdettiin vettä kaivettujen ojien kautta. Niittyjä ”paisutettiin” heinäkasvun parantamiseksi. Niityiltä on aikanaan kaadettu mäntyjä, ja ne ovat edelleen alkuperäistä hieman avoimempia. Alueella on edustavia, vanhoja paiseniittyjä Kuikkaojan latvoilla ja Metsäpuron alajuoksulla.

Isosuo–Kivisuo ja Visavaara

Isosuo–Kivisuon alue on melko alavaa ja soista. Alueen luoteiskulmassa olevasta Visalammesta alkaa pieni Visajoki, joka alempana yhtyy alueen itäpuolelta tulevaan isompaan Isosuonjokeen, joka monin paikoin on hitaasti virtaava lampivesiä muodostava jokikokonaisuus. Joki muuttuu alajuoksulla Pisamojokeksi ja laskee Isosuo–Kivisuon alueen etelälaidalla Pisamojärveen, joka on suunnittelualueen ulkopuolella.

Edustavaa, aukeaa aapasuomaisemaa hallitsee Pisamojoki, jonka ympärillä on laajoja tulvanevoja. Suursaraiset suot vaihtuvat edelleen puustoisiksi rämeiksi. Suot ovat enimmäkseen karuja, oligotrofisia. Lettoisuutta alueella esiintyy niukasti.

Visavaaran vesistöt koostuvat muutamasta pienestä lammesta. Myös puolet Visajärvestä on Metsähallituksen hallinnassa ja sisältyy Visavaaran vanhojen metsien suojeluohjelma-alueeseen.

Teerisuo–Hanhiharju

Teeripuro ja Hanhipuro ovat aluetta halkovia, Korpijärveen laskevia luonnontilaisia puroja. Purojen lisäksi alueella on runsaasti pieniä humuspitoisia lampia: suurimmat näistä ovat Teerilampi, Hanhilampi ja Meklalampi. Teerisuon alueella esiintyy serpentiniittikallioperästä johtuen ainutlaatuisia, ultraemäksisiä erityispiirteitä omaavia lettosoita, joille on ominaista rehevyys, keskusta-vaikutteisuus, avorimpisyys ja selkeä rimpijännetopografia. Painanteiden lähes sammalettomat *Molinia–Trichophrum*-tyypit ovat alueelle leimallisia. Lettoja on laajalti etenkin Hanhiharjua reunustavilla alueilla. Kankaiden reunoilla on rämeitä ja korpia. Alueen aapasuokokonaisuus on vesitaloudellisesti luonnontilainen.

Etelä-Kuusamon suojeluvedet, YSA

Etelä-Kuusamon suojeluvedet ovat Etelä-Kuusamon vanhojen metsien sisällä olevia luonnontilaisia vesistöjä. Ainutlaatuista niille on järvien luonnontilaisuus: pienet valuma-alueet ovat pääosin ojittamattomia ja hakkaamattomia. Järvien ja lampien rannat ovat rakentamattomia lukuun ottamatta paria pienimuotoista eräkämpää. Järvillä ja lammilla on yleensä karu suo- tai kangasmaaranta.

2.4 Metsät

Iivaara–Jousivaara

Iivaaran alue on edustavaa tuoreen kankaan vaarakuusikkoa, jossa on monin paikoin myös runsasravinteisuutta ilmentäviä lehtoja ja lehtomaisia kankaita. Nämä esiintyvät usein maaston topografiaa ilmentävinä kapeina juotteina. Arvokkaita lehtoja on erityisesti Iivaaran itärinteellä ja Matalajoen varressa. Harsintahistoriasta johtuen lahopuustoa on paikoin niukasti, mutta kuusilahojatkumo on kokonaisuutena edustava. Iivaaran lakialue, joka kohoaa yli 430 m:in mpy, on harvapuustoista, männyn ja kitukasvuisen kuusen ilmentämää lakialuetta.

Närängän luonnonmetsät ja Julma Ölkky

Närängän luonnonmetsien vallitsevin metsätyyppi on tuoreen kankaan paksusammalkuusikko. Pajupuronsuon alueella se on myös ainoa metsätyyppi; muilla osa-alueilla metsätyyppejä esiintyy enemmän. Mänty on vallitsevin puulaji Närängänvaaran–Virmajoen alueella noin puolella kuviosta; Romevaaran alueella kuusi on vallitsevana. Koivua ja haapaa esiintyy erityisesti Pajupuronsuon alueella. Koko alueelle ovat tyypillisiä 400–500 vuotta vanhat, ylispuuston muodostavat aihkimännyt. Vanhimmat kairatut männyn ovat lähes 700-vuotiaita (Kumpulainen & Veteläinen 2000). Julman Ölkyn alue liittyy Närängän luonnonmetsiin Romevaaran eteläisenä ulokkeena: alueen metsät ovat enimmäkseen tuoretta tai kuivahkoa kangasta, mutta myös kuivaa kangasta esiintyy.

Isosuo–Kivisuo ja Visavaara

Visavaaran alueen metsät ovat enimmäkseen tuoreen kankaan paksusammalkuusikoita. Mäntyä esiintyy järeinä ylispuina, ja järeää haapaa on paikoin runsaasti. Tuoretta kangasta hieman karumpia kuivahkoja kankaita tai rehevämpiä lehtomaisen kankaan metsäkuvioita esiintyy paikoitellen. Lahopuun määrä ei ole poikkeuksellisen korkea, mutta alueella on vanhoille tuoreen kankaan kuusikoille tyypillisesti kuitenkin edustava kuusilahopuujatkumo. Merkit vanhasta metsänkäyttöhistoriasta ovat hyvin vähäisiä: siellä täällä on havaittavissa hyvin vanhoja, pitkälle lahonneita männynkantoja. Kokonaisuutena alue on hyvin pitkälle luonnontilaistunut ja maisemaltaan monivivahteinen. Myös Isosuo–Kivisuon kangasmaasaarekkeet ovat kuusivaltaisia; mutta koivua esiintyy siinä määrin, että se muodostaa alueen lahopuustosta merkittävän osan. Soidensuojelualueen kangasmaasaarekkeiden harsintahistoria on edelleen puustorakenteessa selvästi nähtävissä.

Teerisuo–Hanhiharju

Metsät alueella ovat lähes luonnontilaisia; vain pieniä merkkejä harsinta- ja poimintahakkuista on nähtävissä. Harjualueen metsät ovat enimmäkseen kuivia tai kuivahkoja männiköitä, joissa on merkkejä metsäpaloista.

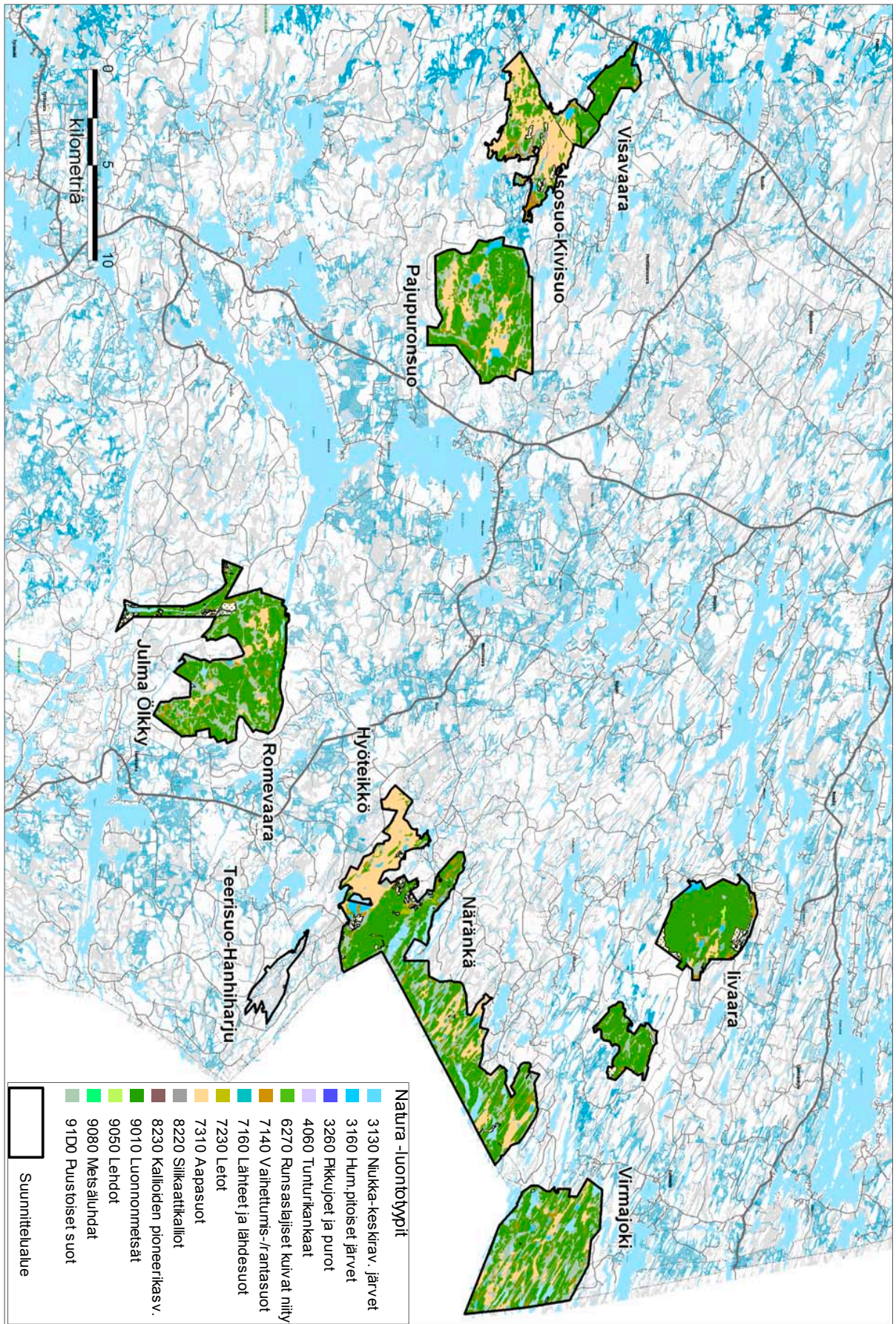
2.5 Natura 2000 -luontotyytit ja uhanalaiset luontotyytit

Suunnittelualueen Natura-luontotyytit (kuva 4) on kartoitettu eri osa-alueilta seuraavasti: Etelä-Kuusamon vanhat metsät vuonna 1995, Iivaara–Jousivaara 2004, Isosuo–Kivisuo 2004 ja Julma Ölkky 2003 (taulukko 2). Teerisuo–Hanhiharjun luontotyyppikartoitus on tehty maastokaudella 2009, mutta tallennustyö oli suunnitelmaa laadittaessa kesken. Sen vuoksi alueen luontotyyppitiedot perustuvat Natura-tietokantaan (taulukko 3).

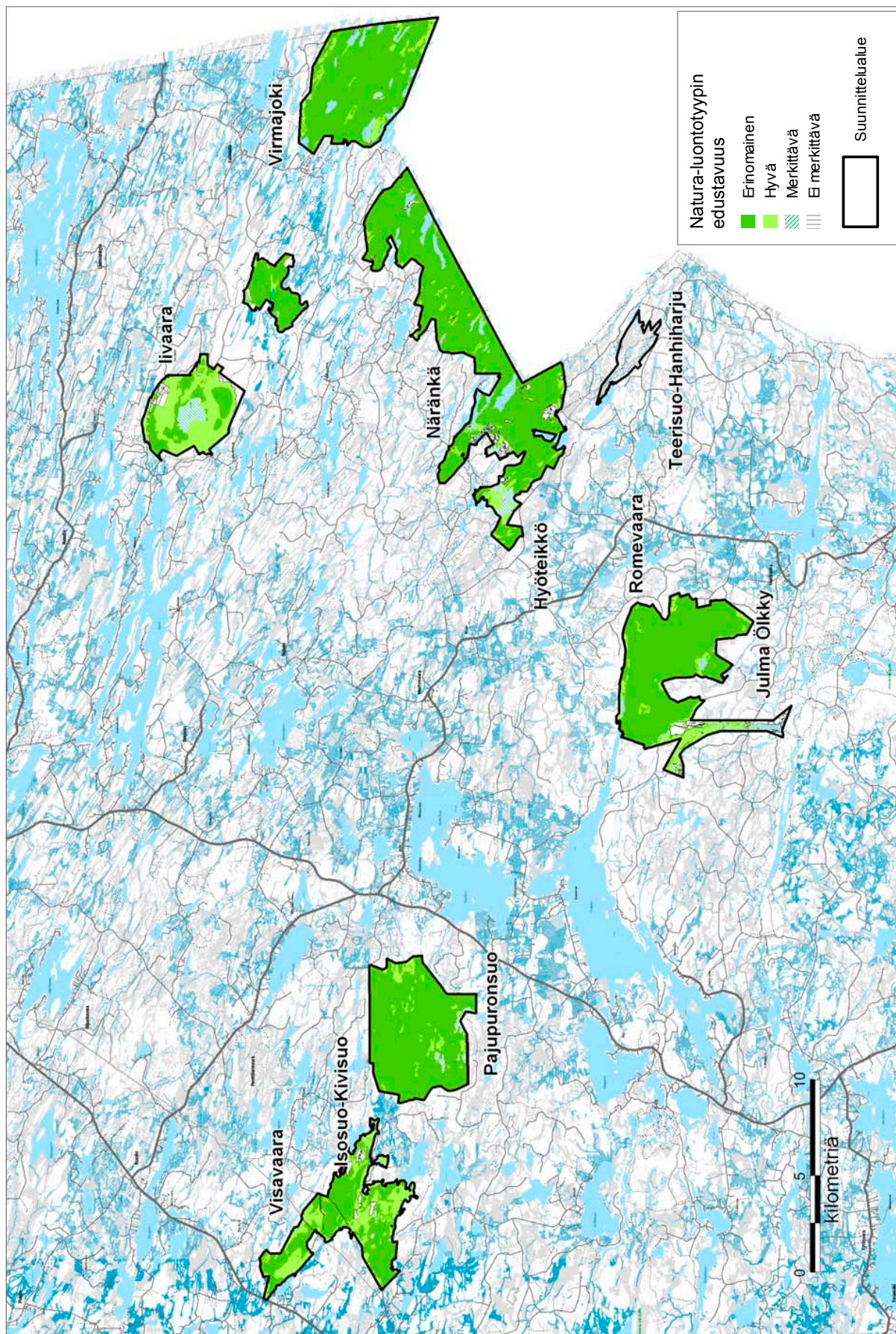
Yli puolet suunnittelualueesta on boreaalista luonnonmetsää, jonka edustavuus on valtaosin **erinomainen** tai **hyvä** (taulukko 2, kuvat 4 ja 5). Iivaaran alueen keskimääräistä heikompi edustavuus johtuu alueen harsintahistoriasta ja keskimääräistä selvästi vähäisemmästä lahopuun määrästä. Tilanne on todellisuudessa parantunut huomattavasti viime vuosina, sillä alueella riehuneet myrskyt ovat muutamana viime vuonna kaataneet runsaasti puustoa.

Aapasoiden ja puustoisten soiden osuus suunnittelualueella on kummallakin samaa luokkaa, noin 3 500 ha – vajaat 20 % suunnittelualueen pinta-alasta (taulukko 2). Soiden edustavuus on valtaosin **erinomainen**. Tähän vaikuttaa paitsi vesitalouden luonnontilaisuus myös se, että soiden puustoa ei ole hakattu, kuten monesti on tilanne entisillä tai nykyisillä yksityismailla. Esimerkiksi Hyöteikönsuon reuna-alueilla on puustorakenteeltaan harvinaisen luonnontilaisia, runsaskeloisia soita. Laajimman ojitetun suoalueen, Hyöteikönsuon, toteutettu ennallistaminen tulee parantamaan suunnittelualueen soiden edustavuutta entisestään. Suunnittelualueella on ojitettuja, ennallistamattomia soita alle 1 % pinta-alasta.

Muiden Natura-luontotyyppien osuus suunnittelualueen kokonaispinta-alasta on selvästi vähäisempi, mutta niiden merkittävyys uhanalaisen lajiston ja kansallisen luokituksen mukaisten uhanalaisten luontotyyppien (Raunio ym. 2008) suhteen on suuri. Seuraavassa esitellään osa-alueittain kohteiden merkittävimpiä Natura-luontotyyppijä sekä niiden sisältämiä uhanalaisia ja muuten merkittäviä luontotyyppijä.

Kuva 4. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen Natura 2000 -luontotyypit. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Kuva 5. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen Natura 2000 -luontotyyppien edustavuus. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Taulukko 2. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen Natura 2000 -luontotyypit. Lähde: Metsähallituksen SutiGis-tietojärjestelmä. * = priorisoitu luontotyyppi.

Koodi	Natura-luontotyyppi	Pinta-ala ha	Osuus %
3130	Niukka–keskiravinteiset järvet	40	< 1
3160	Humuspitoiset järvet ja lammet	477	2
3260	Pikkujoet ja purot	36	< 1
4060	Tunturikankaat	3	< 1
6270	Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt	2	< 1
7140	Vaihettumis- ja rantasuot	523	3
7160	Lähteet ja lähdesuot	2	< 1
7230	Letot	67	< 1
7310	Aapasuot*	3 350	16
8220	Silikaattikalliot	8	< 1
8230	Kallioiden pioneerikasvillisuus	3	< 1
9010	Luonnonmetsät*	11 749	57
9050	Lehdot	15	< 1
9080	Metsäluhdat*	1	< 1
91D0	Puustoiset suot*	3 640	18
	Luokittelemattomat (ei Natura-luontotyypit)	665	3
	Yhteensä	20 582	100

Taulukko 3. Teerisuo–Hanhiharjun Natura 2000 -luontotyypit. Lähde: Natura-tietokanta. * = priorisoitu luontotyyppi.

Koodi	Natura-luontotyyppi	Pinta-ala ha	Osuus %
3160	Humuspitoiset järvet ja lammet	<4	<1
3260	Pikkujoet ja purot	<4	<1
7230	Letot	<4	<1
7310	Aapasuot*	262	60
8220	Silikaattikalliot	<4	<1
9010	Luonnonmetsät*	87	20
91D0	Puustoiset suot*	44	10
	Muut (ei Natura-luontotyyppiä)	<44	<10
	Yhteensä	453	100

Iivaara–Jousivaara

Iivaaran lehto on erittäin edustavaa boreaalista lehtoa. Tällä lähdepuron ympärille muodostuneella alueella esiintyy useita lehtotyyppisiä luonnontilaisina ja puhtaina muotoina. Päätyyppi on tuore, keskiravinteinen kurjenpolvi-imarretyyppin (GDT) kuusivaltainen lehto, jonka lisäksi tyypillinen on myös runsasruohoinen, monin paikoin lähdevaikutteinen lehtokorpi. Kosteisiin lehtoihin kuuluvat keskiravinteiset hiirenporras-isoalvejuurityypin saniaislehdot (AthAssT), joiden lisäksi esiintyy runsasravinteista, lehtipuuvasta metsäkurjenpolvi-mesiangervotyyppin suurruoholehtoa (GFiT). Suurruoholehtoja esiintyy pienialaisina laikkuina ja -juotteina. Myös kuivaa, puolukkalillukkalahdon (VRT) tyyppistä kasvillisuutta tavataan. Kaikki mainitut lehtotyypit ovat AthAssT-tyyppiä lukuun ottamatta Pohjois-Suomessa joko silmälläpidettäviä tai vaarantuneita (Tonteri ym. 2008). Lähdelehtokorpi on vaarantunut suotyyppi (Kaakinen ym. 2008).

Lehtojen yhteydessä esiintyy usein lehtomaisia kankaita, jotka ovat luontaisesti hyvin vähäalaisia. Iivaarassa esiintyy kurjenpolvi-mustikkatyyppin (GMT) lehtomaisia kankaita, jotka sijoittuvat maaston topografiaa myötäillen rinteiden alaosiin ja ravinteita kuljettavien vesilaskujen läheisyyteen. Lehtomaiset kankaat luetaan Natura-luontotyyppiin **borealiset luonnonmetsät**. Kaikenikäiset lehtomaiset kankaat ovat vähintään silmälläpidettäviä, useimmat uhanalaisia luontotyyppisiä (Tonteri ym. 2008).

Iivaaran korkeimmalla laella esiintyy pienialaisena riekonmarjan ja variksenmarjan vallitsemaa tunturikangasta. Koillismaahan ja Peräpohjolan boreaaliset tunturikankaat on maantieteellisesti rajattu ja pinta-alallisesti pieni osa kaikista tunturiluontotyypeistä. Tunturikankaat on myös eteläisin tunturiluontotyyppi, jota tavataan eteläisimmillään Iivaaran ohella vain Kuusamon Rukalla, Posion Riisitunturilla, Taivalkosken Pyhitysvaaralla ja Pudasjärven Iso-Syötteellä. Eteläiset tunturikankaat on silmälläpidettävä luontotyyppi sekä Suomen vastuuluontotyyppi (Norokorpi ym. 2008).

Närängän luonnonmetsät

Närängänvaaran, Virmajoen, Romevaaran ja Pajupuronsuon muodostama vanhojen metsien alue on kaikkien boreaalista luonnonmetsää ilmentävien elementtien suhteen poikkeuksellisen arvokas, valtakunnallisesti ainutlaatuinen alue. Sen metsät ovat historiallisista syistä säilyneet näihin päiviin asti lähes kokonaan metsätaloustarvekäyttöä lukuun ottamatta ne ovat enimmäkseen kehittyneet metsäpalojen jälkeen luonnollisen suksession kautta (Kumpulainen & Veteläinen 2000). Etelä-Kuusamon vanhojen metsien luontoinventointien (Virkkala & Anttila 2000) inventointikohteilla puustollista monimuotoisuutta kuvaava pisteytysarvo todettiin paljon korkeammaksi kuin minkään valtionmaalla olevan vanhojen metsien inventointialueen Kuusamossa. Lahopuuston kokonaismäärä alueella on keskimäärin 84 m³/ha, ja hehtaarikohtaiset huippuarvot yltävät lähelle 200 m³/ha (Kumpulainen & Veteläinen 2000). Määrä on poikkeuksellisen korkea, mikä heijastuu myös alueen lahopuusta riippuvaisen lajiston määrissä ja runsauksissa (taulukko 5, s. 33). Vanhojen tai ikivanhojen kuusi- tai mäntyvaltaisten kankaiden uhanalaisuusluokka vaihtelee välillä **säilyvä** (ei uhanalainen) – **vaarantunut** (Tonteri ym. 2008).

Närängän luonnonmetsien alueella esiintyy yleisesti vanhoja suoniittyjä, joiden perinteinen käyttö eli paisutus ja niitto ovat jo loppuneet (Teeriaho 2000). Arvokkaimpia ja edustavimpia näistä kohteista on Metsäpuron suoniitty, jolle on tekeillä hoitosuunnitelma. Suoniityt, joita edelleen hoidetaan tai joilla niittotoiminta on lakannut enintään 20 vuotta sitten, arvioidaan äärimmäisen uhanalaiseksi luontotyypeiksi (Schulman ym. 2008). Metsäpuron suoniityn voi lukea tähän luokkaan, sillä suoniityn alempi tammi toimii edelleen, mikä on estänyt suota palautumasta luonnontilaan.

Närängänvaaran perinnetilan pihapiirissä olevaa niittyaluetta on hoidettu jo vuodesta 1998 lähtien. Kohteella esiintyy tuoretta niittyä ja ketoa, joista kumpikin on arvioitu äärimmäisen uhanalaiseksi luontotyypiksi (Schulman ym. 2008). Osa hoidetusta alueesta on entistä peltoa, jossa esiintyy kulttuuritulokkaita.

Julma Ölkky

Julma-Ölkky on yksi edustavimmista rotkolaaksoon syntyneistä kanjonijärvistä Suomessa. Enimmillään jopa 50 m:n korkeuteen yltävät kalliot ovat pystyjyrkkiä, karuja kallioita, jotka ovat paikoin rapautuneet komeiksi rakkakivikoiksi. Kalliot kuuluvat Natura-luontotyyppiin **silikaattikalliot**. Alueen kallioiset luontotyypit kuuluvat luokkiin **karut järvenrantakalliot**, **karut valoisat kalliojyrkänteet**, **karut varjoiset kalliojyrkänteet** ja **pakkasrapautumakivikot** sekä luontotyyppiyhdistymään **rotkolaakso**, jotka ovat kaikki **säilyviä** (ei uhanalaisia) luontotyyppiä (Kontula ym. 2008).

Teerisuo–Hanhiharju

Teerisuo–Hanhiharjun serpentiinivaikutteiset luontotyypit sisältyvät Natura-luontotyyppiin **silikaattikalliot**. Kaikki serpentiinin leimaamat luontotyypit ovat valtakunnallisesti hyvin pieni-alaisia ja harvinaisia. Kaikki Teerisuo–Hanhiharjun alueella esiintyvät serpentiinikallioihin, -kivikoihin ja -soraikoihin luettavat luontotyypit ovat Pohjois-Suomessa joko silmälläpidettäviä, vaarantuneita tai erittäin uhanalaisia (Kontula ym. 2008). Hanhiharju on ainutlaatuinen geologinen muodostuma, serpentiiniharju, jollaista ei tunneta mistään muualta Suomesta (Kontula ym. 2006).

2.6 Lajisto

Kasvilajistoa ja kovakuoriaislajistoa koskevat tiedot perustuvat pääosin ympäristöhallinnon ylläpitämään uhanalaisten lajien **Hertta eliölajit** -tietojärjestelmään (8.12.2008), josta on poimittu taulukoihin 4–7 ja 10 kaikki suunnittelualueella esiintyvät tai todennäköisesti esiintyvät (tietojärjestelmän epävarmat havainnot) lajit. Mukana on myös kirjallisuudesta poimittuja lajihavaintoja, joita ei ole tallennettu Herttaan (Anttila ym. 2000, Teeriaho 2000). Kääväkäselytyksen (Anttila ym. 2000) kattama alue on ns. **Kuusamon yhteismetsän** inventointialue, joka ei ole pinta-alallisesti täsmälleen sama kuin myöhemmin rajattu Etelä-Kuusamon Natura-alue. Nisäkästiedot perustuvat Natura-tietokantaan, linnustotiedot Natura-tietokantaan sekä linjalaskentoihin (Virkkala & Rajasärkkä 2000).

Taulukoissa 4–10 esitetään suunnittelualueelta löytyneet valtakunnallisesti tai alueellisesti uhanalaiset sekä silmälläpidettävät eläin- ja kasvilajit sekä niiden suojeluun liittyvät kansalliset ja kansainväliset vastuut ja velvoitteet. Erityisesti suojeltavat ja rauhoitetut lajit on merkitty vastavalla kirjaimella (e, r). Esiintyminen Natura-alueittain: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = Iivaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teerisuo–Hanhiharju. Valtakunnallinen uhanalaisuusluokka: EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen, DD = puutteellisesti tunnettu. Alueellinen uhanalaisuusluokka arvioituna eliömaakunnittain: RT = uhanalainen Koillismaalla, + = elinvoimainen Koillismaalla, - = ei tavattu aiemmin Koillismaalta. ehd. = ehdotettu luonto- (92/43/ETY) tai lintudirektiivin (79/409/ETY) lajiksi.

Taulukko 4. Etelä-Kuusamon suunnittelualan merkittävät putkilokasvit. Uhanal. = uhanalaisuusluokka (2000): EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen, DD = puutteellisesti tunnettu. Alueellinen uhanalaisuusluokka: RT = uhanalainen, + = elinvoimainen. e = erityisesti suojeltava, r = rauhoitettu laji. D = luontodirektiivilaji, liitteet. KV = kansainvälinen vastuulaji (x). Natura-alue: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = livaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teerisuo–Hanhiharju.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanal.	D	KV	Natura-alue			
					1	2	3	4
Himmeävilla	<i>Eriophorum brachyantherum</i>	NT / RT		x	x			
Kaitakämmekkä	<i>Dactylorhiza traunsteineri</i>	VU			x	x		
Kalkkimaariankämmekkä	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	DD			x	x		
Kolmikkovihvilä	<i>Juncus triglumis</i>	LC / RT			x			
Konnanlieko	<i>Lycopodiella inundata</i>	LC / RT			x			
Kurjenkanerva	<i>Phyllodoce caerulea</i>	LC / RT				x		
Lettohernesara	<i>Carex viridula</i> var. <i>bergrothii</i>	VU		x	x			x
Lettorikko	<i>Saxifraga hirculus</i>	VU, r	II, IV	x		x		
Lettosara	<i>Carex heleonastes</i>	VU		x		x		x
Litteävitä	<i>Potamogeton compressus</i>	LC / RT			x	x		
Metsänemä	<i>Epipogium aphyllum</i>	VU, r				x		
Neidonkenkä	<i>Calypso bulbosa</i>	VU, r	II, IV	x		x		
Nevaimarre	<i>Thelypteris palustris</i>	LC / RT, r				x		
Rantahernesara	<i>Carex viridula</i> var. <i>viridula</i>	LC / RT				x		
Ristilimaska	<i>Lemna trisulca</i>	LC / RT			x			
Ruosteheinä	<i>Schoenus ferrugineus</i>	VU, r			x			
Röyhysara	<i>Carex appropinquata</i>	VU				x		
Serpentiinipikkutervakko	<i>Lychnis alpina</i> var. <i>serpentinicola</i>	VU, e		x	x			x
Suopunakämmekkä	<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>inc.</i>	NT / +			x			
Suovalkku	<i>Hammarbya paludosa</i>	LC / RT, r			x	x		
Tunturiarho	<i>Arenaria pseudofrigida</i>	NT / +, r	II, IV					x
Tunturiängelmä	<i>Thalictrum alpinum</i>	LC / RT			x			
Turjanhorsma	<i>Epilobium laestadii</i>	EN, e		x		x		
Valkolehdokki	<i>Platanthera bifolia</i>	LC / RT			x			
Velttosara	<i>Carex laxa</i>	NT / RT		x	x	x		
Väinönputki	<i>Angelica archangelica</i> ssp. <i>arch.</i>	LC / RT				x		
Yhteensä	26 kpl							

Taulukko 5. Etelä-Kuusamon suunnittelualan merkittävät sammalet. Uhanal. = uhanalaisuusluokka (2000): VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen. Alueellinen uhanalaisuusluokka: RT = uhanalainen, + = elinvoimainen, - = ei tavattu aiemmin Koillismaalta. r = rauhoitettu laji. D = luontodirektiivilaji, liitteet. KV = kansainvälinen vastuulaji (x). Natura-alue: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = livaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teerisuo–Hanhiharju.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanal.	D	KV	Natura-alue			
					1	2	3	4
Harmokivisammal	<i>Grimmia donniana</i>	VU				x		
Isohuurresammal	<i>Palustriella commutata</i>	VU				x		
Isoriippusammal	<i>Neckera crispa</i>	LC / RT			x			
Kantoraippusammal	<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	NT / RT		x	x			
Kiiltosirppisammal	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	VU, r	II, IV	x		x		
Kolohammassammal	<i>Leiocolea collaris</i>	NT / RT				x		
Kolokiiltosammal	<i>Pseudotaxiphyllum elegans</i>	LC / RT			x			
Norokinnassammal	<i>Scapania praetervisa</i>	NT / -			x			
Notkopihtisammal	<i>Cephalozia affinis</i>	VU			x			
Pohjanhuurressammal	<i>Palustriella decipiens</i>	NT / +				x		
Pohjanvaskisammal	<i>Pseudoleskeella papillosa</i>	NT / +		x		x		
Seitahiirensammal	<i>Bryum nitidulum</i>	VU			x			x
Sirppihuurresammal	<i>Palustriella falcata</i>	NT / +				x		
Sopulinsuikerosammal	<i>Brachythecium latifolium</i>	NT / RT		x		x		
Yhteensä	14 kpl							

Taulukko 6. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen merkittävät sienet. Uhanal. = uhanalaisuusluokka (2000): EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä. Alueellinen uhanalaisuusluokka: RT = uhanalainen, + = elinvoimainen. e = erityisesti suojeltava laji. D = luontodirektiivilaji. KV = kansainvälinen vastuulaji (x). Natura-alue: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = Iivaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teeri-suo–Hanhiharju.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanal.	D	KV	Natura-alue			
					1	2	3	4
Aarnikarakka	<i>Fibricium lapponicum</i>	VU			x			
Aihkirypykkä	<i>Phlebia cornea</i>	NT / +			x			
Erakkokääpä	<i>Antrodia infirma</i>	VU			x		x	
Haavanpötkelökääpä	<i>Polyporus pseudobetulinus</i>	EN, e		x	x		x	
Hammaskurokka	<i>Sistotrema radulooides</i>	NT / +			x			
Harjasorakas	<i>Gloiodon strigosus</i>	VU			x			
Helavahakas	<i>Hygrophorus inocybiformis</i>	NT / +			x	x		
Hentohaprakääpä	<i>Postia lateritia</i>	VU			x			
Hyasinttivahakas	<i>Hygrophorus hyacinthinus</i>	VU				x		
Kairakääpä	<i>Antrodia primaeva</i>	VU			x			
Kalkkikääpä	<i>Amyloporia crassa</i>	EN, e			x			
Keltahaprakääpä	<i>Postia septentrionalis</i>	NT / +			x			
Kirjokaunolakki	<i>Calocybe onychina</i>	NT / RT				x		
Kituhaprakääpä	<i>Postia hibernica</i>	NT / +			x			
Korkkikerroskääpä	<i>Perenniporia subacida</i>	NT / +			x		x	
Korpiludekääpä	<i>Skeletocutis odora</i>	NT / +			x	x	x	
Kosteikkomörsky	<i>Helvella palustris</i>	NT / RT				x		
Kultakurokka	<i>Sistotrema alboluteum</i>	NT / +			x			
Känsäorvakka	<i>Cystostereum murraii</i>	NT / +			x	x		
Käpälakääpä	<i>Anomoporia bombycina</i>	NT / +			x	x		
Lamokääpä	<i>Skeletocutis chrysellia</i>	NT / +			x			
Lapinkynsikääpä	<i>Trichaptum laricinum</i>	NT / +			x			
Liekokääpä	<i>Gloeophyllum protractum</i>	NT / +			x	x		
Lohkokääpä	<i>Diplomitoporus crustulinus</i>	NT / +			x			
Louhennahka	<i>Laurilia sulcata</i>	NT / +			x			
Lumokääpä	<i>Skeletocutis brevispora</i>	VU			x			
Lutikkakääpä	<i>Skeletocutis jelicii</i>	EN, e			x			
Maitosäämikkä	<i>Scytinostroma galactinum</i>	NT / +			x			
Mäntyraspikka	<i>Odontium romellii</i>	NT / +			x			
Okrarypykkä	<i>Phlebia serialis</i>	NT / +			x			
Peikonnahka	<i>Crustoderma dryinum</i>	NT / +			x			
Pohjanhämäkkä	<i>Athelia subovata</i>	NT / +			x			
Pohjanrpyykkä	<i>Phlebia centrifuga</i>	VU			x		x	
Poimukääpä	<i>Antrodia pulvinascens</i>	VU			x			
Punakarakääpä	<i>Steccherinum collabens</i>	VU					x	
Pursukääpä	<i>Amylocystis lapponica</i>	VU			x	x	x	
Raidantuoksukääpä	<i>Haploporus odoratus</i>	NT / +		x	x	x		
Riekonkääpä	<i>Antrodia albobrunnea</i>	NT / +			x	x	x	
Ruostekääpä	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	NT / +			x		x	
Rusokantokääpä	<i>Fomitopsis rosea</i>	NT / +			x	x	x	
Rustikka	<i>Protomerulius caryae</i>	VU			x			
Silokääpä	<i>Gelatoporia pannocincta</i>	NT / +			x			
Sirppikääpä	<i>Skeletocutis lenis</i>	VU			x		x	
Sitruunakääpä	<i>Antrodiella citrinella</i>	VU			x		x	
Välkkyludekääpä	<i>Skeletocutis stellae</i>	VU			x		x	
Yhteensä	45 kpl							

Taulukko 7. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen merkittävät jäkälät. Uhanal. = uhanalaisuusluokka (2000): EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä. Alueellinen uhanalaisuusluokka: + = elinvoimainen. e = erityisesti suojeltava laji. D = luontodirektiivilaji. KV = kansainvälinen vastuulaji (x). Natura-alue: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = Iivaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teerisuo–Hanhiharju.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanal.	D	KV	Natura-alue			
					1	2	3	4
Kalliokeuhkojäkäälä	<i>Lobaria scrobiculata</i>	NT / +			x			
Karstajäkälä	<i>Parmeliella triptophylla</i>	NT / +			x			
Lupporustojäkälä	<i>Ramalina thrausta</i>	NT / +			x			
Raidanpiilojäkälä	<i>Arthonia incarnata</i>	NT / +		x	x			
Röyhelökarve	<i>Cetrelia olivetorum</i>	VU			x			
Siimesjäkäälä	<i>Heterodermia speciosa</i>	EN, e			x			
Viherpaanujäkälä	<i>Psora rubiformis</i>	NT / +				x		
Yhteensä	7 kpl							

Taulukko 8. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen merkittävät nisäkkäät. Uhanal. = uhanalaisuusluokka (2000): EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä. D = luontodirektiivilaji, liitteet ehd. = ehdotettu direktiivilajiksi. KV = kansainvälinen vastuulaji (x). Natura-alue: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = Iivaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teerisuo–Hanhiharju.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanal.	D	KV	Natura-alue			
					1	2	3	4
Ahma	<i>Gulo gulo</i>	EN	II	x	x	x		
Ilves	<i>Lynx lynx</i>	NT	II		x	x		
Liito-orava	<i>Pteromys volans</i>	VU	II	x	x		x	
Karhu	<i>Ursus arctos</i>	NT	II		x	x		x
Metsäpeura	<i>Rangifer tarandus fennicus</i>	NT	ehd.	x	x			
Saukko	<i>Lutra lutra</i>	NT	II		x			
Susi	<i>Canis lupus</i>	EN	II		x	x		
Yhteensä	7 kpl							

Taulukko 9. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen merkittävät linnut. Uhanal. = uhanalaisuusluokka (2000): VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen. Alueellinen uhanalaisuusluokka: RT = uhanalainen, + = elinvoimainen, - = ei tavattu aiemmin Koillismaalta. D = lintudirektiivilaji, liite. ehd. = ehdotettu direktiivilajiksi. KV = kansainvälinen vastuulaji (x). Natura-alue: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = Iivaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teerisuo–Hanhiharju.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanal.	D	KV	Natura-alue			
					1	2	3	4
Ampuhaukka	<i>Falco columbarius</i>	VU			x	x		
Helmipöllö	<i>Aegolius funereus</i>			x	x	x		
Hiiripöllö	<i>Surnia ulula</i>				x	x		
Isokäpylintu	<i>Loxia pytyopsittacus</i>			x	x			
Kaakkuri	<i>Gavia stellata</i>				x	x		
Kalatiira	<i>Sterna hirundo</i>			x			x	
Kapustarinta	<i>Pluvialis apricaria</i>				x	x	x	
Kehräjä	<i>Caprimulgus europaeus</i>	NT / -				x		
Kivitasu	<i>Oenanthe oenanthe</i>	NT / +				x		
Kuikka	<i>Gavia arctica</i>				x		x	
Kurki	<i>Grus grus</i>				x	x	x	
Kuukkeli	<i>Perisoreus infaustus</i>	NT / +	ehd.	x		x		
Käenpiika	<i>Jynx torquilla</i>	VU				x		
Käki	<i>Cuculus canorus</i>	NT / +			x			
Lapinpöllö	<i>Strix nebulosa</i>						x	
Lapintiainen	<i>Parus cinctus</i>	NT / +	ehd.			x		
Lapintiira	<i>Sterna paradisea</i>				x			
Laulujoutsen	<i>Cygnus cygnus</i>			x	x	x	x	
Liro	<i>Tringa glareola</i>			x	x	x	x	x
Mehiläishaukka	<i>Pernis apivorus</i>						x	
Metso	<i>Tetrao urogallus</i>	NT / +		x	x	x	x	
Metsäkirvinen	<i>Anthus trivialis</i>	LC / RT			x			
Mustaviklo	<i>Tringa erythropus</i>			x	x			
Palokärki	<i>Dryocopus martius</i>				x	x	x	
Pensastasku	<i>Saxicola rubetra</i>	NT / +				x		
Pikkukuovi	<i>Numenius phaeopus</i>			x	x			
Pikkusieppo	<i>Ficedula parva</i>	NT / RT			x			
Pohjantikka	<i>Picoides tridactylus</i>	NT / +		x	x	x	x	
Pyy	<i>Bonasa bonasia</i>				x	x		
Rantasipi	<i>Actitis hypoleucos</i>			x	x			
Sinipyrstö	<i>Tarsiger cyanurus</i>	VU	ehd.					
Sinisuohaukka	<i>Circus cyaneus</i>	NT / +					x	
Suokukko	<i>Philomachus pugnax</i>				x	x	x	
Suopöllö	<i>Asio flammeus</i>				x	x		
Taviokurna	<i>Pinicola enucleator</i>			x	x			
Teeri	<i>Tetrao tetrix</i>	NT / +		x	x			
Tervapääsky	<i>Apus apus</i>	LC / RT			x			
Tiltatti	<i>Phylloscopus collybita</i>	VU				x		
Töyhtötiainen	<i>Parus cristatus</i>	LC / RT			x			
Uivelo	<i>Mergus albellus</i>			x	x	x	x	
Valkoviklo	<i>Tringa nebularia</i>			x	x			
Varpuspöllö	<i>Glaucidium passerinum</i>			x		x		
Vesipääsky	<i>Phalaropus lobatus</i>						x	
Yhteensä	43 kpl							

Taulukko 10. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen merkittävät kovakuoriaiset. Uhanal. = uhanalaisuusluokka (2000): VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä. Alueellinen uhanalaisuusluokka: + = elinvoimainen. e = erityisesti suojeltava laji. D = luontodirektiivilaji, liitteet. KV = kansainvälinen vastuulaji (x). Natura-alue: 1 = Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Hossa, 2 = Iivaara–Jousivaara, 3 = Isosuo–Kivisuo, 4 = Teerisuo–Hanhiharju.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanal.	D	KV	Natura-alue			
					1	2	3	4
Idänkukkajäärä	<i>Leptura nigripes</i>	VU			x			
Isomustakeiju	<i>Melandrya dubia</i>	NT / +			x			
Isopehkiäinen	<i>Peltis grossa</i>	NT / +			x			
Liekohärkä	<i>Ceruchus chrysomelinus</i>	VU, e			x			
Lovikerri	<i>Cerylon impressus</i>	VU			x			
Mustatattiainen	<i>Oxyporus mannerheimii</i>	VU	II					x
Nahkuri	<i>Tragosoma depsarium</i>	VU, e			x			
Pohjantypyjääärä	<i>Acmaeops septentrionis</i>	VU			x			
Saloihrakuoriainen	<i>Dermestes palmi</i>	NT / +			x	x		
Yhteensä	9 kpl							

Suunnittelualueella esiintyy ainakin 151 uhanalaista tai muuten merkittävää eliölajia, joista 92 on kasvilajeja, 59 eläinlajeja (taulukot 4–10). Erityisesti suojeltavia lajeja on kahdeksan, ja näillä on yhteensä 28 eri esiintymää (Hertta eliölajit 8.1.2008). Valtaosa uhanalaisten lajien esiintymistä on kääpiä, ja näistä pelkästään erityisesti suojeltavan kalkkikäävän esiintymiä on 14 kpl.

Iivaara–Jousivaaran alueella esiintyy sen kokoon nähden runsaasti kalkinvaatijalajeja. Alueen lehtjuottien neidonkengät ovat erillisesiintymä, joka sijaitsee lähes 40 km:n päässä lajin Pohjois-Kuusamon pääesiintymäalueesta. Iivaara–Jousivaaran alueen suolajisto on erityisen edustavaa. Iivaaran lähteissä, lähdepuroissa ja tihkupinnoilla tavataan eutrofiaa ilmentäviä kalkinvaatijasammalia – kuten isohuurre-, sirppihuurre- ja pohjanhuurresammalta – sekä hyvin harvinaista turjanhorsmaa ja harvinaistunutta röyhysaraa. Lähteikössä esiintyy myös Koillismaan ainoa tunnettu väinönputkikasvusto. Laji on yleislevinneisyydeltään pohjoinen. Lettorikko, lettosara, suovalkku, kaitakämmekä, lettohernesara ja rantahernesara esiintyvät kaikki alueen lettoisilla, ravinteisilla soilla. Iivaaran laen ioliittialustalla kasvaa vaarantunutta harmokivisammalta, jota on löydetty Suomesta yhteensä vain 11 kasvupaikalta (Ulvinen 2009).

Närängän luonnonmetsien lahoppulajisto on poikkeuksellisen rikas; lajistollisesti alue on itäisen taigametsävyöhykkeen läntisimpiä ulokkeita. Kääväkäs-lajistoon kuuluu ainakin 40 uhanalaista laji. Todellinen uhanalaisten lajien määrä lienee tätä korkeampi, ja lajiesiintymien määrä huomattavasti tunnettua korkeampi. Valtakunnallisessa mäntymetsien kääväkäs-lajistoa selvittäneessä hankkeessa todettiin, että rikkain mäntymetsien kääpälajisto Suomessa löytyy itärajalta keskiboreaalisen vyöhykkeen pohjoisosista ja pohjoisboreaalisen vyöhykkeen eteläosista Ruunaalta, Närängänvaaran ja Hossan seuduilta sekä Maltion luonnonpuistosta (Junninen 2008). Selvityksen yhteydessä Närängän alueelta löytyi kymmeniä uusia uhanalaisesiintymiä. Lahoppuun poikkeuksellisen määrän takia myös Närängän luonnonmetsien kovakuoriaislajisto on erittäin edustava. Melko pintapuolisissa selvityksissä on löydetty 175 laji, mikä on korkeampi kuin vastaavissa keräyksissä muualta Kuusamosta (Muona 2000). Uhanalaisia lajeja havaittiin kahdeksan. Näistä lajeista liekohärkä, nahkuri, lovikerri ja saloihrakuoriainen ovat eurooppalaisia suurharvinaisuuksia, joiden esiintymisalueet EU:n sisällä rajoittuvat Suomen ja Ruotsin kaikkein parhaisiin metsäkohteisiin. Närängän luonnonmetsien maalintujen linjalaskentojen perusteella on vanhoja metsiä suosivien lintulajien esiintymistiheys erityisen suuri (Virkkala & Rajasärkkä 2000). Metso-, kuukkeli- ja pohjantikkatiheydet ovat selvästi muuta Kuusamoa suuremmat, ja Suomessa harvinaisista vanhan metsän lajeista – kuten sinipyrstöstä, idänuunilinnusta ja pikkusiepostasta – on useita havaintoja.

Pajupuronsuon alue puolestaan on tärkein haapavaltaisia vanhoja kuusimetsiä käsittävä aluekokonaisuus Kuusamossa, mikä heijastuu lajistossa siten, että alueella esiintyy eräs liito-oravan pohjoisimmista elinvoimaisista populaatioista Suomessa. Lajin levinneisyyden pohjoisraja kulkee Pudasjärven Syötteen ja eteläisen Kuusamon kautta. Pajupuronsuolta on tehty havaintoja myös haavanpötkelökäävästä, erityisesti suojeltavasta harvinaisesta kääpälajista, joka vaatii elinympäristöltään elävän haavan jatkumoa.

Teerisuo–Hanhiharju on poikkeuksellisen geologiansa ansiosta serpentiinikasvillisuuden merkittävin elinympäristö Kuusamossa. Serpentiinialustalla tavattavista, korkeita raskasmetallipitoisuuksia sietävistä serpentiinilajeista, -roduista ja -ekotyypeistä alueella kasvaa ainakin serpentiinipikkutervakkoa. Pikkutervakko on siellä kuitenkin hyvin muunteleva. Myös alueella esiintyvän tunturihärkin (*Cerastium alpinum*) taksonominen asema vaatisi selvitystä. Teerisuo–Hanhiharjun kallioilla esiintyy myös viherraunioista (*Asplenium viride*) ja tunturiarhoa, jotka ilmentävät ylipäänsä ultraemäksistä kasvupaikkaa. Tunturiarho on Suomessa vain Koillismaalla tavattava laji, jonka pääesiintymisaluetta on Oulangan seutu. Teerisuo–Hanhiharjun alueelta on lisäksi tavattu palanutta metsää suosiva, hyvin harvinainen kovakuoriaislaji, mustatattiainen, pohjoisimmalta esiintymispaikaltaan Suomessa.

2.7 Historia

2.7.1 Käyttöhistoria

Esihistorian aikaa

Ervastin (1978) mukaan suunnittelualueen läheisyydestä on löydetty muutama esihistoriallinen asuinpaikka. Tällainen löytökeskittymä on Kuusamon eteläisen Iijärven rannalla: Savilahti, Teeriniemen kärki, Teeriniemen länsiranta, Teeriniemen lampi ja Turula ovat olleet esihistoriallisia asuinpaikkoja jo Suomusjärven kulttuurin kaudella (7000–4200 eKr.). Asuinpaikoilta on löytynyt kiviesineitä, kvartsi-iskoksia ja muinainen hautapaikka. Eteläisen Kuusamon muita esineistön löytöpaikkoja ovat Keski-Keron Laiskala, Poussun Likoniemi ja Iijärven Ahvenvaara, jotka todennäköisesti ovat kiviakautisia asuinpaikkoja.

Kuusamo on vanhaa metsälappalaisten asuinseutua. Eteläinen Kuusamo kuului Maaselän lapinkylän alueeseen. Metsälappalaiset olivat eränkäyntiä, kalastusta ja pienimuotoista poronhoitoa harjoittavia puolipaimentolaisia. Pysyvää suomalaista uudisasutusta alkoi saapua 1680-luvulla, ja Kuusamon kulttuuri muuttui lyhyessä ajassa saamelaisesta suomalaiseksi. Uudisasukkaat ryhtyivät kaskeamaan metsiä, mikä jatkui 1700-luvun ja loppui 1800-luvun puolivälissä. Kaskeamisen ja sen seurauksena syntyneiden metsäpalojen vaikutusta on nähtävissä suunnittelualueen metsissä. Kaskeamisen lisäksi alueen metsiä käytettiin vähäisessä määrin tervanpolttoon.

Historiallista aikaa

Osittain suunnittelualueella kulkee historiallinen ratalinja, joka tunnetaan nimellä **Kenttärata**. Kenttärata on ollut käytössä toisen maailmansodan aikana, ja se kulkee Taivalkoskelta Kuusamoon. Nykyisellään Kenttärata on metsäautotienä, ja se on merkitty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaan historiallisena ratalinjana. Lisäksi maankuntakaavassa suunnittelualueelle on merkitty muinaismuistolaililla (295/1963) rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä Närängän palstalle ja Julma Ölkylle.

Metsät käyttöön

1800- ja 1900-luvun vaihteessa Kuusamossa harjoitettiin laajaa metsien hakkuutoimintaa (Vasari 1977, Ervasti 1978). Tällöin tehtiin pääasiassa poiminta- ja harsintahakkuita, joissa vain määrämien täyttäneet puut kaadettiin. Itärajan umpeutuminen vuonna 1918 lopetti laajamittaisen hakkuutoiminnan. Harsintahakkuiden vaikutus näkyy monin paikoin suunnittelualueella, erityisesti Pajupuron suon eteläosassa.

Seuraava laaja metsien käyttömuoto on ollut nykyaikainen metsätalous laajoine avohakkuineen ja istutuksineen. Kuusamossa hakkuut alkoivat suhteellisen myöhään, sillä isojako valmistui vasta vuonna 1961, jolloin perustettiin myös Kuusamon yhteismetsä. Yhteismetsän perustaminen on itse asiassa mahdollistanut suunnittelualueen arvokkaiden luonnonmetsien säilymisen laajoina kokonaisuuksina. Valtion metsiä on Kuusamossa varsin vähän, ja yksityisten metsät ovat melko intensiivisesti käsiteltyjä.

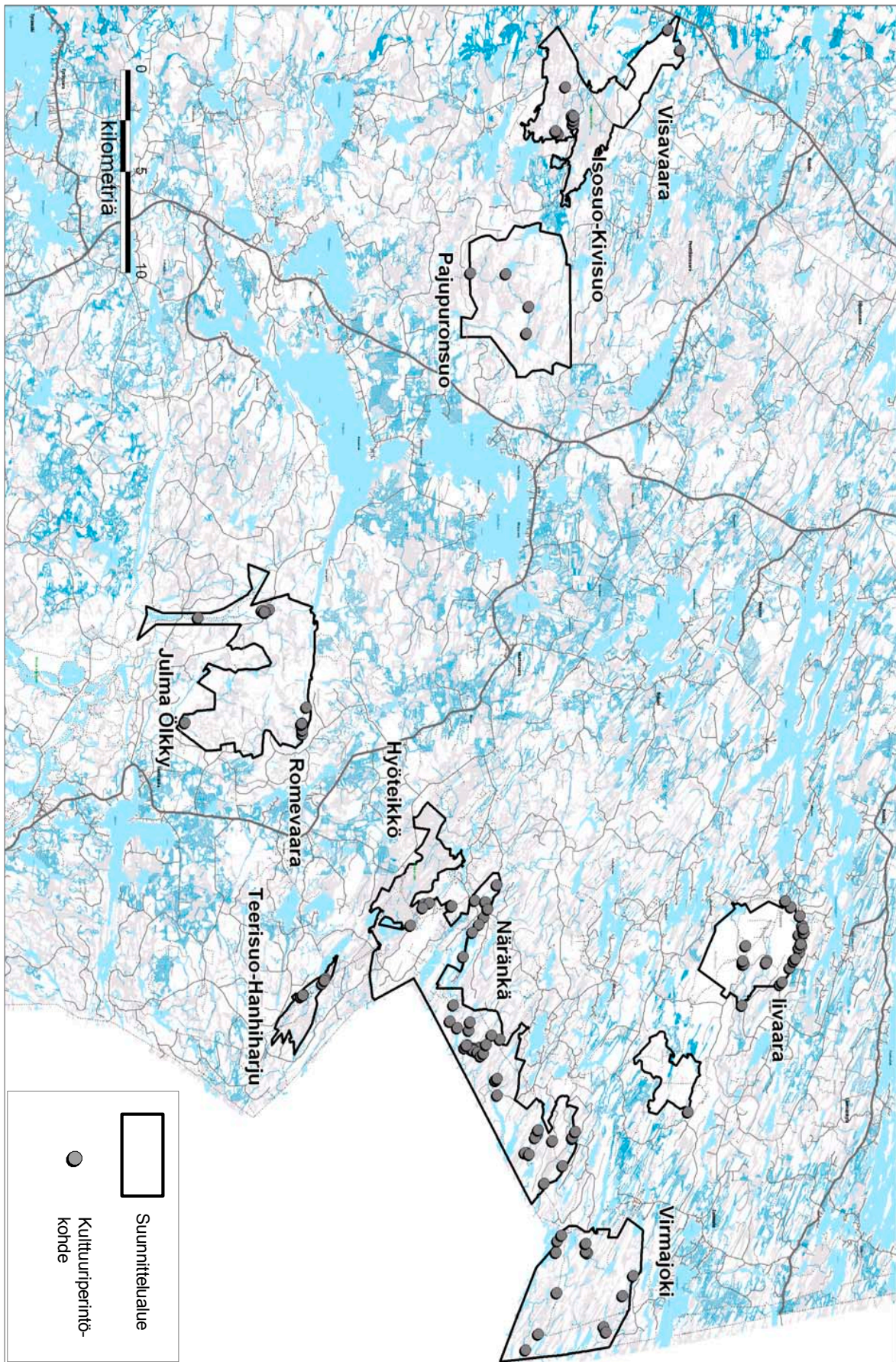
2.7.2 Kulttuuriperintökohteet ja muinaisjäännökset

Etelä-Kuusamon vanhojen metsien alueella rekisteröitiin yhteensä 140 erillistä kulttuuriperintökohtetta tai kiinteää muinaisjäännöstä (taulukko 11). Kiinteitä muinaisjäännöksiä oli 5 kpl. Lisäksi inventoinnin tuloksena ehdotetaan poistettavaksi muinaisjäännösrekisteristä kaksi vanhaa kohtetta.

Uusia kulttuuriperintökohteita löytyi 130 kpl. Niistä suurin osa on niittykulttuuriin liittyviä jäänteitä – kuten niittylatoja, suovia, tammia, niittysaunoja ja laavuja. Usein näihin jäänteisiin liittyy erilaisia pilkkapuita. Porotalouden jäljet alueella ovat lähinnä maatuivia poroaitoja. Kulttuuriperintökohteissa on myös jäänteitä sekä kalastuksesta että tervanpoltosta. (kuva 6)

Taulukko 11. Etelä-Kuusamon kulttuuriperintöinventoinnissa 2009 (arkeologi Oili Räihälä) dokumentoidut kohteet.

Kohdetyyppi	Aiemmin tunnetut	2009 inventointi	Yhteensä
Kivikautiset asuinpaikat	-	1	
Muut esihistorialliset kohteet	1 kalliomaalaus	1	1
Tervahaudat	-	2	2
Myllyt	-	1	1
Savottakämppien ja asumusten jäänteet	2	24	24
Latojen jäänteet	-	3	3
Niittysaunojen jäänteet	-	1	1
Laavujen jäänteet	-	25	25
Heinäsuovien jäänteet	-	16	16
Poroaitojen jäänteet	-	33	33
Merkipetäjät, pilkkapuut	2	1	3
Maarakenteet, kummut	-	1	3
Uittopatojen ja niittytammien jäänteet	-	21	21
Kalapatojen jäänteet	-	3	3
Siltarakenteet	-	3	3
Yhteensä	5	135	140

Kuva 6. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen kulttuuriperintökohteet. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Esihistorialliset kohteet

Selviä esihistoriallisen ajan kohteita alueella on kaksi. Niistä entuudestaan tunnettu on Julma Ölkyn kalliomaalaus. Sen kuvakentässä on muutamia figuureja, joista pari esittää ihmishahmoja. Kolmas hahmo lienee hirvi tai peura. Epämääräisempiä punaläiskiä löytyy eri puolilta kalliota. Kalliopinta on rapautunut, joten paljon kuvia on varmaankin aikojen kuluessa tuhoutunut.

Uusi esihistoriallinen kohde löytyi Närängänvaaran Kaarronharjulta. Sieltä löytyi kvartsi-iskoksia ja parikin kaavinta matalan harjun päältä noin sadan metrin matkalta. Harju rajautuu vesistöön pohjois-eteläsuunnassa. Paikka ei ole tyypillinen kivikautiselle asuinpaikalle. Varmuudella voidaan sanoa, että paikalla on työstyetty kvartsia johonkin tarkoitukseen

Tutkimusalueella ja sen välittömässä tuntumassa sijaitsevat vielä kaksi kohdetta, jotka esiintyvät muinaisjäännösrekisterissä kiinteinä esihistoriallisina muinaisjäännösinä. Kohteet ovat Kuusamo 305010230 Ölkynharju N ja Kuusamo 305010232 Kotalehto. Molemmat kohteet osoittautuivat luonnonmuodostelmiksi; kohteet tulisi poistaa muinaisjäännösrekisteristä.

Historiallisen ajan muinaisjäännökset

Muinaisjäännös-statuksen määrittelyssä on käytetty oppaana Museoviraston **Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset** -opasta (Niukkanen 2009).

Lähtökohdaksi historiallisen ajan kohteelle otettiin vaatimus sadan vuoden iästä yksittäisen kulttuuriperintökohteen kohdalla. Monet kohteista ovat varmaan yli satavuotiaita; esimerkiksi pilkkapuut suurimmaksi osaksi täyttävät ikävaatimuksen. Jos asia on kuitenkin toteennäyttämättä, ei pilkkapuita – jotka muutenkin ovat kiinteinä muinaisjäännösinä sangen ongelmallisia – ole huolitettu mukaan listaukseen. Ainoastaan yksi pilkoista on otettu mukaan listaukseen; puun kylkeen on kaiverrettu vuosiluku (?) 1828. Kaarronharjulla on pilkkapuu, jonka kylkeen on kaiverrettu vuosiluku. Kohde on myöhemmin mahdollinen muinaismuistokohde. Pilkkapuut muodostavat historiallisen ajan kohteissa suurimman yksittäisen ryhmän. Puita on kaikkiaan 33 kpl.

Muut kohteet (135 kpl) on merkitty kulttuuriperintökohteiksi (kuva 6). Kohteet ovat niittylatoja, suovia ja tammia sekä niittyviljelyn jäänteitä – kuten niittysaunoja ja laavuja. Niittykulttuurin lisäksi on jäänteitä poroaidoista. Muita inventoinnissa dokumentoituja rakenteita ovat Närängänvaaran myllyn perustukset, muutamat kalapadot tai liistekatiskat sekä yksi rajamerkki.

Suunnittelualueella ei ole muinaismuistolain (295/1963) alaisia hoidettuja muinaisjäännöksiä.

Suunnittelualueen arvokkaat kulttuuriperintökohteet on inventoitu 2009 (Räihälä 2009). Arvokain rakennusperintökohde on Närängän pihapiiri.

2.7.3 Suojeluhistoria

Närängän luonnonmetsät

Kysymys Kuusamon yhteismetsän hallinnassa olleiden vanhojen metsien suojelusta nousi esille alkusyksystä 1994, kun Kuusamon yhteismetsä rakensi metsätien Närängänvaaran itäpuolelle tarkoituksenaan käynnistää alueella hakkuut. Närängänvaaran luonnonarvot tunnettiin jo tuolloin Oulun yliopiston tutkijoiden havaintojen perusteella, joten lääninhallitus neuvotteli ympäristöministeriön pyynnöstä Närängänvaaran alueen suojelusta Kuusamon yhteismetsän kanssa lokakuussa 1994. Osittain tästä alkoi Etelä-Kuusamon metsien suojeluprosessi.

Pohjois-Suomen valtionmaiden vanhoja metsiä oli inventoitu laajasti jo syksyyn 1994 mennessä, mutta yksityismailla eivät ympäristö- ja metsähallinnon selvitykset ulottuneet. Vuosina 1994–95 Kuusamon yhteismetsän, luonnonsuojelujärjestöjen ja ympäristöhallinnon välillä oli vaikeita metsäkonflikteja, joihin pitkään haettiin ratkaisua neuvotteluilla. Oulun läänin maaherra Eino Siuruainen yritti sovitteluratkaisua alkuvuodesta 1995, jolloin myös hallituksen iltakoulu käsitteli asiaa ja katsoi tarpeelliseksi pikainventoinnin sekä sitä seuraavan suojelutarpeiden perusteellisen selvittämisen.

Ympäristöministeriö asetti helmikuussa 1995 työryhmän selvittämään Kuusamon yhteismetsän alueella olevien vanhojen metsien suojelua. Luontoselvitykset tehtiin kesällä 1995, minkä jälkeen yksimielinen Kuusamo-työryhmä alustavasti rajasi neljä vanhojen metsien suojelun kannalta erityisen arvokasta aluetta (Virmajoki, Näränkä, Pajupuronsuo ja Romevaara), joiden yhteinen maapinta-ala oli tässä vaiheessa noin 13 800 ha.

27.6.1996 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen, jonka mukaan perustetaan luonnonsuojelualueet Kuusamon yhteismetsän omistuksessa oleville alueille, joiden yhteinen pinta-ala on 13 780 ha. Tämä tapahtuu sen jälkeen, kun alueet on hankittu valtiolle luonnonsuojelutarkoitukseen ja Kuusamon yhteismetsä on saanut täydet korvaukset suojelusta aiheutuneista alueellisista sekä muista menetyksistä.

Erinäisten vaiheiden jälkeen suojelun toteutustavaksi tuli lunastus, jota Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus ryhtyi valmistelemaan keväällä 1999. Suojeltavien alueiden ennakkohaltuunotto toteutui 30.9.1999, jolloin Metsähallitus maksoi ennakkokorvauksen Kuusamon yhteismetsälle. Ennakkohaltuunotto antoi valtiolle alueiden hallintavallan. Lunastustoimitus päättyi 9.10.2000, ja alueet rekisteröitiin valtion omistukseen 20.3.2001.

Vanhojen metsien suojelualueet toteutetaan uuden luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisina suojelualueina, jotka pyritään säilyttämään mahdollisimman luonnonmukaisina. Pohjois-Suomea koskevassa periaatepäätöksessä todetaan: ”Alueiden virkistyskäyttöoikeudet säilytetään ennallaan siten, että esimerkiksi marjastuksen, metsästyksen ja kalastuksen suhteen noudatetaan alueilla tällä hetkellä sovellettavaa käytäntöä.” Kuusamon yhteismetsän omistuksessa olleiden alueiden osalta todetaan periaatepäätöksen esittelymuistiossa: ”Alueiden virkistyskäyttöoikeudet toteutetaan kuten Pohjois-Suomen vanhoissa metsissä valtion mailla.”

Valtion maa- ja vesialueille perustettavan suojelualan säädösvalmistelun taustatyö on tehty vuoden 2001 aikana. Esitys perustettavan suojelualan rajoista sisältyy lähes kokonaisuudessaan vanhojen metsien suojeluohjelmaan ja Natura 2000 -verkostoon. Tulevan suojelualan sisällä on Kuusamon yhteisten vesialueiden osakaskunnan (KYVOK) hallinnassa olevia vesiä, jotka sisältyvät Natura 2000 -verkostoon. Näistä yksityisistä vesialueista on perustettu alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä yksityinen suojelualue (Etelä-Kuusamon suojeluedet) vuonna 2007. YSA-alueesta kerrotaan tarkemmin kappaleessa **Etelä-Kuusamon suojeluedet**. Närängän luonnonmetsiä koskevaa säädösvalmistelutyötä tehtiin suojeluprosessin ohessa, mutta säädösesitystä ei ole lähetetty ympäristöministeriöön käsiteltäväksi.

Soidensuojelualueet

1960-luvulla soiden ojittaminen kiihtyi, mikä johti soiden suojelutarpeen uudelleenarviointiin. Tällöin ryhdyttiin suunnittelemaan luonnonsuojelualueverkkoa soidensuojelun kannalta. Ensimmäisen valtakunnallisen soidensuojelusuunnitelman laativat Suomen luonnonsuojeluyhdistys ja Suoseura 1960-luvun lopulla. Soiden säilytysuunnitelman Pohjois-Suomea koskeva osa valmistui vuonna 1969 (Häyrinen & Ruuhijärvi 1969).

Kansallispuistokomitea laati 1970-luvulla Suomen kansallis- ja luonnonpuistojen verkoston kehittämissuunnitelman, johon kuului 24 kohdetta em. soidensuojelusuunnitelmasta. Aikaisempaan työhön perustuen valtio asetti työryhmän laatimaan myös virallista soidensuojeluohjelmaa. Työryhmän työskentelyn perusteella syntyi soidensuojelun perusohjelma, joka kuitenkin Pohjois-Suomen osalta oli puutteellinen (Salminen 1978). Perusohjelmaa täydennettiin myöhemmin koskemaan myös Pohjois-Suomea. Valtioneuvosto hyväksyi valtakunnallisen soidensuojelun perusohjelman vuosina 1979 ja 1981 (Komiteamietintö 1977:48 ja 1980:15) (Vasander 1998).

Ensisijaisesti tavoitteena oli arvokkaiden suokokonaisuuksien suojelu. Hyöteikönsuon ja Isosuo–Kivisuon alueet kuuluivat perusohjelmassa mainittuihin kohteisiin, ja niiden suojelu toteutettiin luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla perustamalla Isosuo–Kivisuon soidensuojelualue vuonna 1981 (Laki 676/1981, asetus 933/1981) ja Hyöteikönsuon soidensuojelualue vuonna 1988 (Laki 851/1988, asetus 852/1988). Isosuo–Kivisuon soidensuojelualueeseen kuuluu noin 1 350 ha ja Hyöteikönsuon soidensuojelualueeseen noin 920 ha Metsähallituksen hallinnassa olevia alueita.

Vanhojen metsien suojeluohjelmat

Vuonna 1996 valtioneuvosto päätti vanhojen metsien suojelutyöryhmän ehdotuksen pohjalta suojella Pohjois-Suomessa valtionmailla metsiä 293 600 ha, ja Kuusamo-työryhmän alustavasti rajaamia Kuusamon yhteismetsän alueella olevia vanhoja metsiä päätettiin hankkia suojeluun noin 14 000 ha. Kuusamon yhteismetsän omistuksessa olleet maat on käsitelty Näränkää koskevassa osassa. Visavaara ja Iivaara kuuluivat vanhoihin valtionmaihin, jotka sisällytettiin vanhojen metsien suojeluohjelmaan 1996. Alueet tullaan perustamaan luonnonsuojelulain mukaisina suojelualueina. Alkuperäisen esityksen mukaan Iivaaran alue perustetaan omana suojelualueenaan ja Visavaara liitetään jo perustettuun Isosuo–Kivisuon soidensuojelualueeseen.

Muut alueet

Teerisuo–Hanhiharjun alue sisällytettiin Natura 2000 -verkostoon muita alueita myöhemmin, vuonna 2007. Se liitettiin Naturaan arvokkaan lajiston ja kallioperän takia. Teerisuo–Hanhiharjun alue oli jo ennen Naturaan liittämistä merkitty maakuntakaavaan luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeäksi alueeksi. Merkinnällä osoitetaan suojelualueiden ulkopuolella olevia merkittäviä uhanalaisten kasvien esiintymisalueita. Teerisuo–Hanhiharjun palsta ostettiin valtiolle Kuusamon yhteismetsältä vuonna 2006.

Julma-Ölkky -järven rannat sisällytettiin Hossan järvien rantojen suojeluohjelma-alueeseen. Valtioneuvosto teki 20.12.1990 periaatepäätöksen valtakunnallisesta rantojen suojeluohjelmasta. Sen mukaan maamme arvokkaimmat rannat säilytetään rakentamattomina, nykytilassaan arvokkaina luonnonalueina. Ohjelman valmistelun perustana on käytetty maa- ja metsätalousministeriön asettaman meri- ja järviluonnon suojelutyöryhmän 1985 jättämää mietintöä (Maa- ja metsätalousministeriö 1985) sekä siihen liittyvää valmistelumateriaalia.

Julma Ölkyn alue oli aikaisemmin Kuusamon yhteismetsän omistuksessa, mutta se vaihdettiin valtiolle vuonna 1996 samassa yhteydessä muiden Kuusamon alueella olevien rantojen- ja soiden suojeluohjelmakohteiden kanssa. Vaihdoissa tulleesta kokonaisuudesta lohkottiin erilliseksi kiinteistöksi Ölkyn maat.

Etelä-Kuusamon suojeluvedet

Etelä-Kuusamon vanhojen metsien sisällä olevien vesialueiden suojelussa päädyttiin valtion ja Kuusamon kylien yhteisen vesialueen osakaskunnan (KYVOK) välillä sopimusratkaisuun. Neuvottelut kestivät vuosia, ja päättyivät vuonna 2007. Neuvottelutulos on kaksiosainen: se sisältää sekä vesialueiden vaihdon että yksityisen luonnonsuojelualueen perustamisen niille vesialueille, jotka jäävät osakaskunnan omistukseen.

Metsähallitus ja KYVOK tekivät vesialueiden maanvaihdon siten, että valtiolle siirtyi noin 264 ha:n suuruiset vesialueet Etelä-Kuusamon vanhojen metsien suojelurajauksen sisältä. Valtiolle siirtyneet vesialueet ovat pääosin pieniä lampia ja järviä, joita on yhteensä 35 kpl. Vastineeksi Metsähallitus luovutti KYVOK:lle noin 180 ha:n suuruisen vesialueen Kontioluoman järvestä sekä noin 79 ha:n suuruisen alueen Suomussalmen puoleiselta Sarvijärveltä. Vaihdon seurauksena koko Sarvijärvi on KYVOK:n omistuksessa.

KYVOK:n omistukseen Etelä-Kuusamon vanhojen metsien sisälle jäivät noin 600 ha:n suuruiset vesialueet, jotka ovat pääosin alueen suurimpia järviä. Näille vesialueille perustettiin Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen päätöksellä yksityinen luonnonsuojelualue Etelä-Kuusamon suojeluvedet YSA 203370 (Liite 5, rauhoituspäätös). Osana suojelualueen perustamisratkaisua Metsähallitus ja KYVOK solmivat puitesopimuksen (Metsähallitus 2008), jossa on sovittu periaatteet näille vesistöille kulkemisesta.

2.8 Nykyinen käyttö

Etelä-Kuusamon **matkailullinen** kysyntä ja asiakaskäynnit kohdistuvat pääasiassa Julma Ölkylle, Iivaaraan ja Näränkään. Asiakaskunta on vaihtelevaa, koululaisryhmistä matkailijoihin ja paikallisiin asukkaisiin. Moni tulee alueelle Kuusamon ja Rukan matkailukeskuksen lisäksi myös Hossan tai Kylmäluoman retkeilyalueilta. Pääsääntöisesti Etelä-Kuusamon kohteilla kulkevat retkeilijät tulevat kokemaan erämaisten alueiden tunnelmaa, katsomaan aina Venäjän puolelle saakka ulottuvia komeita maisemia, tutustumaan Närängän erämaatilaan tai metsästämään.

Julma Ölkky on valtakunnallisesti tunnettu kohde, joka sijaitsee lähellä Hossan retkeilyaluetta. Siellä vierailaan pääasiassa kesäisin, jolloin matkailijat tulevat tutustumaan rotkojärveen joko patikoiden, meloen tai paikallisen yrittäjän järjestämällä veneristeilyllä. Järven ympäri kiertää 10 km:n pituinen **Ölökyn Ähkäsy** -retkeilyreitti. Julma-Ölkyltä on myös yhteys Hossan retkeilyreitistöön ja kalliomaalauksistaan tunnetulle Väräkalliolle. Julma Ölkyltä käy vuosittain noin 10 000 vierailijaa.

Iivaaran läpi kulkee **Ahmanpolku**-retkeilyreitti, joka on jatkunut Iivaaralta etelään Jousivaaraan päättyen alueen eteläreunalla Hoikkalammelle. Ahmanpolusta on vuodesta 2008 alkaen käytössä vain Iivaarasta Penikkavaaran läpi kulkeva reittiosuus, joka päättyy Rahkalammen tulipaikalle. Reitistä aktiivisimmassa käytössä kesäaikana on Rajajoen lähtöpaikalta Iivaaran huipulle kulkeva polkuosuus. Ahmanpolkua myöten kulkee myös merkitty pyöräilyreitti, joka on vähäisellä käytöllä. Talvella Iivaaralla kulkee suosittu hiihtolatu ja moottorikelkkareitti. Iivaaran vuosittaisen kävijämäärän on arvioitu olevan noin 6 000.

Närängän erämaatilan lähireitistöä ovat 11 km pitkä **Närängän reitti** ja vaaralla kulkeva maisemareitti **Vaaranpolku**. Näränkävään huipulla sijaitseva Närängän erämaatila on kunnostettu retkeilyyn ja luontomatkailuun soveltuvaksi kohteeksi 2000-luvun alussa. Tilan päärakennus on Villin Pohjolan kautta varattava varaustupa, mutta muut pihapiirin rakennukset ovat kaikkien retkeilijöiden käytössä. Näränkä on pääasiassa kesäkohde, sillä sinne johtavia teitä ei aurata talvisin. Närängän erämaatilalla käy vuosittain arviolta 1 200 matkailijaa. Kohteen käyttöaste on matala myös alueen matkailuyrittäjien keskuudessa.

Kalastus valtion vesialueilla on Etelä-Kuusamossa jokamiehenoikeuteen perustuvan kalastuksen lisäksi melko vähäistä. Lähinnä Iivaaran lähellä olevalla Ahvenjärvellä kalastetaan verkoilla (järvi kuuluu Kuusamon pyydyslupa-alueeseen). Suunnittelualueen sisällä on kuitenkin merkittävä määrä Etelä-Kuusamon suojeluedet -YSA-alueeseen (vuonna 2007 perustettu yksityinen suojelualue) lukeutuvia KYVOK:n hallinnassa olevia vesiä, joilla kalastustoiminta on hyvin vilkasta. Rajavyöhykkeellä olevat vedet KYVOK on vuokrannut, ja niillä vuokramiehet hoitavat niin kalaveden hoitoon kuin kalastukseenkin liittyvät työt. Rajavyöhykkeen ulkopuolella olevat KYVOK:n hallinnassa olevat yksityiseen suojelualueeseen lukeutuvat vedet kuuluvat KYVOK:n verkko-vesiluettelon vesiin, joilla voi kalastaa jokainen verkkoluvan lunastanut henkilö.

Metsästyksen kannalta Etelä-Kuusamo on erittäin merkittävä alue. Kuusamon kaupungin vakituisilla asukkailla on metsästyslain (615/1993) 8. §:n nojalla kuntalaisen metsästysoikeus, jolla saa metsästää kaikkea riistaa. Lisäksi Iivaara–Jousivaaran alue, Virmajoki sekä Romevaara kuuluvat Metsähallituksen pienriistolupa-alueeseen **5637 Itä-Kuusamo**, jolle myydään pienriistan metsästyslupia myös ulkopaikkakuntalaisille. Suunnittelualueella metsästetään myös hirveä. Lupa-alueina ovat Iivaara, Virmajoki, Näränkä, Romevaara ja Pajupuronsuo. Hirvenmetsästysoikeudet haetaan ko. alueille vuosittain.

Etelä-Kuusamo on myös **poronhoidon** kannalta merkittävää aluetta. Suunnittelualueella on Kallioluoman paliskunnan ja Hossa–Irnin paliskunnan laidunalueita. Kallioluoman paliskunnalla on Kolmannen Kuikkalammen rannalla rajavyöhykkeen takarajalla porokämpä. Kämpän piha-
piirissä on kulttuurihistoriallisesti arvokas vanha kämpä ja vuonna 2007 valmistunut uusi poro-
kämpä. Porokämpän tontti on vuokralla Metsähallitukselta.

Alueella toimii muutama **luontomatkailuyritys**. Julma-Ölkky -järven eteläpäässä on kahvila, jonka yrittäjä tarjoaa kahvilapalveluiden lisäksi veneristeilyjä järvellä. Toinen matkailuyrittäjä pitää kahvilaa ja tarjoaa mökkimajoitusta Ahvenjärven rannalla Iivaaralla. Etelä-Kuusamon suojeluvedet -YSA-alueella toimii myös ohjelmapalveluyritys, jonka toiminta keskittyy pääsääntöisesti erämaisiin kalastus- ja metsästystuotteisiin. Edellä mainittujen lisäksi Etelä-Kuusamon alueella sijaitsee muutama luontomatkailuun keskittyvä yritys – kuten suurpetokeskus, karhunkatseluyritys Lämsänkylässä ja hotelli **Kuusamon portti**. Lisäksi muualla Kuusamossa ja Hossassa pääpaikkaansa pitävät yritykset järjestävät ohjattuja retkiä alueelle.

Muutamit aktiivisesti Kuusamon alueella toimivat ammattimaiset luontovalokuvaajat käyvät säännöllisesti kuvaamassa maisemia ja lajistoa suunnittelualueella. Tavanomaisimpia kohteita ovat Iivaaran talviaikaiset tykkykuuset sekä eri lintulajien kuvaaminen soilla ja metsissä.

2.9 Maankäyttöanalyysi

Suunnittelualueen maankäyttöanalyysin tarkasteluun perustuen suurimmat painetta aiheuttavat tekijät ovat olleet aiempi metsätalous, ylilaidunnus, metsästys ja maastoliikenne (Liite 1, maankäyttöanalyysi). Suunnittelualueeseen sisätyviin vanhan metsän suojeluohjelman kohteisiin kohdistui ennen suojelupäätöstä hyvin vahvoja käyttöpaineita. Suojelupäätöksen astuttua voimaan metsätalouden aiheuttama paine on poistunut, mutta alueella on edelleen nähtävissä runsaasti merkkejä aikaisemmasta, sekä toteutuneesta että suunnittelun asteelle jääneestä metsätaloustoiminnasta. Ylilaidunnus liittyy suunnittelualueella harjoitettavaan porotalouteen ja kohdistuu erityisesti kuiville kivennäismaa-alueille jäkälän ylilaidunnuksena. Metsästys kohdistuu koko suunnittelualueelle, ja on täten laajuudeltaan merkittävä painetekijä. Maastoliikennettä suunnittelualueelle aiheutuu normaalin huoltoajon lisäksi poronhoitoon liittyvästä liikkumisesta, yksityisille vuokravesille liikkumisesta, rajavartioston valvontaliikenteestä, urilla tapahtuvasta moottorikelkkailusta, ammattimaisten luontokuvaajien liikkumisesta ja luvattomasta maastoliikenteestä. Täten ainakin osalla aluetta maastoliikenteen aiheuttamat häiriöt luonnolle ja luonnonsuojelulle voivat olla paikallisesti suuria.

Tulevan viisivuotiskauden osalle merkittävimmiä maankäytöllistä painetta aiheuttaviksi tekijöiksi erottuvat ylilaidunnus ja kaivostoiminta. Lisäksi kohtuullista painetta aiheuttavat maastoliikenne ja metsästys.

Suunnittelualueen jäkäläkankailla on selvästi nähtävissä porojen laiduntamisesta johtuva jäkäläpeitteen vähäisyys. Suurimmalla osalla poronhoitoaluetta on havaittavissa sama ilmiö, joka johtuu talvilaitumiksi soveltuvien jäkäläkankaiden vähäisestä pinta-alasta verrattuna porojen määrään. Porolaidunnuksen aiheuttamaan maaston kulumiseen ei ole perusteltua etsiä ratkaisua yksittäisen suunnittelualueen osalta. Tällä suunnittelualueella poron laidunnuksen jäljet ovat selvästi nähtävillä, mutta laidunnus ei aiheuta uhkaa esim. uhanalaiselle lajistolle. Täten perustelluin toimintamuoto asian suhteen on seurata porotalouden kehitystä ja puuttua asiaan siinä vaiheessa, jos toiminta selvästi alkaa uhata suojeluarvoja.

Kaivostoimintaa alueella ei toistaiseksi ole. Sen sijaan Näränkävään ympärillä on ollut valtaus-alueita, joilla valtauksen omistava kaivosyhtiö on tehnyt kartoituksia ja koeporauksia. Koeporausten aiheuttamat jäljet luonnossa rajoittuvat porausreiän lähiympäristöön ja urille, joita myöten porauskoneisto luonnossa liikkui. Yhtiö on sittemmin luopunut valtauksistaan.

Suunnittelualue on kokonaisuudessaan metsästysaluetta. Osalla aluetta saavat metsästää vain Kuusamon kaupungin vakituiset asukkaat metsästyslain (615/1993) 8. §:n nojalla. Lisäksi tietyt alueet kuuluvat lupametsästysalueisiin niin pienriistan kuin hirvenkin osalta. Metsästys nousee maankäyttöanalyysissä esiin erityisesti siksi, että koko suunnittelualue on metsästysaluetta ja täten metsästyspaine kohdistuu hyvin laajalle alueelle. Metsästyslupien määrä kuitenkin määritellään vuosittain Metsähallituksen suunnitteluohjelmilla siten, että metsästyspaine säilyy kestäväällä tasolla niin riistalajien kantojen kuin sosiaalisen näkökulmankin kannalta. Täten metsästyksellä ei ole suojeluarvoja uhkaavaa vaikutusta. Metsästyssuunnittelua tehdään tulevaisuudessakin kestävä-
n käytön periaatteiden mukaisesti.

Maastoliikenne on alueella melko runsasta. Pääosa maastoliikenteestä on luvallista ja liittyy paljolti virka-ajoihin tai elinkeinon harjoittamiseen liittyvään liikkumiseen (Metsähallituksen huolto-ajo, rajavartioston virka-ajo, porotalous, kalastus, luontovalokuvaus). Myös uralla tapahtuvaa moottorikelkkailua harjoitetaan Iivaaralla runsaasti. Maastoliikenteen vaikutuksia seurataan jatkuvasti. Talviaikainen luvallinen maastoliikenne alueella ei nykytasollaan vaaranna suojeluarvoja. Kuitenkin esimerkiksi Iivaaran huipulle suuntautuvan moottorikelkkailun osalta on sekä sosiaalisesta että suojellisuudesta näkökulmasta mieltien syytä etsiä ratkaisuja, joissa kelkkailua vaaran huipulla ohjataan pienemmälle alueelle. Kesäaikana tapahtuva maastoliikenne on suojelun kannalta ongelmallisempaa, ja sen aiheuttamia vaikutuksia seurataan. Tällä hetkellä kesäaikainen maastoliikenne rajoittuu muutamalle sovitulle uralle, joista kuitenkin jää selvät jäljet maastoon.

2.10 Yhteenveto tärkeimmistä arvoista suojelun ja käytön kannalta

Etelä-Kuusamon suojelualueet ovat metsä- ja suoekosysteeminä sekä lajistoltaan poikkeuksellisen arvokkaita. Metsissä on yli 600-vuotiasta elävää puustoa, joten paikoin voi alueella olla jopa tuhannen vuoden puustollinen jatkumo. Tämä näkyy myös lajistossa: käävällä ja kova-kuoriaisissa on useita vain vanhoissa metsissä eläviä harvinaisuuksia. Myös vanhoja metsiä suosiva lintulajisto on erittäin monipuolinen. Suot ja pienvedet ovat luonnontilaisia, ja lähteitä on alueella paljon. Vesistöillä on erityinen arvo kokonaisuutena, koska ne muodostavat yhtenäisiä ja ehyitä valuma-alueita.

Etelä-Kuusamo on retkeilyn ja virkistyskäytön näkökulmasta merkittävä, ympärivuotiseen toimintaan soveltuva kohde, joka tarjoaa kävijälleen vaihtoehtoja helposta päiväretkestä vaativampaan erämaiseen elämään. Suunnittelualan virkistyskäytöllistä arvoa voi lähestyä kahdelta kannalta. Suunnittelualue on laaja erämainen kokonaisuus, jossa rakennetuilla ja opastetuilla kohteillakin on tilaa kulkea ja nauttia luonnosta. Erämaiden kokonaisuus kätkee maisemaansa arvokkaita, alueen entisestä maankäytöstä kertovia kulttuuriperintökohteita, joita voidaan esitellä osana luontomatkailua. Toisaalta Etelä-Kuusamo tarjoaa loistavan vaihtoehdon Pohjois-Kuusamon ruuhkautuville retkeilykohteille (kuten Oulanka), ja on omalta osaltaan täten varmistamassa myös suuremman kävijäpaineen alueiden luonnon kestävyyttä tulevinakin vuosina.

Etelä-Kuusamon alueet ovat metsästyksellisesti arvokkaita niin kuusamolaisittain kuin valtakunnallisestikin ajateltuna. Kuusamossa on Etelä-Kuusamoa lukuun ottamatta verrattain vähän valtionmaata, ja kunnan pohjoisosissa valtionmailla on erinäisiä metsästyksrajotteita suojelusäädöksiin perustuen. Täten suunnittelualan valtionmaat ovat kuusamolaisten vapaan metsästysoikeuden kannalta hyvin merkittävässä asemassa. Etelä-Kuusamon alueet ovat myös ulkopaikkakuntalaisten keskuudessa suosittuja pienriista-alueita, mikä omalta osaltaan myös tukee paikallista matkailuyritystoimintaa oheispalveluiden kysynnän kasvaessa.

Suunnittelualan kalastustoiminta keskittyy lähinnä KYVOK:n hallinnassa oleville Etelä-Kuusamon suojeluedet -YSA-alueen vesille. KYVOK:lle YSA-alueeseen kuuluvat vedet ovat kuitenkin tärkeässä asemassa sekä vuokravesinä että normaaleina verkkovesinä. Täten suunnittelualan vesillä on suuri merkitys KYVOK:lle niin toiminnallisesti kuin taloudellisesti-kin ja KYVOK:n osakkaille tärkeinä virkistyskalastuskohteina.

Suunnitteluala on myös poronhoidon kannalta merkittävä. Alueella toimivilla kahdella paliskunnalla on paljon laidunalueita ja myös erotusaitoja sekä muita poronhoitoon liittyviä rakenteita.

Suunnittelualaella on merkittäviä kulttuuriperintökohteita. Suurin osa kohteista on erilaisia niittykulttuuriin liittyviä kohteita, porotalouden jälkiä, kalastustukikohtia ja tervanpolton jälkiä. Esihistorian ajan kohteista tunnetuin on Julma Ölkyn kalliomaalaukset. Alueen arvokkain rakennusperintökohde on Närängän erämaatilan pihapiiri.

HOITO JA KÄYTTÖ

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

Tavoitteena on

- luonto- ja kulttuuriarvojen säilyminen
- virkistyskäyttömahdollisuuksien edistäminen
- uhkien (tällä hetkellä merkittävimpiä ylilaidunnus ja kaivostoimintaan liittyvät asiat) ennakoiminen ja ennaltaehkäisy
- alueen virkistyskäyttöroolin selkeyttäminen ja sidosryhmäyhteistyön vahvistaminen.

Suunnittelualueeseen sisältyy vanhojen metsien suojeluohjelma-alueita, soidensuojeluohjelma-alueita, perustettuja soidensuojelualueita, rantojensuojeluohjelman aluetta ja Natura-alueita. Näillä eri suojeluohjelmissa olevilla alueilla on ohjelmien tavoitteiden kautta toisistaan poikkeavia tavoitteita, mutta koostetusti koko aluetta voi katsoa koskevan yhteisesti seuraavat suojeluohjelmista johdetut tavoitteet ja arvot: päämääränä on suojelullisista lähtökohdista katsottuna varmistaa

- boreaalisen luonnonmetsän ja vanhan metsän piirteiden säilyminen
- soiden luonnontilan säilyminen ja parantaminen
- erämaisyyden säilyttäminen niin metsissä kuin vesistöjen rannoillakin
- monimuotoisuuden ja arvokkaiden lajien, luontotyyppien ja kulttuurikohteiden säilyminen.

Hoito- ja käyttösuunnitelman tulee olla myös linjassa niin kansallisten kuin kansainvälisten velvoitteiden ja sitoumusten osalta. Tärkeimpänä kansallisena ohjenuorana toimii Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma 2006–2016 (Ympäristöministeriö 2006), joka ohjaa luontopalvelujen toimintaa siinä erikseen mainittujen vastuiden mukaisesti. Ohjelmassa pyritään kansallisten tavoitteiden lisäksi vastaamaan luonnon-suojelun maailmanlaajuisiin haasteisiin, joihin Suomi on sitoutunut liittymällä monikansallisiin ympäristösopimuksiin. Tärkein näistä on biodiversiteettisopimus (Convention on Biological Diversity, **CBD**) ja siihen liitetty suojelualueityöohjelma (Programme of Work on Protected Areas; **PoWPA**).

Toiminnallisella tasolla hoidon ja käytön pyrkimyksenä on sovittaa kestävällä tavalla yhteen luonnon- ja kulttuuriarvojen suojelun, retkeilyn, luontovalistuksen, opetuksen, tutkimuksen, perinteisen luonnonkäytön sekä luontomatkailun yritystoiminnan tavoitteet. Päämääränä on myös lakisääteisten muinaisjäännöskohteiden säilymisen turvaaminen. Alueet tullaan perustamaan luonnon-suojelulain (1096/1996) nojalla, ja niiden ensisijainen tarkoitus on luonnonsuojelu, joten muita toimintoja toteutetaan suojelutavoitteiden luomissa raameissa.

Suunnittelualan hoidon ja käytön luonnonsuojelullisiin päätavoitteisiin kuuluu alueen poikkeuksellisen edustavan ja luonnontilaisen borealisen luonnonmetsän luontaisten prosessien ylläpitäminen siten, että lajistollinen monimuotoisuus entisestään lisääntyy. Etelä-Kuusamo kuuluu Metsähallituksen valtakunnallisiin palojatkumoalueisiin, joilla poltetaan ajoittain metsää. Tavoitteena on turvata metsäpalojen alueellinen ja ajallinen jatkuvuus palaneesta lahoppuusta riippuvaisien ja niistä hyötyvien eliölajien säilymiseksi. Suunnittelualueella huomioidaan myös ihmisen ja luonnon perinteinen yhteiselo elvyttämällä vanhaa niittykulttuuria, jolla turvataan niittyjen harvinaistuneen lajiston ja kulttuurivaikutteisten luontotyyppeiden säilyminen.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2007) suunnittelumääräysten mukaan suunnittelualueella tulee pääasiassa toimia siten, että alueen monimuotoisuus säilyy. Närängän, Virmajoen, Iivaaran ja Julma Ölkyn alueilla maankäyttöä suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota luontoalueiden virkistyskäyttömahdollisuuksien edistämiseen, niiden välisten reitistöjen muodostamiseen sekä maisema- ja ympäristöarvojen säilymiseen. Tämän suunnitelman tavoitteet ovat sopusuhteissa kaavan tavoitteiden kanssa. Suunnittelualan virkistyskäyttö keskitetään Närängän, Iivaaran ja Julma Ölkyn alueille. Suunnittelualan muilla osilla tavoitellaan mahdollisimman hyvää luonnontilaa ja mahdollisuuksia harjoittaa perinteistä eräkulttuuria.

Maankäyttöanalyysissä esiin nousseiden uhkien osalta merkittävimpiä tulevaisuudessa vaikuttavia tekijöitä ovat alueen ylilaidunnus ja mahdolliset kaivostoimintaan liittyvät toiminnot. Porojen laidunnuksesta johtuvan jäkäläkankaiden kulumisen suhteen ei ryhdytä suunnittelualueella aktiivisiin toimiin, mutta tilannetta seurataan. Porotalous elää murroskautta, jolloin tulevaisuuden ennustaminen elinkeinon osalta on haasteellista. Porotalouden suhteen toimitaan valtakunnallisten linjauksen mukaisesti. Kaivostoiminnan suhteen merkittävin ohjaava tekijä on kaivoslaki (503/1965), joka mahdollistaa paljon toimintaa myös suojelualueella. Kaivostoiminnan osalta Metsähallituksen tavoitteena on saattaa kaivosyhtiöiden tietoon alueen luontoarvot ja aktiivisesti osallistua mahdollisten koalueiden ja kulku-urien suunnitteluun luontoarvojen säilymistä varmistamiseksi. Myös valtausten hakuvaiheessa Metsähallituksen tavoitteena on tapauskohtaisesti selvittää valtausalueen luontoarvot ja saattaa ne tarvittaessa päättävien tahojen tietoon.

Kohdekohtaisina Metsähallituksen asettamina tavoitteina Etelä-Kuusamon virkistyskäytölle ja sidosryhmäyhteistyölle on

- 1) selkeyttää alueen roolia Ruka–Kuusamon ja Hossan matkailualueiden liitoskohdassa
- 2) kehittää alueen luontokohteiden markkinointia ja matkailukäytön mahdollisuuksia
- 3) pyrkiä löytämään keinoja Metsähallituksen luontopalveluiden sekä paikallisten asukkaiden ja toimijoiden väliseen rakentavaan, positiiviseen keskusteluun ja yhteistyöhön.

Hoidon ja käytön sekä sidosryhmäkontaktien tavoitteena on saada Etelä-Kuusamossa aikaan toimiva yhteistyö Metsähallituksen luontopalveluiden, alueen matkailu- ja muiden toimijoiden, paikallisten asukkaiden sekä alueen eri kävijäryhmien (retkeilijät, lintubongarit, luontovalokuvaajat, yrittäjät, kelkkailijat, metsästäjät, kalastajat ym.) kesken sekä saattaa alueella olevat hienot luontomatkailuun ja virkistäytymiseen soveltuvat kohteet asiakkaiden tietoon ja kohteiden palvelurakenteiden käyttöaste kasvuun.

4 Vyöhykealuejako

Suunnitelma-alue on jaettu kolmeen maankäytön vyöhykkeeseen: syrjävyöhyke, virkistysvyöhyke ja kulttuurivyöhyke (kuva 7). Vyöhykejaolla pyritään ohjaamaan kävijöitä ja alueen hoitoa. Jako perustuu kunkin vyöhykkeen luonteeseen ja tavoitteena olevaan pääasialliseen käyttömuotoon. Vyöhykkeistämisen tavoitteet ovat tulevaisuudessa, eikä se siten kuvaa alueiden nykyistä käyttöä.

4.1 Syrjävyöhyke

Valtaosa alueesta on syrjävyöhykettä. Tavoitteena on säilyttää mahdollisimman luonnontilainen alue, jonne ei ohjata retkeilijöitä eikä rakenneta uutta palveluvarustusta. Syrjävyöhykkeellä on myös tilaa perinteiseen eräkuulttuuriin liittyvään toimintaan – kuten porotalous, kalastus ja metsästyks – ilman muiden käyttäjäryhmien kanssa aiheutuvia ristiriitoja.

Rajavyöhyke

Suunnittelualueella on noin 2 700 ha rajavyöhykettä, joka sisältyy syrjävyöhykkeeseen. Rajavyöhykkeellä ovat voimassa rajavartiolain (578/2005) ja -asetuksen mukaiset säädökset. Liikkumisluvan rajavyöhykkeelle myöntää rajavartioviranomainen.

4.2 Virkistysvyöhyke

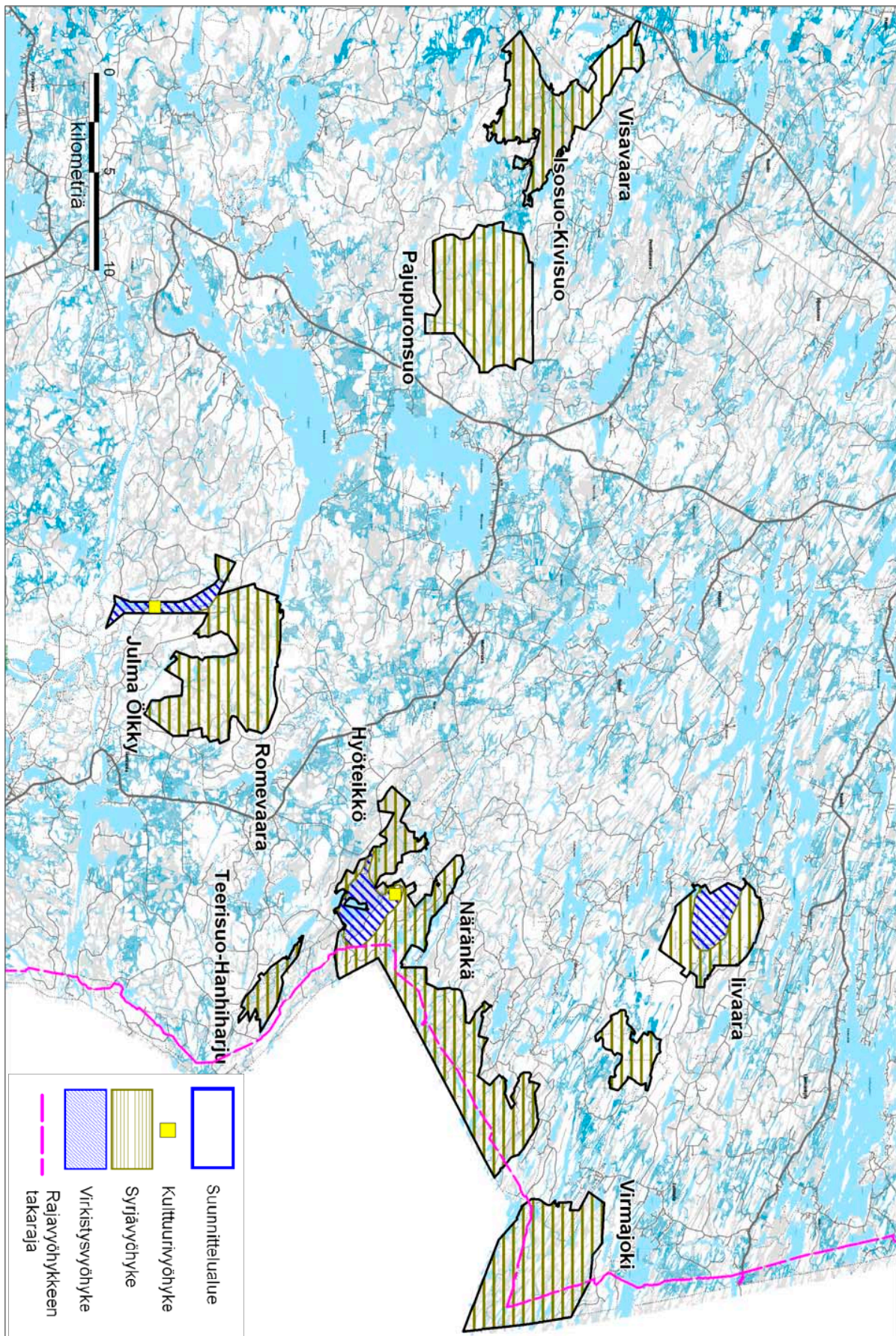
Suunnittelualueen virkistysvyöhykkeeseen sisältyy kolme erillistä osa-alueita: Iivaara, Närängänvaaran ympäristö mukaan lukien Hyöteikösuon reitistö sekä kolmantena Julma Ölkky. Tavoitteena on virkistyskäytön kannalta vetovoimainen alue, jonne ohjataan kävijöitä opastuksella ja palvelurakenteilla.

4.3 Kulttuurivyöhyke

Suunnittelualueen kulttuurivyöhyke on päällekkäinen virkistysvyöhykkeen kanssa. Kulttuurivyöhykkeeseen kuuluvat Närängän tilan kotipalsta ja Julma-Ölkyn rotkojärvi. Kartassa kulttuurivyöhyke on merkitty pistemäisenä virkistysvyöhykkeen päälle.

Närängän tilan kotipalstalla tavoitteena on säilyttää perinteisen vaara-asutuksen piirteet, ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntyneet perinnemaiseman luontotyytit ja rakennettu ympäristö perinteisine rakennuksineen. Närängän tilan ympärillä olevista metsistä voidaan myös ottaa tarvittaessa kotitarvepuuta perinteiseen tapaan.

Julmaa Ölkylä tavoitteena on varmistaa vanhojen kalliomaalausten säilyminen, ja kohteen markkinoinnissa tuoda esiin alueen kulttuurihistoriallisia arvoja.

Kuva 7. Etelä-Kuusamon suunnittelualan vyöhykealuejako. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

5 Luonto- ja kulttuuriarvot

5.1 Luonnonsuojelu ja -hoito

5.1.1 Nykytila

Suunnittelualue koostuu luontotyypeiltään vaihtelevasta koillismaalaisesta metsä-, suo- ja vaara- luonnosta, jossa luonnontilaa heikentävä ihmistoiminta on ollut keskimääräistä vähäisempää. Ihmistoiminnan jäljet ovat pääosin vanhoja harsintametsätalouden ja suoniittytalouden jälkiä, ja vähäisemmässä määrin tuoreempia metsäojituksia. Vanha metsätaloustoiminta näkyy maisemakuvassa metsien rakenteen eriasteisina poikkeavuuksina, jotka häviävät vähitellen itsekseen metsien luonnontilaistumisen myötä. Etelä-Kuusamon luonnonmetsien alue on suunnittelualueen arvokkain ja luonnontilaisin alue, jota poikkeuksellisen edustavuutensa ansiosta voidaan pitää valtakunnallisesti merkittävänä luontokokonaisuutena. Luonnonmetsien uudistumisdynamiikkaa ylläpitäviä metsäpaloja alueella ei kuitenkaan liene esiintynyt ainakaan puoleen vuosisataan. Palo- jatkumon ylläpito aloitettiin polttamalla Närängänvaaran eteläpuolella Suojärvellä 10 ha boreaalista luonnonmetsää **Vihreä Vyöhyke Life** -hankkeessa vuonna 2005 (Siekkinen 2005). Alueelle on laadittu palojatkumosuunnitelma (Siekkinen 2008).

Alueen suot ovat valtaosin luonnontilaisia tai jo ennallistettuja. Hyöteikönsuon soidensuojelu- alueen ojitetut suot ennallistettiin **Vihreä Vyöhyke Life** -hankkeessa vuonna 2005. Suunnittelu- alueen ainoat vielä ennallistamattomat suot sijaitsevat Isosuo–Kivisuon kaakkoisosassa sekä Laihansuolla Iivaara–Jousivaaran alueella, joissa on yhteensä noin 40 ha karuja, ojitettuja rämeitä.

Suunnittelualue on ollut aikanaan hyvin erämaista aluetta, jossa asutus on keskittynyt vaarojen erämaatilaille. Tästä johtuen siellä on niukasti vanhoja kivennäismaiden perinnebiotooppeja. Tyy- pillisiä sen sijaan ovat suoniityt, jotka ovat jo vuosikymmeniä sitten palautuneet luonnontilaan vesiä patoavien tammien lahottua. Metsäpuron paiseniitty vielä jossain määrin toimivine tammi- neen on edustavimpia jäänteitä alueella pitkälle 1900-luvulle jatkuneesta ja yleisesti harjoitetusta suoniittytaloudesta. Närängänvaaran kivennäismaan niitty Närängän erämaatalon pihapiirissä on paikallisesti merkittävä perinnebiotooppi, jota on hoidettu niittämällä vuodesta 1998 saakka.

5.1.2 Tavoitteet

Luonnonsuojelun päätavoitteena on alueen erämaisyyden ylläpitäminen sekä boreaalisten luonnon- metsien ja pohjoisen aapasuoluonnon lajiston ja luontotyyppien kirjon säilyttäminen sekä niiden luonnonomukaisen kehityksen ylläpitäminen, mikä ei pääosin vaadi aktiivisia toimenpiteitä. Pieni- alaisella ennallistamisella ja luonnonhoidolla parannetaan tai ylläpidetään luontotyyppien nyky- tilaa. Alueella sijaitsevien ojitettujen suoalueiden ennallistamistarve arvioidaan, ja ne otetaan tar- vittaessa ennallistamissuunnittelukohteiksi. Perinnebiotooppien hoito ja kulttuuriperintöarvojen ylläpito suunnitellaan siten, että ne tukevat toisiaan. Närängänvaaran erämaatilan pihapiirin luontotyyppejä, lajistoa ja kulttuurihistoriallisia arvoja ylläpidetään jatkamalla alueen niittoa. Suunnitelmakaudella aloitetaan Metsäpuron paiseniityn hoitotoimet huomioiden alueeseen liittyvä kulttuurihistoriallinen perinne.

5.1.3 Toimenpiteet

Metsien luontaista palodynamiikkaa ylläpidetään polttamalla säännöllisesti pienialaisia metsäkuvioita Etelä-Kuusamon luonnonmetsien alueella. Alue on osa valtakunnallista palojatkumoalueverkostoa (Päivinen & Aapala 2007), johon kuuluvat kohteet ovat niin laajoja, että palojatkumon suunnitelmallinen ylläpito pitkällä aikavälillä on mahdollista. Polttopaikoiksi on valittu luonnontilaltaan vähemmän edustavia ja vähälahopuustoisimpia metsäkuvioita. Luonnontilaltaan hyviä tai erinomaisia tai runsaslahopuustoisia kuvioita ei polteta. (Siekkinen 2008)

Ojitetuille suoalueille laaditaan tarvittaessa ennallistamissuunnitelmat. Närängänvaaran niityn säännöllistä niittoa jatketaan. Metsäpuron paiseniitylle laaditaan hoitosuunnitelma, ja aluetta ryhdytään paisuttamaan ja niittämään (tarkemmin luvussa 5.2 **Kulttuuriperinnön suojeleminen ja hoito**).

5.1.4 Seuranta

Närängänvaaran niityllä tehdään putkilokasvilajiston seuranta kiinteällä seurantalinjalla. Myös Metsäpuron paiseniityjen lajistoa seurataan linjaseurantana, mikä on aloitettu hoitotoimia edeltävän tilanteen kartoittamisella. Kohteelta saadaan arvokasta tietoa paisutuksen vaikutuksesta soiden putkilokasvi- ja sammallajistoon. Kaikilla perinnebiotooppien hoitokohteilla tehdään myös yleistä luonnonhoidon seuranta Metsähallituksen valtakunnallisen perinnebiotooppien hoito-seurantaohjeen (Raatikainen 2009) mukaisesti.

Hyöteikönsuon ennallistamisalueella ja Suojärven polttoalueella tehdään ennallistamis- ja luonnonhoitoseuranta Metsähallituksen seurantaohjeen (Hokkanen ym. 2005) mukaisesti.

Lajiseurannan painopiste on luonto- (92/43/ETY) ja lintudirektiivin (79/409/ETY) mukaisten vastuulajien sekä erityistä suojelemaan vaativien lajien tilan seurannassa. Luontotyyppikartoitus on tehty kertaalleen suurimmalla osalla aluetta. Teerisuo–Hanhiharjun alueella luontotyyppikartoitus on tehty maastokaudella 2009.

5.2 Kulttuuriperinnön suojeleminen ja hoito

5.2.1 Nykytila

Närängän tilan pihapiirin rakennukset on kunnostettu, ja pihan niittyjä hoidetaan niittämällä. Myös Närängän tilan kotipalsta on pyritty pitämään perinteisen käytön mukaisessa kunnossa käyttämällä pihapiirin lähimetsien puustoa mm. rakennus- ja polttopuiksi. Metsäpuron paiseniityn vanha tammi on edelleen jossain määrin toimiva, ja niitty on edustava esimerkki perinteisestä niittytaloudesta.

5.2.2 Tavoitteet

Yleisenä tavoitteena pidetään sitä, että kulttuurihistoriallisesti merkittävät sekä muinaismuistolain (295/1963) mukaiset kohteet ovat tiedossa ja asianmukaisessa hoidossa.

Tavoitteena on myös tarjota luonto-opastukselle ja -opetukselle sekä matkailuelinkeinolle kiinnostavia ja monipuolisia kulttuuriperintökohteita. Alueen arvokkaita ja hyvien yhteyksien päässä olevia muinaisjäännöskohteita hyödynnetään virkistyskäytön suunnittelussa.

Kulttuuriperinnön hoito toteuttaa eurooppalaisen maisemayleissopimuksen periaatteita ja tavoitteita.

5.2.3 Toimenpiteet ja seuranta

Hoidettaviksi aiottujen lakisääteisten muinaismuistokohteiden tai kulttuuriperintökohteiden kestävyttä seurataan jatkossa määrävuosikatselmuksin. Kiinteitä muinaisjäännöksiä valvoo Museovirasto, jonka kanssa yhteistyössä muinaisjäännösten merkitseminen ja esittely suunnitellaan. Yhteistyötä kohteiden hoidossa tehdään tarvittaessa myös maakuntamuseon kanssa.

Muinaisjäännösten hoitoseuranta toteutetaan muinaisjäännösten hoito-oppaan (Metsähallitus 2002) ohjeiden mukaisesti.

Metsäpuron paiseniittyjen hoitotoimilla pyritään maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan perinnemaiseman säilyttämiseen perinteisine rakenteineen ja suoniityillä käytettyine menetelmineen. Paisuttaminen tarkoittaa veden nostamista määräjain suoniitylle patoamalla alueen poikki virtaavan puron vesi tammen avulla. Metsäpuron varren luhtaisia paiseniittyjä hoidetaan niittämällä. Vanhat rakenteet – kuten tammot, suovat ja niittysaunat – pyritään kunnostamaan alkuperäisten kaltaisiksi. Suunnitelman toteutuksen laajuus riippuu käytettävissä olevista resursseista.

Närängän alue muodostaa kerroksellisen kulttuuriperintökohteen. Närängän pihapiirin läheisyydessä on kulttuuriperintökohteita, jotka voidaan helposti liittää opastuksiin pihapiirin historiasta kertovaan kokonaisuuteen. Rakennusperinnön hoidon suunnittelu edellyttää tarvittaessa täydennysinventoinnin suorittamista. Närängän rakennusperintökohteiden kuntoa, säilyneisyyttä ja korjaustapoja tulee arvioida osana vuosihuollollisia katselmuksia.

6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

6.1 Retkeily ja muu luonnon virkistyskäyttö

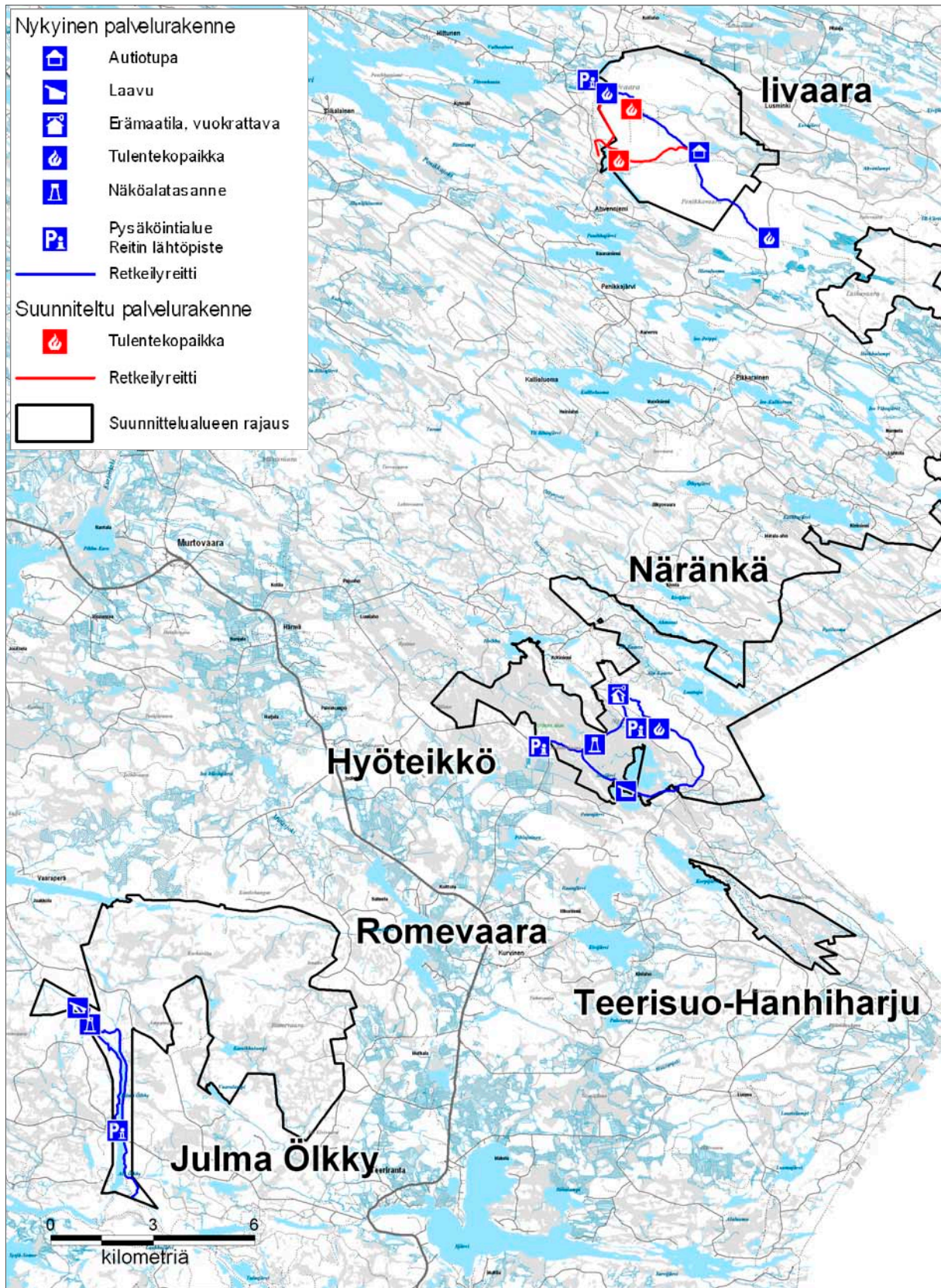
6.1.1 Nykytila

Julma-Ölkyn rotkojärven ympäri kiertää 10 km:n pituinen **Ölökyn Ähkäsy** -retkeilyreitti (kuva 8). Reitti on suurten korkeuserojen takia vaativa. Sen varrella, järven pohjoisosassa, on Ölökyn-perän laavu sekä näköalapaikka. Järven eteläpäässä on kahvila, jonka yrittäjä järjestää veneretkiä järvelle. Julma Ölkyltä vierailee vuosittain noin 10 000 matkailijaa, mutta pelkän retkeilyreitin kävijämäärää ei ole laskettu. Julma-Ölkyltä lähtee retkeilypolku kalliomaalauksistaan tunnetulle Hossan Värrikalliolle.

Iivaaralla kulkee noin 9 km pitkä retkeilyreitti **Ahmanpolku** (kuva 8), joka lähtee Rajajoen pysäköintialueelta Iivaaran huipulle, ja jatkuu Näätälammen ja Penikkavaaran kautta Rahkalammelle. Reitin palvelurakenteisiin kuuluvat vähäisellä käytöllä oleva Näätälammen autiotupa ja laavu Rahkalammella. Iivaaralla on myös maastopyöräilyreitti. Talvella moottorikelkkareitti vie Ahvenjärveltä Näätälammen tuvan kautta Iivaaran huipulle. Kevättalvella Iivaaran laen kautta Näätälammen tuvalle ja Ahvenjärven kautta takaisin lähtöpaikalle kulkee suosittu perinteisen hiihtotavan latu (kuva 9), jota Kuusamon kaupunki huoltaa. Vuodesta 2007 lähtien Ahvenjärven rannalla on toiminut yksityisen yrittäjän omistama erämaakahvila. Iivaaran reitistön kävijämäärä on arviolta 6 000 henkilöä/vuosi. Kävijälaskureita alueella ei ole, joten arviota on pidettävä suuntaa-antavana. Suurin käyttöpaine suuntautuu Iivaaran laelle; muualla retkeily on varsin vähäistä. Iivaaran laelle ilmestyy toistuvasti luvaton nuotiopaikka, jonne on kerätty luonnonpuuta ja irtokiviä. Samoin holtiton kelkkailu Iivaaran huipulla on huomattava ongelma.

Närängän erämaatilan kunnostus luontomatkailu- ja retkeilykäyttöön valmistui vuonna 2004. Erämaatilan yhteydessä on kaksi rengasreittiä (kuva 8), joiden pituus on 3 km ja 11–14 km. Lyhyempi **Vaaranpolku** lähtee Suojärven pysäköintialueelta ja kulkee erämaatilan kautta Näränkävaaan näköalapaikoille. Pidemmän **Närängän reitin** voi aloittaa myös Hyöteikön pysäköintialueelta kulkien yli Hyöteikönsuon pitkosten kohti Näränkävaaan. Lähimmältä pysäköintialueelta on tilalle matkaa noin 1 km. Tilalla on entisöity päärakennus, aitta ja heinälato sekä sauna ja käymälä. Vanhassa navettarakennuksessa esitellään Närängän tilan historiaa. Tilan päärakennus toimii vuokratupana, mutta pihapiirin muut rakennukset ovat kaikkien retkeilijöiden käytössä. Viime vuosina tilan päärakennuksen vuokratuokäyttö on ollut noin 30 vrk/vuosi. Närängän reitin toinen tulipaikka on Peuroperän laavu Peurojärven rannalla. Vuonna 2006 tehtyjen laskurimitausten mukaan Näränkävaaarassa kävi noin 1 200 retkeilijää. Kesäisin Närängän pysäköintialueille pääsee autolla, mutta talvella tietä ei aurata. Närängän erämaatilan talviaikainen käyttö on lähes olematonta. Tie on melko huonokuntoinen myös kesäisin, mikä osaltaan heikentää kohteen saavutettavuutta.

Romevaaran, Virmajoen ja Pajupuronsuon alueilla ei ole retkeilyn palveluvarustusta. Alueilla on kaksi vanhaa eräkämpää: Hanhilammen kämpppä Virmajoella ja Noitula Pajupurosuolla. Pajupuronsuon poikki on kulkenut ns. **juustopolku**, jonka käyttö loppui 1960-luvulla tieverkoston parannuttua. Polku on yhä näkyvässä, mutta sitä ei ole merkitty maastoon. Teerisuo–Hanhiharjun alueella Korpjärven rannalla on vanha eräkämpä.

Kuva 8. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen nykyiset ja suunnitellut kesäreitit, rakennelmat ja rakennukset.
© Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Kuva 9. Iivaaran nykyiset ja suunnitellut talvireitit, rakennelmat ja rakennukset. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MYY/09.

Retkeilyn ohella alueella liikkuminen on pääsääntöisesti merkittyjen reittien ulkopuolelle suuntautuvaa ja jokamiehenoikeuteen pohjautuvaa samoilua, marjastusta ja metsästystä.

Etelä-Kuusamon palveluvarustus on:

- Närängän tila
- Näätälammen autiotupa
- kolme tulipaikkaa ja kaksi laavua
- neljä pysäköintipaikkaa, joista 2 yksityismaalla
- retkeilyreittiä yhteensä noin 32 km, josta noin 1,5 km yksityismaalla
- maastopyöräreittiä noin 10 km
- hiihtoreittiä noin 11 km, josta noin 3 km yksityismaalla
- moottorikelkkauraa noin 10 km, josta noin 0,5 km yksityismaalla
- Pisamojokisuussa kyläyhdistyksen laavu, jonka huollosta ja kunnossapidosta vastaa kyläyhdistys.

6.1.2 Tavoitteet

Tavoitteena on säilyttää Etelä-Kuusamon suojelualueet erämaisena ja vahvasti luonnontilaisuutta korostavana retkeilykohteena. Suojelualueet ovat paikallisille asukkaille merkittäviä virkistys-alueita, ja mahdollisuudet niiden käyttämiseksi kalastukseen, metsästyksen, marjastukseen ja sienestykseen on pyrittävä säilyttämään vähintäänkin entisellään. Toisaalta Etelä-Kuusamon päiväkäyntikohteiden vetovoimaisuutta halutaan lisätä, ja sitä kautta nostaa alueen kävijämääriä. Kohteiden tulee olla helposti saavutettavia niin niiden tunnettuuden kuin konkreettisen paikalle pääsemisen suhteen. Suunnitelma-alue tukee jatkossakin Hossan retkeilyalueen reitistöä, mutta sen toivotaan myös osaltaan purkavan Pohjois-Kuusamoon ja esimerkiksi **Pienelle karhunkierrokselle** keskittyntä kävijäpainetta. Palveluvarustuksen ja huollon on myös pystyttävä vastaamaan kävijämäärien mahdolliseen muutokseen.

Alueen retkeilyn ja luontomatkailun tukikohta on Närängän erämaatila. Sen kiinnostavuuteen pyritään vaikuttamaan sekä lisäämään vuokratuvan käyttöä, myös matkailuyritysten keskuudessa.

Iivaaran huipulla tavoitteena on tarjota onnistunut luontoelämys kaikille liikkujille. Tämän vuoksi Iivaaran huippu rauhoitetaan moottoriajoneuvoilta.

6.1.3 Toimenpiteet

Retkeilyä tukeva palveluvarustus pidetään erittäin kevyenä, ja valtaosa alueesta säilytetään rakentamattomana. Palveluvarustus tukee Hossan retkeilyalueen palveluja sekä Etelä-Kuusamon muuta luontomatkailutarjontaa. Huollettavien kohteiden kokonaismäärää ei nykyisestä merkittävästi nosteta. 2000-luvun alussa peruskorjattua Närängän tilaa reitteineen ja vuonna 2005 avattua **Ölökyn Ähkäsy** -reittiä ylläpidetään normaalin huollon puitteissa, mutta Iivaaralla tullaan tekemään kehittämistöitä.

Närängän **Vaaranpolulla** tehdään tarvittaessa reitin kestäväimistöitä soraistamalla polkuja tai uusimalla osa polun pitkosteista. Kuusamon yhteismetsän ja Metsähallituksen rajalle polun varteen suunnitellaan yhteistyössä Kuusamon yhteismetsän kanssa infotauluja, joissa kerrotaan erilaisista maankäyttömuodoista, sen metsätaloudesta ja vapaaehtoisista suojelukohteista. Närängän tilalle johtavan tien parantamista huoltoajoon sopivaksi – samoin kuin Näränkään vievän metsätien kunnostamista – harkitaan, mikäli resursseja tienkorjaukseen on saatavissa.

Iivaaran reitille on suunniteltu uusi linjaus siten, että reitti muodostaa kierroksen ja on siten selkeä päiväretkelykohde. Reitlin linjaus tarkentuu reitistä tehtävässä toimenpidesuunnitelmassa. Kuusamon kaupunki on myös suunnitellut siirtävänsä reitin lähtöpistettä. Reitille rakennetaan Näätälammen autiotuvan lisäksi yksi tulipaikka. Vanhan **Ahmanpolun** (Iivaarasta Hoikanlammelle) Rahkalammen ja Hoikanlammen välinen osuus on poistettu, mutta maastopyöräilyreitti säilyy ennallaan.

Iivaaran huipun itäpuolelle rakennetaan kelkkaparkki. Kelkkareittiä ja sen opasteita parannetaan. Mikäli kelkkaparkin rakentamisella ei ole vaikutusta holtittomaan ajoon vaaran huipulla, kelkkailu voidaan kieltää Iivaarassa kokonaan. Jos nykyisen moottorikelkkareitin linjausta suojelualueen ulkopuolella muutetaan, se vaikuttaa myös suojelualueen sisällä kulkevaan reittiin. Uuden linjauksen toteuttaminen vaatii toimenpidesuunnittelun, jossa selvitetään sen mahdolliset vaikutukset alueen luonnolle. Samoin huipulla olevan luvattoman nuotiopaikan muuttamista huolletuksi tulentelempaikkaksi harkitaan. Virallinen nuotiopaikka vähentäisi luvatonta nuotionpitoa ja siistisi aluetta. Huippualueen rakentaminen on kuitenkin kyseenalaista ja haasteellista, ja tulentelempaikka vaatisi myös muita rakenteita.

Vaellusreitti Hossasta Iivaaraan on suunniteltu ja linjattu alustavasti **Etelä-Kuusamon vanhat metsät Life** -hankkeessa. Tällä hetkellä uusille, pitkille vaellusreitille ei ole todellista kysyntää, eikä reittiä siten suunnitella rakennettavaksi, eikä sen kustannuksia huomioida tämän suunnitelman resurssiarvioinnissa.

6.1.4 Seuranta

Retkeilyreittien käytön määrää seurataan siirrettävien kävijälaskureiden avulla. Närängän kävijämäärä on laskettu vuonna 2006, ja muilla reiteillä se tehdään tämän suunnitelman voimassaolokaudena. Laskenta pitää suorittaa säännöllisin väliajoin kaikilla kolmella retkeilyreitillä, jotta käytössä tapahtuvia muutoksia pystytään ennakoimaan. Näätälammen autiotuvalla ja Närängän tilalla käyttöä seurataan myös vieraskirjan avulla, minkä lisäksi Närängän päärakennuksen vuokratyöhuomioita kävijämääriä laskettaessa.

Erillistä kävijätutkimusta ei Etelä-Kuusamossa toteuteta. Mikäli Hossassa tehdään kävijätutkimus, samassa yhteydessä pyritään selvittämään kävijöiden kokemuksia ja mielipiteitä Etelä-Kuusamon reiteistä.

Suunnitelman voimassaolokaudella seurannassa keskitytään aluksi kävijämäärien laskemiseen ja seuraamiseen. Jos alueen kävijämäärät alkavat merkittävästi kasvaa ja maastossa esiintyy kuluminen merkkejä tai roskaantumista, suunnitellaan tarkempi kestävyys seurantaohjelma.

6.2 Opastusviestintä

Metsähallituksen luontopalvelut opastaa retkeilijöitä verkkopalvelu **luontoon.fi:n** ja alue-esitteiden avulla sekä antaa henkilökohtaista asiakasneuvontaa palvelupisteissään. Suojelu- ja retkeilyalueilla kulkevia opastetaan viittojen ja infotaulujen avulla. Opastuksen tavoitteena on tiedottaa alueen suojelun perusteista, suojelun luonnosta, nähtävyyksistä ja palveluista sekä ohjata yleisökäyttöä ja opastaa toimimaan hyvien retkeilytapojen mukaan. Samalla välitetään tietoa luonnonsuojelun alueista, luonnonsuojelusta ja ympäristöasioista yleensä.

6.2.1 Nykytila

Etelä-Kuusamon luontokohteiden asiakasneuvonnan päävastuu on nykyisin palvelupiste **Karhuntasulla**. Maastossa ei suoriteta asiakasneuvontaa. Myös Hossan luontokeskus opastaa retkeilijöitä Etelä-Kuusamon kohteille. Metsähallituksen **luontoon.fi**-sivustolla Närängän ja Iivaaran tiedot löytyvät omina suojelun alueina; Julma Ölkky esittelee sekä Hossan että Närängän reitistöjen yhteydessä. Suunnittelualueen luonnosta ja virkistysmahdollisuuksista on hajanaisesti tietoa myös muiden toimijoiden esitteissä ja internetsivuilla.

Kesällä 2008 käyttöön otettu sähköinen infopiste **Patikkapaikka** esittelee Oulangan puistoalueen ja lähialueiden retkeilykohteet eri vuodenaikoina. Patikkapaikka sijaitsee yhdeksässä eri toimipisteessä: alueen neljän Metsähallituksen asiakaspalvelupisteen lisäksi myös Hossan luontokeskuksessa, Sallan Poropuistossa ja Posion matkailuneuvonnassa Pentik-mäellä sekä Venäjän Karjalassa Paanajärven kansallispuiston opastuskeskuksessa ja Louhen piirin hallintorakennuksessa. Palvelu tarjoaa erilaisia reittivaihtoehtoja ja opastaa käyttäjiään vierailemaan myös vähemmän tunnetuissa retkeilykohteissa. Mukana ovat myös Etelä-Kuusamon päiväretkikohteet.

Etelä-Kuusamossa alueen kohteita esittelevät kartat sijaitsevat reittien lähtöpisteissä Iivaaralla, Hyöteikönsuon pysäköintipaikalla ja Närängän pysäköintipaikalla. Ne on uusittu vuonna 2008. Julma Ölkyn ja Närängän maasto-opasteiden kunto on hyvä; Iivaaralla ne uusitaan uuden reittilinjauksen yhteydessä.

Kesällä 2008 WWF:n talkooleirin yhteydessä järjestettiin avoin yleisöpäivä Näränkään. Retkelle osallistui 35 kiinnostunutta patikoimaan ja tutustumaan tilan historiaan. Tällaisille tapahtumille olisi kysyntää jatkossakin, ja ne toimisivat alueen tunnettuutta lisäävänä tekijänä erityisesti paikallisten keskuudessa.

6.2.2 Tavoitteet

Opastuksen tavoitteena on

- markkinoida Etelä-Kuusamon kohteiden luontoa ja virkistysmahdollisuuksia niin matkailijoille kuin paikalliselle väestölle
- ohjata Pohjois-Kuusamon suojelun alueille suuntautuvaa käyttöpainetta Etelä-Kuusamon alueen erämaisille ja rauhallisille retkeilykohteille
- tarjota riittävästi ennakkotietoa päiväkäyntikohteista
- vahvistaa retkeilykohteiden maasto-opasteiden korkeaa laatua ja informaatioarvoa
- huomioida luontoarvojen lisäksi myös kohteiden kulttuurihistorialliset arvot
- tuoda esiin Hossan retkeilyalueen ja Etelä-Kuusamon suojelun alueiden välinen yhteys.

6.2.3 Toimenpiteet

Opastuksen toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ovat:

- Etelä-Kuusamon tunnettuutta lisätään kokoamalla retkikohteet yhteiseen esitteeseen
- aluetietoisuuden parantamiseksi järjestetään kaikille avoimia yleisöpäiviä mahdollisuuksien mukaan
- Iivaaran opasteet saatetaan ajan tasalle uuden reitin valmistuttua
- reittien lähtöpaikoille kohdekarttojen yhteyteen lisätään tietoa alueen luonnosta
- maastoon tuodaan lisää kulttuuritietoa esimerkiksi Näränkävään Niko-puusta ja Julma Ölkyn kalliomaalauksista (jälkimmäinen yhdessä Hossan ja Väräkallion kanssa)
- jatkuva yhteydenpito Hossan luontokeskuksen kanssa alueen ajankohtaisista asioista.

6.3 Matkailun yritystoiminta

6.3.1 Nykytila

Alueen läheisyydessä toimii muutama matkailuyritys. Iivaaran kupeessa sijaitsee matkailupalveluita tarjoava **Iivaaran Eräkartano**, ja Julma-Ölkylällä on kahvilayrittäjä, joka järjestää myös veneristeilyjä rotkojärvellä. Kuusamolaiset lintumatkailuyritykset vievät asiakkaitaan Iivaaralle ja Näränkään. Lisäksi kuusamolaiset ohjelmapalveluyritykset käyttävät Närängän tilaa satunnaisesti retkikohteena.

Hossassa toimii muutama matkailuyritys, jotka keskittyvät toiminnoiltaan enemmän Hossan alueeseen, mutta järjestävät retkiä myös Julma-Ölkylle, Iivaaraan ja Näränkään.

Suunnittelualue on osa Koillismaan puistoaluetta, jolla on yhteensä 35 matkailun yhteistyöyrittäjää Kuusamon ja Posion alueilla. Osa näistä yrityksistä käyttää Etelä-Kuusamon kohteita ohjelmissaan. Toimipaikkaansa Etelä-Kuusamossa pitäviä Metsähallituksen yhteistyöyrityksiä on näistä kaksi.

6.3.2 Tavoitteet

- huonojen kulkuyhteyksien lisäksi Närängän käyttöä rajoittaa vähäinen tietämys itse tilasta: Ruka–Kuusamon matkailuyhdistyksen ja puistoalueen yhteistyöyrittäjyyden kautta alueen tunnettuutta voidaan lisätä matkailuyrittäjien keskuudessa
- kehitetään uusia ”Näränkätuotteita” alueen yritysten ohjelmatarjontaan
- yritetään saada lisää (yhteistyö)yrittäjiä toimimaan alueella, myös Hossasta käsin.

6.3.3 Toimenpiteet

- Närängän tilalle vievä huoltoura pidetään mönkijällä/kelkalla ajettavassa kunnossa; uraa saa ajaa tilan vuokrannut yrittäjä huoltoajotarkoituksessa; lupaa uralla ajamiseen ei myönnetä yksityisille vuokraajille eikä asiakkaiden kuljetusta varten yrittäjille; moottorikelkalla/mönkijällä voi ajaa tilan pihaan, mutta ajoneuvo tulee pysäköidä pihapiirin alapuolella olevalle pellolle
- matkailutuotteita kehitetään yhdessä yritysten kanssa
- lisätään yhteistyötä alueella jo toimivien yritysten kanssa ja pyritään solmimaan uusia yhteistyösopimuksia
- yhteistyöyrittäjätapaamisia voidaan järjestää myös Närängässä
- mikäli alueelle suunnitellaan uusia matkailupalveluita – kuten vaellusratsastusta tai koira- valjakkosafareita, niiden edellyttämät toimenpiteet esitellään luvussa 8.6 **Tiet, maasto- liikenne ja muu liikkuminen.**

Närängän tilalle ei ohjata kelkkaryhmiä. Koira- valjakko- ja porosafarit Närängän tilalle ovat sallittuja.

6.3.4 Seuranta

Yritykset raportoivat toiminnastaan eri alueilla vuotuisten yrityspalautteiden avulla. Mikäli yritys käyttää Metsähallituksen rakenteita yritystoiminnassaan, siitä tulee ilmoittaa palautteessa. Närängän tilan päärakennuksen vuokratkäyttöä yritystoimintaan seurataan varauskirjasta. Närängän tila on siirretty Villin Pohjolan välitykseen, joten tiedot vuokrauksista pyydetään Villi Pohjolalta vuosittain.

Matkailun yhteistyösopimukset tehdään koko puistoalueen laajuisina, ja niiden määrää myös seurataan koko puistoalueen osalta.

6.4 Palvelurakenteiden huolto

Etelä-Kuusamon retkeilyn palveluvarustus on Pohjanmaan luontopalveluiden Koillismaan puisto- alueen huollossa. Huoltotyö tehdään omana työnä. Etelä-Kuusamon kohteiden vuotuinen huolto- työn vaatima henkilötyömäärä on vähäisestä kävijäpaineesta johtuen alhainen: kohteilla käydään kerrasta muutamaan kertaan vuodessa.

Alueella ei ole jätehuoltoa, vaan retkeilijöiden oletetaan vievänsä roskansa mukanaan. Vähäisen käytön ja sen myötä myös vähäisen huoltotarpeen takia kohteissa ei ole jätteiden lajittelua. Reitistöjen kolmelle tulipaikalle, kahdelle laavulle ja kahteen tupaan tarvittava polttopuu toimitetaan huollettaviin kohteisiin halkoina lumisen maan aikana. Julma Ölkky ja Näränkä huolletaan Hossasta ja Iivaara Kuusamosta.

Alueen palvelurakenteet pidetään asianmukaisessa kunnossa ja taso hyvänä. Huoltotyön toteutus voidaan tulevaisuudessa ostaa myös ulkopuoliselta yrittäjältä. Tulevan kymmenvuotiskauden aikana kaikki suunnittelun alueen käymälät päivitetään ympäristö- ja laatukäsikirjan vaatimusten mukaisiksi. Palveluvarustuksen ja huollon tilaa valvotaan pääasiassa asiakaspalautteiden perusteella.

7 Tutkimus

Koillismaan luonnosta on paljon tutkittua tietoa, mutta tämä tutkimus on keskittynyt lähinnä Pohjois-Kuusamoon ja erityisesti Oulangan ja Riisitunturin kansallispuistoihin. Etelä-Kuusamosta on tutkimustietoa hyvin niukalti, ja tutkimukset ovat pääsääntöisesti olleet geologisia ja geomorfologisia. Närängänvaaran ultraemäksisiä kivilajeja on tutkittu varsin paljon (esim. Piirainen ym. 1978, Alapieti 1982). Närängänvaaralla on tiedetty olevan eräiden uhanalaisten kasvilajien kasvupaikkoja (Uhanalaisrekisteri). Etelä-Kuusamon drumliinikentistä on tehty geologisia selvityksiä (Aario ym. 1974, Glückert 1974). Iivaaralta on lukuisia geologisia tutkimuksia, joista varhaisin jo 1800-luvun loppupuolelta (Wiik 1883).

Kuusamon vanhat metsät Life -hankkeessa tuotettiin mm. seuraavia selvityksiä: puuston rakenne Etelä-Kuusamossa sijaitsevien Närängänvaaran–Virmajoen, Romevaaran ja Pajupuronsuon alueilla, Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi, maastomuodot ja geologia, puustoinventointi, suot ja pienvedet, lintuyhteisöt, kovakuoriaisinventointi, sammallajist selvitys, jäkäläkartoitus ja puiden kääväkasselvitys.

Etelä-Kuusamon suojelualueet olivat mukana myös tutkimuksessa, jossa selvitettiin suojelualueiden hyväksyttävyyttä paikallisyhteisöjen keskuudessa (Rämet, J. ym. 2005). Lisäksi Etelä-Kuusamon alueelta kerättyä tietoa on käytetty muutamissa Oulun yliopiston Oulangan tutkimus-aseman tutkimusprojekteissa.

Korpijärven ultraemäksisten kivilajien esiintymisalueella on käynnissä Oulun yliopiston tutkimus-hanke, jossa selvitetään serpentiinipikkutervakon (*Lychnis alpina* var. *serpentinicola*) ja muiden raskametallipitoista alustaa sietävien putkilokasvien – kuten viherraunioinen (*Asplenium viride*), tunturihärkki (*Cerastium alpinum*) ja tunturiarho (*Arenaria pseudofrigida*) – spatiaalista dynamiikkaa. Hankkeen päätarkoituksena on mallintaa lajien selviämistä alueella sekä tutkia, kuinka paljon ja millä tavalla nämä lajit asuttavat vapaita ultraemäksisiä kasvupaikkoja ja miten paljon asuttuja laikkuja muuttuu asumattomiksi. (Jäkäläniemi 2008)

Tieteellisen tutkimuksen edellytykset suunnittelualueella turvataan. Metsähallitus tekee tai osallistuu tutkimuksiin, jotka edesauttavat luonnonsuojelun tavoitteiden toteutumista tai hyödyttävät suojelualueiden hoitoa. Metsähallituksen tavoitteena on aktiivinen yhteistyö tutkimusta tekevien tahojen kanssa.

8 Muu käyttö

8.1 Marjastus ja sienestys

Suunnitelma-alueella marjastus ja sienestys ovat suosituimpien harrasteiden joukossa. Pääsääntöisesti poimitaan kotitarvekäyttöön. Huomattava osa poimijoista on paikallisia asukkaita, mutta Etelä-Kuusamon hienot suoalueet houkuttelevat ulkopaikkakuntalaisiakin marjastajia hilla-metsille. Etelä-Kuusamossa poimitaan marjoja myös kaupallisiin tarkoituksiin.

Marjastuksen ja sienestyksen osalle suunnitelma ei tuo muutoksia. Alueella tapahtuvan kaupallisen marjanpoiminnan osalta noudatetaan **Metsämarjanpoimijat**-hankkeen loppuraportin linjauksia (Sisäasiainministeriö 2007). Raportissa todetaan seuraavia seikkoja, jotka ovat huomion-arvoisia suunnittelualueen marjanpoimintaa mietittäessä:

Oikeus poimia marjoja sekä yksityisistä että valtion metsistä perustuu jokamiehen oikeuksiin. Jokamiehen oikeus ei ole sidottu toiminnan tarkoitukseen eikä rajoitettu ainoastaan Suomen kansalaiseen ja jokamiehen oikeutta voi käyttää ansaitsemis- ja kaupallisessa tarkoituksessa. Metsämarjan poiminta ei ole ristiriidassa jokamiehen oikeuden kanssa silloin, kun toiminta ei haittaa maanomistajaa tai luontoa. Jokamiehen oikeuteen liittyvät rajoitukset on oltava perustelluja ja rajattuja myös luonnonsuojelulaisissa. Jokamiehen oikeuteen tehtävät rajoitukset eivät voi koskea vain tiettyjä kansalaisuuksia vaan mahdolliset rajoitukset voimaan tultuaan koskevat myös suomalaisia.

Marjanpoimijoita alueelle kutsuvien ja marjoja ostavien yritysten kanssa ollaan yhteydessä ja sitä kautta varmistetaan, että aluetta käyttävät poimijat tietävät seudun luonnonsuojelualueet ja niillä liikkumiseen liittyvät mahdolliset rajoitteet sekä huomioivat erityisen tarkasti esimerkiksi alueiden roskaantumiseen liittyvät kysymykset. Marjanpoimijoiden tukikohdiksi tarkoitetuille rakenteille tai taukopaikoille tulee löytää paikka suunnittelualueen ulkopuolelta.

8.2 Kalastus

Suunnittelualueella on Metsähallituksen ja KYVOK:n hallinnassa olevia vesiä. YSA-alueen vedet ovat KYVOK:n hallinnassa, ja muut vedet ovat Metsähallituksen luontopalveluiden hallinnassa.

KYVOK:n hallinnassa olevilla vesialueilla on verkkovesiluetteloon kuuluvia vesiä ja vuokravesiä. Natura 2000 -verkostoon kuuluvista KYVOK:n hallinnassa olevista vesistä on perustettu alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä YSA-alue, johon kuuluvat vedet ilmenevät YSA-alueen perustamissäädeksestä (Liite 5). Alueella voimassa olevat rauhoitusmääräykset on esitetty perustamispäätöksessä. Verkkovesiluettelon järvillä saa kalastaa jokainen verkkomerkin lunastanut KYVOK:n osakas. Vuokravedet sijaitsevat pääasiassa rajavyöhykkeellä, ja ne on vuokrattu pitkäaikaisilla sopimuksilla yksityisille henkilöille, yrityksille tai kalaporukoille. KYVOK:n hallinnassa oleville vesille liikkumisesta ja järvien rannalla tapahtuvasta toiminnasta käytiin Metsähallituksen, alueellisen ympäristökeskuksen ja KYVOK:n kesken neuvotteluja, jotka saatiin päätökseen vuonna 2007. Neuvotteluiden pohjalta on kullekin järvelle sovittu paikka venevalkamalle ja oikeudelle tehdä tulet. Metsähallitus ja KYVOK ovat myös allekirjoittaneet puitesopimuksen, jossa sovitaan kalastukseen liittyvän maastoliikenteen reunaehdoista suunnittelualueella. Puitesopimuksessa on määritelty maastoliikenteeseen oikeutetut tahot tai henkilöt kunkin järven osalta, maastoliikennereitti ja se, koskeeko oikeus kesä- vai talviaikaista maastoliikennettä vai molempia.

Puitesopimus liitekarttoineen on tallennettu asianhallintaan asianumerolle 4052/55/2008 (Metsähallitus 2008). KYVOK:n hallinnassa oleville vesille suuntautuvan maastoliikenteen reunaehdot on lyhyesti käyty läpi myös luvussa 8.6.1 **Maastoliikenne**.

KYVOK:n hallinnassa olevien kalavesien hoito määritellään rauhoitussäädöksessä (Liite 5). Etelä-Kuusamon suojeluedet YSA 203370 -alueella saa rauhoitussäädöksen mukaisesti metsästää, kalastaa sekä tieteellisessä tarkoituksessa pyydystää ja tappaa eläimiä ja kerätä kasveja sekä ajaa moottorikelkalla. Alueella ei saa kaivaa ojia, vahingoittaa kasveja, istuttaa Suomen luontoon kuulumattomia kalalajeja tai ruokkia kaloja rehulla, tappaa, pyydystää tai hätyyttää luonnonvaraisia selkärankaisia eläimiä eikä rakentaa rakennuksia tai laitteita.

Metsähallituksen hallinnassa olevien vesien kalastus perustuu kestäväan käyttöön ja luontaisiin kalakantoihin. Em. vesissä onkiminen ja pilkkiminen on sallittu kalastuslain (286/1982) mukaisesti sekä viehekalastus läänikohtaisella vieheluvalla ja Metsähallituksen luvalla.

Metsähallituksen hallinnassa oleviin vesiin voidaan tarvittaessa myöntää lupia seisoville pyydyksille, joiden käyttöön voidaan asettaa määrällisiä kiintiöitä ja ajallisia rauhoituksia. Näihin vesiin ei tehdä kalastusvuokrasopimuksia.

8.3 Metsästys

Metsähallituksen tarkoituksena on tarjota metsästyksen osalta kansalaisille perinteistä suomalaista eränkävintä. Tämä tarkoittaa metsästämissä väljyyttä, riistan kunnioitusta ja kohtuullista saalista. Tähän päästökseen Metsähallitus on kehittänyt riistan suunnittelu- ja seurantajärjestelmän, jota käytetään metsästyksen suunnittelussa. Suunnittelun lähtökohtana on edellisen vuoden saalis-palaute, vuotuinen riistakolmion laskentatieto sekä paikallisten metsästäjien osuus saaliista. Suunnitelma tehdään jokaiselle lupa-alueelle vuosittain. Järjestelmä laskee kullekin alueelle myytävän lupamäärän ja ilmoittaa sosiaalisen kestävyden.

Pienriistan lupametsästys ei ole uhka riistakannoille, eikä se vähennä paikallisen ihmisen metsästäysmahdollisuuksia. Metsähallitus reagoi välittömästi vähentämällä luvanmyyntiä, mikäli kanalintukannat jonakin vuonna romahtavat. Toisaalta lopullinen päätös kanalintujen rauhoittamisesta kuuluu metsästyslain (615/1993) mukaan riistanhoitopiireille. Lupametsästyksellä on arvioitu olevan myös aluetaloudellista vaikutusta metsästysmatkailun kautta.

Paikkakuntalaisilla on metsästyslain 8. §:n mukainen vapaa metsästysoikeus valtionmailla. Tämä oikeus koskee suunnittelualueen valtionmaita kokonaisuudessaan. Romevaara, Iivaara–Jousivaara, Virmajoki ja Hyöteikönsuo ovat olleet lupametsästäjien käytössä pienriistan osalta. Ne ovat kuuluneet lupa-alueeseen **5637 Itä-Kuusamo**. Näränkä ja Pajupuronsuo eivät ole kuuluneet mihinkään pienriistan metsästyslupa-alueeseen.

Suunnitelma-alueella on kaksi pienriistan lupametsästysaluetta: **5637 Itä-Kuusamo** ja **5620 Länsi-Kuusamo**. Lupa-alueet säilyvät muutoin ennallaan, mutta Näränkä liitetään Itä-Kuusamon lupa-alueeseen ja Pajupuronsuo Länsi-Kuusamon lupa-alueeseen. Julma Ölkyn tila jää pois lupa-alueesta.

Hirvenmetsästyksen lupa-alueita on viisi: Iivaara, Virmajoki, Näränkä, Romevaara ja Pajupuron-suo. Hyöteikönsuon hirvenmetsästysoikeus on aikanaan ollut vuokrattuna Hyöteikön yhteismetsälle, mutta vuonna 2001 Hyöteikönsuo liitettiin Närängän lupa-alueeseen. Julma Ölkyn hirvenmetsästysoikeus on vuokrattu vuoteen 2021 saakka Kuusamon yhteismetsälle. Hirvenmetsästyksessä säilyy muutoin ennallaan, mutta Romevaarassa Julma Ölkyn alue poistetaan päällekkäisyyden välttämiseksi Metsähallituksen hirvenmetsästysalueesta, jolloin se jää hirvenmetsästyksen osalta kokonaisuudessaan Kuusamon yhteismetsälle vuoteen 2021 saakka. Karhunmetsästyksessä alue kuuluu itäiseen poronhoitoalueeseen, ja vuotuisen karhunmetsästyksiintön määrättelee maa- ja metsätalousministeriö.

Närängän tilan ympäristössä metsästyksiä on syytä rajoittaa turvallisuussyistä. Lupametsästäjille laitetaan lupaan suositus metsästyksen välttämiseksi Närängän tilan ympäristössä. Lupakarttaan rajataan ko. alue.

8.4 Poronhoito

Suojelualueella harjoitettavaa poronhoitoa ohjaa ja säätelee luonnonsuojelulain (1096/1996) lisäksi poronhoitolaki (848/1990). Suunnittelualue kuuluu Hossa–Irnin ja Kallioluoman paliskuntien laidunalueeseen. Hossa–Irnin paliskunnan korkein sallittu poromäärä on 3 000 ja nykyinen eloporomäärä 2 775. Kallioluoman paliskunnan korkein sallittu poromäärä on 2 300 ja nykyinen eloporomäärä 2 121. (Paliskuntain yhdistys 2009)

Kallioluoman paliskunnan alueella poroille on hyviä kesä- ja syyslaidunmaita etenkin Iivaaran seudulla. Tammi–huhtikuulla merkittävä osa poroista on tarharuokinnassa, ja loput ruokitaan maastoon.

Porot kuluttavat talvilaitumina toimivia jäkäläkankaita, ja laidunnuksen vaikutuksesta jäkälän määrä on luonnontilaiseen tilanteeseen verrattuna vähäisempi. Laiduntaminen ei kuitenkaan ole uhka esimerkiksi uhanalaisille luontotyypeille tai lajistolle, eikä se estä metsän uudistumista tai aiheuta merkittävää eroosiota.

Poronhoidon harjoittajilla on useita poronhoitolakiin perustuvia, jokamiehenoikeuden ylittäviä erityisoikeuksia. Suojelualueella on hoito- ja käyttösuunnitelmassa mainittujen liikkumis-, tulenteke- ja leiriytymisrajoitusten estämättä sallittu porojen laiduntaminen ja siihen liittyvä välttämätön poronhoitolain mukainen poronhoitotyö. Moottorikelkan käyttö poronhoitotöissä on maan ollessa lumen peitossa sallittu. Lumettomana aikana maastoliikenne on sallittu poronhoitoon liittyvissä välttämättömissä tehtävissä.

Metsähallituksen tavoitteena on säännöllinen yhteydenpito ja näkemysten vaihto paliskuntien kanssa suojelualan hoidon onnistumiseksi. Luontopalvelut osallistuu vuosittain Metsähallituksen metsätalouden järjestämiin alueellisiin paliskuntakokouksiin. Yhteistyöllä pyritään välttämään mahdolliset poronhoidon ja suojelutavoitteiden väliset ristiriidat sekä poronhoidon ja muiden käyttömuotojen väliset ongelmat. Tärkeimmistä porolaitumista viestitään alueella liikkuville metsästäjille, jotta nämä voivat huomioida poronhoidon tarpeet käyttäessään koiria metsästyksessä.

Poronhoitoon liittyvä moottorikäyttöisillä ajoneuvoilla liikkuminen ohjataan mahdollisuuksien mukaan retkeilyreittien ja palveluvarustuksen ulkopuolelle, eikä palveluvarustuksen läheisyydessä ruokita poroja. Mikäli poroja ruokitaan suojelualueella, käytetään paikallisesti tuotettua heinää.

Porotalouden kannalta oleellinen kysymys Etelä-Kuusamon alueella on suurpetopoliitiikka. Suurpetojen tappolupiin liittyvissä asioissa Metsähallitus toimii maanomistajan roolissa myöntäen toiminnan edellyttämät maastoliikenneluvat.

8.5 Malminetsintä ja kaivostoiminta

Malminetsintä on viime aikoina lisääntynyt myös Kuusamossa. Aktiivisemmat malminetsinnän alueet sijaitsevat Kuusamon pohjoisemmissa osissa, mutta myös Etelä-Kuusamoon ja suunnittelualueelle on kohdistunut kaivostoimintaan liittyvää kiinnostusta. Suunnittelualueella on tehty malminetsintää mm. Iivaarassa ja Närängänvaaralla. Etsintöjä on tehty mm. maaperäkartoituksin, lentokoneesta tehtävillä kuvauksilla sekä kairauskokein. Suunnittelualueella ei tällä hetkellä ole voimassa olevia valtauksia. Viimeisimmät kairauskohteet sijaitsivat Närängänvaaran lähellä. Näillä kohteilla kairauksia suoritettiin vuonna 2007. Kairauksia suorittanut yhtiö on sittemmin luopunut valtauksistaan, koska koekairauksissa ei löytynyt mitään kaivostoiminnallisesti kiinnostavaa.

Suunnittelualueen suojeluarvojen varmistamisen kannalta on tavoiteltavaa, että alueelle ei tule kaivostoimintaa. Kaivostoimintaa ja sitä edeltäviä valtauksia ja kartoituksia ohjaa kaivoslaki (503/1965), joka mahdollistaa valtausten tekemisen ja malmien etsinnän myös suojelualueilla. Tässä vaiheessa kaivostoimintaa mahdollisempaa suunnittelualueella on erilainen malmien etsimiseen liittyvä työ. Tavoitteena on, että Metsähallitus seuraa suunnittelualueelle kohdistuvia valtaushakemuksia ja tarvittaessa ottaa kantaa hakemuksiin. Metsähallitus ilmaisee mielipiteensä virallisten mielipide- ja lausuntokierrosten yhteydessä. Erityisen tärkeää on valtauksen hakemusvaiheessa tuoda valtauksesta päättävän viranomaisen tietoon kohteen luonto-, kulttuuriperintö- ja virkistyskäyttöarvot. Mahdollisen valtauksen myöntämisen jälkeen Metsähallitus on aktiivisesti yhteistyössä kaivosyhtiön tai maastotöitä suorittavan yhtiön kanssa, jotta luontoon kohdistuvat haitat ja häiriöt voidaan minimoida esimerkiksi koalueiden ja maastoliikennereittien onnistuneen sijoittelun keinoin.

Myönnettäviin malminetsintään liittyviin maastoliikennelupiin ja muihin lupiin kirjataan toimivan yrityksen velvollisuudeksi siistiä työn jäljet luonnosta. Töiden päätyttyä Metsähallitus tarkistaa maastossa, että kohteet on siistitty asianmukaisesti.

8.6 Tiet, maastoliikenne ja muu liikkuminen

8.6.1 Tiet ja maastossa olevat urat

Suunnittelualueen eri osissa kulkee jonkin verran teitä. Suuri osa teistä on Kuusamon yhteismetsän aikanaan rakentamia metsäteitä. Metsähallituksen kannalta merkittävin tie kulkee Närängän alueella Närängänvaaran juurelle, missä Metsähallituksella on parkkipaikka, tulipaikka ja Närängän tilalle johtavan polun lähtöpiste. Näränkään vievälle metsätielle perustettiin yksityistiekunta vuonna 2009. Tiekunnan osakkaina ovat Metsähallitus ja Kuusamon yhteismetsä. Metsäkeskus on tehnyt tielle perusparannussuunnitelman, jonka kustannukset ovat korkeat. Metsähallitus yrittää etsiä rahoitusta tien kunnostukseen esimerkiksi projektirahoituksista. Tien kunnostaminen on tärkeää kohteen saavutettavuuden varmistamiseksi ja käyttöasteen nostamistavoitteeseen pääsemiseksi.

Metsähallitus katkaisi vuonna 2006 kaksi suojelualueella kulkenutta tietä: Närängänvaaran taakse vievän tien ja Kuikkalammille kulkevan huonokuntoisen Koppelokankaantien. Tavoitteena oli, että suojelualueiden sisällä kulkee mahdollisimman vähän teitä. Molempien teiden katkaisu aiheutti kritiikkiä sidosryhmien keskuudessa. Koppelokankaantie avattiin uudelleen vuonna 2006 tilanteessa ilmenneiden ongelmien vuoksi. Tie jätettiin ajettavaan tilaan, mutta sitä ei tulla kunnostamaan eivätkä muutkaan tahot saa lupaa tien kunnostamiseen. Tie metsittyi luonnollisella tahdilla. Närängän taakse vievän tien avasi syksyllä 2007 alueella koeporauksia tehnyt kaivosyhtiö – Metsähallituksen luvalla. Tie jätettiin avoimeksi, mutta sitä ei tulla kunnostamaan eivätkä muutkaan toimijat tule saamaan lupaa tien kunnostamiseen. Tie metsittyi luonnollista tahtia. Närängän taakse vievä tie kulkee rajavyöhykkeellä, eli sillä kulkemiseen tarvitaan rajavyöhykelupa. Rajavartiostolle on annettu ohjeistus, että rajavyöhykelupia tiellä kulkemiseen saa antaa seuraaviin tarkoituksiin: hirvisaaliin noutaminen tien varresta, KYVOK:n kalanistutukseen liittyvät työt, rajavartioston työt sekä poronhoitoon liittyvät työt.

Koppelokankaantie on Metsähallituksen luontopalveluiden tulkinnan mukaan maastossa oleva ura, jolla motorisoidusti liikkumiseen tarvitaan maastoliikennelupa. Maastoliikenneluvan Koppelokankaantielle saa hirvisaaliin noutamiseen moottorikelkalla. Lumettomaan aikaan hirvisaaliin noutamiseen ei myönnetä maastoliikennelupia. Koppelokankaantien alkuun viedään tarvittavat liikennettä ohjaavat liikennemerkkit ja ohjeistukset. Poronhoitotehtävissä liikkuvat poromiehet saavat liikkua Koppelokankaantiellä motorisoidusti poronhoitolakiin (848/1990) perustuvien oikeuksien paliskunnan poroisännän valtuuttamana.

Iivaaran kaakkoispuolella Isokankaalla kulkee Metsähallituksen metsätalousmaalla oleva metsätie, jonka yhden haaran loppupää kulkee suojelualueen puolella noin 700 m:n matkalta. Tie on verrattain huonossa kunnossa, ja sitä käytetään Metsähallituksen huoltoajoon Näätälammen autiotuvan osalta. Muutoin tien suojelualueen puoleinen osa ei ole Metsähallituksen tavoitteiden kannalta oleellinen. Tietä ei tulla kunnostamaan, koska se nykyisessä kunnossaan palvelee Metsähallituksen huoltoajotarkoituksissa.

8.6.2 Maastoliikenne

Iivaaran alueella Ahvenjärveltä Näätälammen kämpälle ja siitä edelleen kohti Lusmingin kylää kulkee virallinen moottorikelkkareitti. Näätälammen kämpältä Iivaaran laelle kulkee Metsähallituksen oma moottorikelkkaura, joka on kaikkien kelkkailijoiden käytettävissä, mutta ura ei ole osa virallista reitistöä. Huipulle vievän uran tavoitteena on rajoittaa Iivaaran huipulle kohdistuva kelkkailu yhdelle uralle, koska luvaton kelkkailu Iivaaran maastossa on ollut huomattava ongelma. Huipulle vievää reittiä tullaan tulevaisuudessa kehittämään siten, että Näätälammen kämpälle rakennetaan selkeät opasteet reitistä ja reitin yläpään Iivaaran huipun itäpuolelle rakennetaan kelkoille pysäköintipaikka, johon reitti päättyy. Myös huipulla panostetaan selkeään ja näkyvään opastukseen ja viitoitukseen. Tavoitteena on, että Iivaaran huippu rauhoitetaan moottorikelkkailulta kokonaan. Jos lakialueen kelkkailu ei tällä toimenpiteellä rauhoitu, voidaan kelkkailu huipulle kieltää kokonaan.

Nykyinen moottorikelkkareittilinjaus (suojelualueiden ulkopuolella) ei ole mielekäs, ja Kuusamon kaupunki suunnittelee reitille uutta linjausta. Tämä edellyttäisi moottorikelkkareitin siirtämistä myös Iivaaran alueella. Suojelualueella uuden linjauksen toteuttamisen ehdottomana edellytyksenä on, että vanha, kohti Lusmingin kylää kulkeva reitti suljetaan Näätälammen kämpältä itään suojelualueen rajalle saakka.

Metsähallituksen suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteiden (Metsähallitus 2010) mukaisesti uusia moottorikelkkareittejä ei linjata suojelualueille, vaan niille tulee löytää linjaus suojelualan ulkopuolelta. Uuden reittilinjauksen tekeminen suunnittelualueelle on mahdollista siinä tapauksessa, että uusi linjaus lyhentää moottorikelkkareitin kokonaispituutta suunnittelualueella. Nykyinen Iivaarassa kulkeva moottorikelkkareitti on käytettävissä vain lumipeitteisenä aikana. Reittiä ei tulla käyttämään mönkijäreittinä, vaikka kehitys muutoin kulkisikin kohti yhdistettyjä moottorikelkka- ja mönkijäreittejä. Mönkijäreiteille tulee löytää linjaukset kokonaan suunnittelualan ulkopuolelta.

Närängän tilalle vievä Metsähallituksen käyttämä huoltoura pidetään sekä kesä- että talviaikaisen huoltoajon mahdollistavassa kunnossa. Huoltouralla liikkuminen motorisoidusti on luvanvaraista. Luvan uran käyttämiseen saa tilan vuokrannut yrittäjä huoltoajotarkoituksiin. Lupaa ei myönnetä yksityisille vuokraajille. Jos Närängän tilan käyttöaste kasvaa ja tarve huoltokuljetuksille lisääntyy huomattavasti nykyisestäään, voidaan harkita huoltouran kunnostamista myös autolla ajettavaan kuntoon ja pysäköintialueen rakentamista myös lähemmäs Närängän tilaa.

Virmajoen ja Närängänvaaran alueilla osa suojelualueesta on rajavyöhykkeellä. Rajavyöhykkeen takarajaa kulkee rajavartioston partioreitti, jota myöten rajavartijat kulkevat talviaikaan moottorikelkoilla.

Poromiehillä on oikeus maastoliikenteeseen alueella poronhoitotöiden yhteydessä.

KYVOK:n hallinnassa oleville järville (Etelä-Kuusamon suojeluedet YSA-alue) suuntautuvasta maastoliikenteestä on tehty puitesopimus (Metsähallitus 2008), jossa määritellään maastoliikenteen periaatteet, lupaehdot ja kullekin järvelle sallittava maastoliikenne. Rajavyöhykkeellä oleville vesille ovat talviaikaiseen maastoliikenteeseen oikeutettuja kyseisten vesien vuokramiehet kalaporukoineen. KYVOK:n ns. **lähivesille** maastoliikenteeseen ovat oikeutettuja kaikki KYVOK:n osakkaat kalastettaessa seisovilla pyydyksillä. Kesäaikaiseen maastoliikenteeseen voidaan myöntää lupia vain tietyille järville, mutta tavoitteena on minimoida kesäaikaisen maastoliikenteen määrää luonnolle aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Puitesopimus liitekarttoineen on tallennettuna asianhallintaan numerolle 4052/55/2008.

8.6.3 Polkupyöräily

Iivaarassa kulkee maastopyöräilyreitti. Kaikilla suunnittelualan osilla maasto on suhteellisen vaikeakulkuista, eikä sovellu teiden ja polkujen ulkopuolella maastopyöräilyyn. Iivaaralla kulkeva maastopyöräilyreitti säilytetään nykyisellään, ja tiedusteltaessa pyöräilijöitä voidaan opastaa reitille. Sille ei kuitenkaan rakenneta erityisesti pyöräilijöiden tarpeisiin suunnattua palveluvarustusta.

8.6.4 Ratsastus

Suunnittelualueella ratsastus on sallittu jokamiehen oikeuden nojalla. Kaupalliseen tuotteeseen liittyvä ratsastus on kuitenkin luvanvaraista. Suunnittelualueelle ei suunnitella ratsastusreittiä. Reitin mahdollista linjausta tai kertaluontoista lupareittiä voidaan kuitenkin harkita siinä tapauksessa, että joku taho on kiinnostunut suunnittelualueella ratsastamaan. Runsaiden soiden ja rikko-naisten pinnanmuotojen vuoksi maasto suunnittelualueella on kuitenkin suhteellisen hankalaa ratsastukseen, eikä sitä markkinoida tähän tarkoitukseen.

8.6.5 Koiravaljakkoajo

Alueella liikkuu yksittäisiä koiravaljakkosafareita; esimerkiksi Iivaaralle ja rajavyöhykkeen takarajalle on suunnattu satunnaisia koiravaljakkosafareita. Jos koiravaljakoilla ajetaan Iivaaran laelle, tulee valjakoiden käyttää liikkumiseen joko umpihankea tai moottorikelkkauraa. Koiravaljakoilla ei saa ajaa hiihtolatua myöten. Koiravaljakolla liikkuminen tapahtuu kaikissa tapauksissa safariyrittäjän tai valjakon ajajan omalla vastuulla. Närägan erämaatilalle suuntautuvat koiravaljakkosafarit sallitaan.

Koiravaljakkosafareiden mukana liikkuvan huoltokelkan käyttöön tulee aina hakea Metsähallitukselta maastoliikennelupa. Lupa voidaan myöntää Metsähallituksen maastoliikenneperiaatteiden (Metsähallitus 2007) mukaisesti tapauskohtaisesti harkiten liiketoiminnalliseen käyttöön.

8.7 Luontokuvaus

Ammattiluontokuvaajat käyttävät suunnittelualueen kohteita kuvauskohteinaan. Luontokuvaajien keskuudessa tärkeimpiä kohteita ovat olleet Iivaaran lakialueet tykkykuusikoineen sekä Isosuo–Kivisuon alueella olevat kuvauskohteet.

Valokuvaus on suojelualueilla liikkumisrajoitusten puitteissa sallittu edellyttäen, että siitä ei aiheudu haittaa tai häiriötä alueen eläimistölle ja kasvillisuudelle. Rauhoitettujen eläinlajien yksilöiden tahallinen häirintä erityisesti niiden lisääntymisaikana on luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaan kielletty, minkä takia mm. kuvaaminen pesällä on kielletty. Poikkeus häirintäkiellosta edellyttää alueellisen ympäristökeskuksen lupaa.

Luonnonsuojelualueille ei myönnetä lupia piilokojujen tai muiden rakenteiden avulla tapahtuvaan luontokuvaukseen, mutta perustamattomille suojeluohjelmakohteille tällaisia lupia voidaan myöntää. Keveiden, teltan tapaisten piilokojujen avulla tapahtuva luontokuvaus rinnastetaan jokamiesleiriytymiseen, eikä se siten edellytä lupaa.

Haaskanpitoa vain luontokuvausta varten ei suojelualueilla sallita. Luonnonsuojelu- tai tutkimusperusteisilla haaskoilla luvan saanut haaskanpitäjä voi itse kuvata. Jos on tarpeen säädellä muiden luontokuvaajien käyntejä tällaisella haaskalla, sitä koskevat rajoitteet tulee sisällyttää samaan lupaan tai sopimukseen. Luvan/sopimuksen sallimissa rajoissa muiden luontokuvaajien käynnin haaskalla ratkaisee haaskanpitäjä.

Ammattimaisen luontokuvauksen tarvitsemia maastoliikennelupia moottorikelkkaa varten voidaan myöntää tapauskohtaisen harkinnan pohjalta maastoliikennelain (1710/1995) ja Metsähallituksen maastoliikenneperiaatteiden (Metsähallitus 2007) mukaisesti. Maastoliikennelupa koskee rajoitettuja huoltokuljetuksia. Sitä ei myönnetä asiakkaiden kuljetukseen tai lumettoman ajan huoltokuljetuksiin esimerkiksi mönkijällä.

9 Toimenpidesuunnitelmat

Erilliset toimenpidesuunnitelmat tehdään kaikista alueella tehtävistä suuremmista toimenpiteistä – kuten ennallistamis- ja muut luonnonhoitotoimenpiteet, kulttuuriperintöön liittyvät hoito-toimenpiteet, rakennusprojektit, reittien linjaukset ym. Toimenpiteestä vastaava luontopalvelujen prosessi valmistelee tarvittavat toimenpidesuunnitelmat. Tehtävien toimenpidesuunnitelmien tulee olla linjassa alueen hoito- ja käyttösuunnitelman kanssa.

Iivaaran päiväreitin kehittämiseksi tehdään toimenpidesuunnitelma. Tavoitteena on tehdä reitistä päiväreitiksi soveltuva ympyräreitti. Toimenpidesuunnitelmassa määritellään tarkemmin reitin linjaus ja taukopaikkojen sijoittelu.

10 Suunnittelualaueen ulkopuolinen maankäyttö

Närängän **Vaaranpolku** on osittain Kuusamon yhteismetsän maalla. Kuusamon yhteismetsän alueilla ensisijainen maankäyttötarkoitus on metsätalous, ja retkeilyreititkin kulkee hakkuuaukon halki. Jotta retkeilijät saisivat ajantasaista tietoa tilanteesta ja eri maankäyttömuodoista Etelä-Kuusamossa, suunnitellaan Metsähallituksen ja Kuusamon yhteismetsän yhteistyönä kiinteistöjen rajalle infotaulut.

Iivaaran uusi päiväreitti kulkee lyhyen matkan yksityismaan puolella. Samoin reittiin liittyvä pysäköintialue tullaan rakentamaan yksityismaalle. Maanomistusolot huomioidaan toimenpidesuunnittelun yhteydessä, jolloin ollaan yhteydessä maanomistajiin tarvittavien lupien ym. suhteen ja selvitetään yksityismaalla kulkevan reitinosan huoltovastuut Kuusamon kaupungin kanssa.

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

11 Käytön ohjaus, sopimukset, järjestyssääntö ja laajentaminen

11.1 Hallinto ja käytön ohjaus

Suunnittelualan hallinnasta ja hoidosta vastaa Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut. Se vastaa hallinnassaan olevan alueen käytöstä ja valvonnasta sekä retkeilyreittien ja -rakenteiden rakentamisesta, kunnossapidosta ja huollosta.

Lailla perustetuilla luonnonsuojelualueilla kuuluu Metsähallitukselle viranomaistehtäviä. Näitä ovat esim. järjestyssäännön vahvistaminen ja alueen haltijalle viranomaisena kuuluvien lupa-asioiden käsittely. Viranomaiselle kuuluvat lupa-asiat ratkaistaan hallintopäätöksellä, ja niistä on valitusoikeus toimivaltaiseen hallinto-oikeuteen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että päätökset on lähetettävä luvan hakijan lisäksi valitusosoituksella varustettuna tiedoksi mm. kunnalle ja luonnonsuojelujärjestöille. Hyöteikönsuon soidensuojelualue ja Isosuo–Kivisuon soidensuojelualue ovat tällä hetkellä lailla perustettuja luonnonsuojelualueita. Suunnittelualan muut osat tullaan myös toteuttamaan luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla.

Suojeluohjelma-alueilla ei Metsähallituksella ole viranomaisvaltaa ennen lakisääteisen suojelualueen perustamista säädöksellä, mutta kylläkin maan haltijalle kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet.

Etelä-Kuusamon suojeluedet -YSA-alueita hallinnoi KYVOK. Alueen hoitoon ja käyttöön liittyvät seikat on määritelty suojelualueen perustamispäätöksen yhteydessä. Toimintaa valvova viranomaislain YSA-alueella on Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus.

11.2 Sopimukset

Uusien käyttöoikeus- ja vuokrasopimusten solmimisessa noudatetaan Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden hoitoa ja käyttöä koskevia periaatteita (Metsähallitus 2010). Luonnonsuojelualueilta ei pääsääntöisesti vuokrata maa- tai vesialueita ulkopuoliseen käyttöön. Aluetta hyödyntävien matkailuyrittäjien kanssa tehdään käyttöoikeus- tai yhteistyösopimukset, joissa sovitaan kestävästä luontomatkailun periaatteita noudattaen toiminnan ehdot.

Etelä-Kuusamon alueella on voimassa yrittäjien kanssa tehtyjä yhteistyösopimuksia. Ne käsittävät Koillismaan puistoalueen, ja suunnittelualueella voimassa olevia yrittäjäyhteistyösopimuksia on tällä hetkellä 35 kpl.

Iivaaralle kulkee kevättalvisin latu, joka on Kuusamon kaupungin huollossa, ja Näätälammen tuvalle menee moottorikelkkareitti, jota huoltaa Ruka–Kuusamon kelkkapooli. Näätälammen kämpältä Lusmingin kylälle kulkevalle ladulle on myönnetty vuosittain ladun huoltoon liittyvä maastoliikennelupa.

Suunnittelualueelle kohdistuu muutamia vuokrasopimuksia, jotka on laadittu ennen alueiden siirtymistä valtion hallintaan. Alueella on joitakin loma-asuntoja ja kalastustukikohtia vuokrasopimusperusteisesti. Sopimuksia ei pääsääntöisesti jatketa niiden päätyttyä. Poikkeuksena ovat Julma-Ölkylä vuokralla toimiva matkailuyritys, jonka jo vakiintuneen toiminnan kannalta vuokrasopimuksen jatkaminen on perusteltua, sekä alueella olevat poroaidat ja Kallioluoman paliskunnan porokämpä Kuikkalammen rannalla.

11.3 Järjestyssäntö

Suunnittelualueella ei ole voimassa olevia järjestyssäntöjä. Järjestyssäntö laaditaan, mikäli alueen käyttö antaa siihen aiheutta. Tällä hetkellä järjestyssäntöön tarvetta ei ole.

11.4 Laajentaminen

Isosuo–Kivisuon soidensuojelualuetta laajennetaan siten, että Visavaaran vanhojen metsien suojeluohjelma-alue liitetään jo perustettuun soidensuojelualueeseen (Ympäristöministeriö 1996). Alueet kuuluvat samaan Natura 2000 -alueeseen. Muista suunnittelualueen osa-alueista perustetaan uudet suojelualueet. Näiden kohteiden osalta vanhan metsän suojeluohjelman rajaukset ja Natura 2000 -alueiden rajaukset ovat miltei yhtenevät muutoin paitsi Iivaarassa, jossa vanhojen metsien suojeluohjelman rajauksen sisällä on myös Natura 2000 -alueeseen kuulumatonta aluetta. Uudet suojelualueet tullaan perustamaan vanhojen metsien suojeluohjelman rajauksen mukaisina.

Syntyvien suojelualuekokonaisuuksien rakentuminen täsmentyy säädösvalmisteluprojektin edetessä.

12 Turvallisuus ja pelastustoiminta

Turvallisuuden sekä palo- ja pelastustoiminnan osalta suunnitelma-alueella noudatetaan normaalia valtionmailla noudatettavaa käytäntöä.

Metsähallitus vastaa valtionmaalla olevan palveluvarustuksen kunnosta ja huolehtii, että palveluvarustus täyttää asetetut turvallisuusvaatimukset. Reittien viitoitus pidetään selkeänä ja ajan-
tasaisena. Kansallispuiston reittien lähtö- ja taukopaikoilla on kirjalliset turvallisuusohjeet.

Työturvallisuuden osalta noudatetaan voimassa olevia työsuojeluohjeita.

13 Valvonta

Suunnittelualuetta valvovat Metsähallituksen erätarkastajat. Lisäksi valvontaan osallistuu myös muu luontopalveluiden henkilökunta huolto- ja muiden töiden ohessa. Valvonta on osittain myös neuvovaa, ja tavoitteena on, että alueella toimimiseen liittyvät ohjeet ja säädökset ovat siellä liik-
kuvien tiedossa. Alueen keskeisten ohjeiden ja sääntöjen tuleekin olla nähtävillä esimerkiksi sisääntuloväylien yhteydessä olevissa infotauluissa.

Suunnittelualueeseen sisältyy rajavyöhykkeellä olevaa aluetta. Rajavartiosto partioi säännöllisesti rajavyöhykkeellä ja sen läheisyydessä. Omien virkatehtäviensä ohessa rajavartijat tekevät myös Metsähallituksen alueella yleistä valvontaa. Rajavartioston kanssa tehdään valvonnallista yhteis-
työtä. Nykytilanteessa alueella ei tapahdu huomattavassa määrin rajamääräysten rikkomuksia, mihin vaikuttavat merkittävästi KYVOK:n vakiintuneet vuokravesikäytännöt rajavyöhykkeellä. Metsähallituksen ja KYVOK:n liikkumiseen liittyvän puitesopimuksen (Metsähallitus 2008) sisäl-
lön muutokset tulee toimittaa aina myös rajavartioston tietoon. Rajavartiosto ei koe Närängän taakse vievän tien sulkemista välttämättömänä; tosin valvontatehtävien kannalta myöskään tien kunnostaminen ei ole tarpeellista. Jos retkeilypaine rajavyöhykkeen lähellä olevilla alueilla tule-
vaisuudessa lisääntyy, voi tulla tarvetta rajamerkintöjen selkeyttämiseen ja lisäämiseen.

Suunnittelualueella valvonnan tarvetta lisää maastoliikenne kaikkina vuodenaikoina ja suur-
petojen jahtaamiseen liittyvät väärinkäytökset. Jokamiesretkeilijät ovat pääosin hyvin tietoisia alueen säännöistä ja rajoitteista.

14 Yhteistyö

Suunnittelualueella vaikuttaa eri toimijaryhmiä, joilla on erilaisia toiveita alueen käytön ja tulevaisuuden kannalta. Etelä-Kuusamo on paikalliselle väestölle perinteistä metsästys-, marjastus- ja retkeilymaastoa. Suunnittelualue on Kallioluoman ja Hossa-Irnin paliskuntien poronlaidunnus- aluetta. Alueen läheisyydessä toimii matkailuyrityksiä, jotka ainakin osittain hyödyntävät toiminnassaan sen luonto- ja retkikohteita.

Yhteistyötahot on osallistettu Etelä-Kuusamon hoito- ja käyttösuunnitelman laadintaan yleisötilaisuuksien ja kahdenkeskisten keskustelujen muodossa. Myös tulevaisuudessa alueen käyttöä ja hoitoa suunniteltaessa toimitaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Yhteistyön kautta voidaan välttää monia ristiriitatilanteita eri käyttäjäryhmien sekä Metsähallituksen ja paikallisten toimijoiden välillä.

15 Resurssit ja aikataulu

Etelä-Kuusamon suunnittelualueen investoinnit sekä vuotuiset ylläpitokustannukset on esitetty taulukoissa 12 ja 13.

Taulukko 12. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen investoinnit hoito- ja käyttösuunnitelman toteutuksessa sekä toimenpiteiden kiireellisyys. 1 = kiireellinen, 2 = vähemmän kiireellinen.

Toimenpide	Kiireellisyys	Kustannukset €
livaaran päiväreitin merkitseminen ja rakentaminen (sis.tulipaikan)	1	10 000
livaaran huipun moottorikelkkaparkki	1	1 500
Hyöteikönsuon reitin pitkosten uusiminen (4 000 m)	2	80 000
Vaaranpolun kestäväointi (soraistus 1 100 m)	2	8 000
Närängän metsäautotien kunnostaminen	2	43 000
Etelä-Kuusamosta kertovan esitteen tekeminen	1	10 000
Luonnonarvotaulujen valmistaminen lähtöpaikoille (4 kpl)	2	4 000
Metsäpuron paiseniityn rakenteiden kunnostus ja hoidon aloittaminen	2	5 000
Yhteensä		161 500

Taulukko 13. Etelä-Kuusamon suunnittelualueen vuotuiset jatkuvaluonteiset ylläpitokustannukset hoito- ja käyttösuunnitelman toteutuksessa (2009–2018).

Rakenne	Yksikkö	Poisto €/vuosi	Yhteensä €/10 vuotta
Autiotupa	1 kpl	250	2 500
Laavu	2 kpl	200	2 000
Tulipaikka	4 kpl	400	4 000
Katselulava	2 kpl	200	2 000
Pitkoksia	5,8 km	7 730	77 300
Erämaatila	1 kpl	4 000	40 000
Saunarakennus	1 kpl	600	6 000
Näyttelytila/varasto	1 kpl	5 000	50 000
Polttopuusuoja	6 kpl	900	9 000
Käymälä	7 kpl	1 230	12 300
Opastetaulu	5 kpl	500	5 000
Yhteensä			210 100

16 Suunnitelman vaikutusten arviointi

16.1 Ekologiset vaikutukset

16.1.1 Luontotyyppien ennallistaminen ja luonnonhoito

Suunnitellut ja jo toteutetut metsien ennallistamistoimenpiteet tulevat monipuolistamaan suunnittelualueen ennestäänkin hyvin edustavaa boreaalista metsäluontoa. Metsäkuvioiden polttamisella varmistetaan metsäpalojen alueellinen ja ajallinen jatkuvuus paloista riippuvaisten ja niistä hyötyvien lajien säilyttämiseksi, nopeutetaan luonnonmetsän rakennepiirteiden palautumista luonnontilaltaan muuttuneilla kuvioilla sekä luodaan nyky metsissä harvinaisia metsäsuokkion alkuvaiheen luontotyyppisiä. Metsäojitettujen soiden mahdollinen ennallistaminen parantaa alueen puustoisten soiden luonnontilaa.

Perinnebiotooppien luonnonhoidolla ylläpidetään kasvillisuutta ja lajistoa, joka muutoin luontaisen umpeenkasvun myötä häviäisi. Suoniittyjen hoito paisuttamalla poikkeaa kivennäismaiden niittyjen hoidosta siinä mielessä, että paisuttamisella on yleensä lajistoa yksipuolistava vaikutus: veden patoaminen suolle talven ajaksi aiheuttaa vähitellen pohjakerroksen sammaluston katoamisen, mikä puolestaan mahdollistaa kenttäkerroksen putkilokasvien tehokkaamman kasvun. Metsäpuron paiseniitty on säilynyt osittain suoniittymäisenä, sillä alempi tammi toimii edelleen pidättäen Metsäpuron vesiä suolla. Suo on näiltä osin säilynyt pohjakerrokseltaan avoimena ja vetisenä sekä saravaltaisena. Ylemmän tammien yläpuolinen alue sen sijaan on muuttunut luonnontilaiseen suuntaan ja palautunut suoksi. Tammien kunnostaminen ja suon paisuttaminen aiheuttaa ylempäläkin osa-alueella pohjasammaluston häviämisen. Luontotyyppien uhanalaisuusarviointissa perinnebiotooppiluokkaan **suoniityt** luokitellaan nykyisin hoidetut tai enintään 20 vuotta sitten hylätyt suoniityt, jotka on arvioitu äärimmäisen uhanalaiseksi (CR) luontotyyppiksi (Schulman ym. 2008). Pitkään jatkuneesta hoitamattomuudesta huolimatta Metsäpuron suoniityn voi alemman tammien hyvän kunnon takia luokitella uhanalaisten suoniittyjen luokkaan. Näiltä osin alueen paisuttaminen parantaa äärimmäisen uhanalaisen luontotyyppin tilaa. Metsäpuron suunnitellun hoitoalueen sammat ja putkilokasvit on selvitetty vuonna 2005 (Laitinen 2005). Alue on kasvillisuudeltaan melko karua, eikä kohteelta löytynyt uhanalaisia tai muita alueellisesti merkittäviä putkilokasvi- tai sammallajeja. Metsäpuron suoniityn paisuttaminen on lajistonhoidon sijasta ennen kaikkea uhanalaisen luontotyyppin ja alueen kulttuuriperinnön ylläpitämistä.

Alueelle suunniteltavista luonnonhoito- ja ennallistamistoimista laaditaan erilliset toimenpidesuunnitelmat, joissa arvioidaan erikseen toimenpiteen vaikutukset lajistoon ja luontotyyppisiin. Toimenpiteiden mahdolliset haittavaikutukset pyritään minimoimaan tarkan suunnittelun avulla. Toimenpiteet suunnitellaan siten, että saavutettu hyöty on haittoja suurempi.

16.1.2 Lajiston suojeleminen

Suunnittelualueen luonto- (92/43/ETY) ja lintudirektiivin (79/409/ETY) lajien tilaa seurataan säännöllisesti, jotta niiden tilan mahdolliseen heikentymiseen voidaan tarvittaessa puuttua. Uhanalaiset ja muut merkittävät lajit otetaan huomioon toimenpidesuunnittelussa ja erilaisia lupia myönnettäessä siten, että lajien tilaa ei perusteettomasti heikennetä. Toimenpiteet suunnitellaan siten, että saavutettu hyöty on haittoja suurempi.

16.1.3 Virkistys- ja luontomatkailukäyttö

Hoito- ja käyttösuunnitelman yksi tärkeä tavoite on Etelä-Kuusamon alueen tunnettuuden lisääminen matkailijoiden keskuudessa. Iivaaran alueella retkeilymahdollisuuksia parannetaan myös rakentamalla uusi päiväreitti. Uusi reitti ja tehokkaampi markkinointi saattavat lisätä alueen kävijämääriä. Kävijämäärän lisääntymisen aiheuttamat haitat alueen luonnolle pyritään estämään tarkan suunnittelun avulla. Alueelle suunniteltava uusi päiväreitti ja siihen liittyvät rakenteet sijoitetaan siten, että ne eivät vaaranna lajistoa tai luontotyypppejä.

Suurin osa suunnittelualueesta kuuluu syrjävyöhykkeeseen, joka säilytetään edelleen rakentamattomana ja erämaisena. Virkistysvyöhykkeiden uudet reitit rakennetaan heti alusta asti niin, että ne kestävät käyttöä ja kulutusta. Samoin nykyisiä reittejä kestäväidään tarvittavilta osin. Harkiten rakennettujen ja hyvin viitoitettujen reittien avulla ihmisten kulkemista alueella pystytään ohjaamaan tietyille kohteille ja vähentämään näin reittien ulkopuolista retkeilyä ja maaston kulumista.

Retkeilyreittien lähtöpisteiden opasteita parannetaan. Opasteissa kävijöille kerrotaan alueen arvokkaasta luonnosta, kulttuuriperinnöstä ja roskattoman retkeilyn periaatteista. Laadukkaalla opastuksella pyritään vaikuttamaan ihmisten käyttäytymiseen alueella ja lisäämään kävijöiden ympäristötietoisuutta. Luontomatkailukäyttöä kehitetään Metsähallituksen kestävä luontomatkailun periaatteiden mukaisesti.

Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet kävijöiden ohjaamiseksi tietyille kohteille ja reiteille sekä alueen laajuus turvaavat sen, että luonnolle ei aiheudu merkittäviä haittavaikutuksia virkistys- ja luontomatkailukäytöstä. Käytön ympäristövaikutuksia myös seurataan säännöllisesti, joten tarvittaessa yllättäviinkin negatiivisiin vaikutuksiin pystytään reagoimaan nopeasti.

16.1.4 Vaikutukset Natura 2000 -alueen suojeluperusteisiin

Luonnonhoidon ja ennallistamisen suunnitellut ja osittain jo toteutetut toimenpiteet kohdistuvat Natura-luontotyypppeihin **luonnonmetsät** (9010), **puustoiset suot** (91D0), **aapasuot** (7310), **vaihtumis- ja rantasuot** (7140), **pikkujoet ja purot** (3260) sekä **runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt** (6270). Nämä ovat pikkujokia ja puroja lukuun ottamatta EU:n erityisen tärkeinä pitämiä luontotyypppejä. Toimenpiteet eivät vaaranna alueella tavattujen luontodirektiivin (92/43/ETY) lajien tilaa.

Palojatkumon ylläpitäminen kohdistuu boreaalisen luonnonmetsän edustavuudeltaan heikentyneisiin kuvioihin, mikä pidemmällä aikavälillä lisää luontotyyppin edustavuutta alueella. Metsän polttaminen mahdollistaa metsäpaloista ja palaneesta puuaineksesta riippuvaisen lajiston esiintymisen sekä nuorten, palonjälkeisten sukkessiovaiheiden kehittymisen alueelle. Nuoria sukkessiovaiheita edustavat metsiköt ovat nykymetsissä tehokkaan palontorjunnan ansiosta hyvin harvinaisia.

Metsäpuron paiseniitylle suunnitellut toimenpiteet kohdistuvat aapasoihin, puustoihin soihin ja itse Metsäpuroon, joka edustaa luontotyyppiä **pikkujoet ja purot**. Suoluontotyyppien edustavuus vähenee sammallajiston taantumisen myötä. Hoitotoimien välitön vaikutusalue on arviolta korkeintaan muutaman hehtaarin laajuinen, joten hoitotoimien kokonaisvaikutus Etelä-Kuusamon vanhojen metsien Natura-alueen aapasoiksi ja puustoisiksi soiksi luokiteltuihin useamman tuhannen hehtaarin laajuisiin suoalueisiin on pieni. Paiseniityn vaikutusalueella esiintyvät sammallajit ovat Kuusamossa ja Etelä-Kuusamon Natura-alueella yleisiä lajeja. Suunnitellulta toimenpidealueelta ei ole löytynyt uhanalaisia putkilokasvi- tai sammallajeja.

Tammeaminen tarkoittaa purouoman tilapäistä patoamista puisilla tai vastaavilla rakenteilla. Puron tammeaminen ei kuivata purouomaa, eikä uomaa myöskään ruopata, joten suunnitellulla toimenpiteellä ei todennäköisesti ole suurta merkitystä Metsäpuron eliöstölle. Metsäpuron tammeaminen ei heikennä merkittävästi **pikkujoet ja purot** -luontotyypin tilaa Etelä-Kuusamon vanhojen metsien Natura-alueella.

Närängän erämaatilan pihapiirissä olevan niittyalueen hoitaminen niittämällä on tälle luontotyypille asianmukaista, ylläpitävää hoitoa. Perinnebiotooppeihin kohdistuvat uhkatekijät johtuvat nimenomaan hoitamattomuudesta. Närängän niityn niittäminen ylläpitää tai parantaa hyvin pienialaisen luontotyypin edustavuutta alueella.

Merkittävin suunnittelun alueen ojitetuista suoalueista, Hyöteikönsuo Närängänvaaran eteläpuolella, on ennallistettu vuonna 2005. Iivaara–Jousivaaran Natura-alueella ja Isosuo–Kivisuon Natura-alueella olevien ojitettujen soiden luonnontila on paikoin niin heikko, että niitä ei ole luokitettu lainkaan Natura-luontotyyppisiin. Osa niistä lukeutuu luonnontilaltaan eriasteisesti heikentyneinä Natura-luontotyyppisiin **puustoiset suot** sekä **vaihettumis- ja rantasuot**. Mahdollinen ennallistaminen parantaisi kaikilta osin näiden luontotyyppien tilaa.

Mahdollisesti lisääntyvällä virkistys- ja luontomatkailukäytöllä voi olla vaikutuksia alueen luontotyyppisiin ja lajistoon esimerkiksi maaston kulumisen ja eläimistön häirinnän kautta. Suoluontotyyppien lisäksi mm. Iivaaran lakialueet ovat kulumisvaurioille erityisen alttiita. Näitä vaikutuksia pystytään vähentämään alueen vyöhykkeistämisjaon sekä selkeästi opastettujen ja retkeilylijoille mielekkäiden retkeilyreittien avulla, jotka pitkostetaan tai muutoin kestäväidään tarvittavilta osin. Lisäksi Iivaaran lakialuetta pyritään rauhoittamaan erityisesti moottorikelkkailun aiheuttamilta häiriöiltä. Uhanalainen lajisto huomioidaan aina kaikessa alueeseen kohdistuvassa suunnittelussa, ja uudet virkistysrakenteet sekä luontomatkailutoiminnot suunnataan riittävän etäälle lajien esiintymis- ja pesimäpaikoista.

Edellä mainittujen vaikutusten pohjalta voidaan todeta, että suunnitelmaan sisältyvät toimenpiteet eivät heikennä merkittävästi niitä luontoarvoja, joiden takia alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Esimerkiksi ennallistamistoimenpiteiden kautta joidenkin luontotyyppien tilaa ja lajien elinmahdollisuuksia pystytään jopa parantamaan nykyisestä. Näin ollen toimenpiteet eivät vaadi luonnonsuojelulain (1096/1996) 65. §:n mukaista erillistä Natura-alueiden vaikutusten arviointia.

16.2 Taloudelliset vaikutukset

Suunnitelma-alue sijaitsee suosittujen Ruka–Kuusamon ja Hossan matkailualueiden läheisyydessä sekä tarjoaa matkailualueiden kävijöille erämaisen vaihtoehdon. Markkinoinnin tehostaminen ja toimenpiteet virkistyskäyttöpalvelujen kehittämiseksi voivat näkyä alueen tunnettuuden lisääntymisenä sekä kävijämäärien kasvuna. Tämä parantaa alueella toimivien matkailuyritysten toimintamahdollisuuksia.

Nykyisten rakenteiden peruskorjauksella ja huollolla voi olla lyhytaikaisia työvoiman tarvetta lisääviä vaikutuksia.

16.3 Sosiaaliset vaikutukset

Hyvät mahdollisuudet luonnossa virkistäytymiseen lisäävät ihmisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Myös Näränkään ja Julma Ölkylle liittyvän kulttuuriperinnön esiintuominen virkistyspalvelujen yhteydessä edistää sekä muualta tulevien että paikallisten ihmisten kiinnostusta ja arvostusta aluetta kohtaan.

Osa paikallisista asukkaista voi kokea häiritsevänä sen, että alueella liikkuu enemmän ihmisiä. Lisääntyneen kävijämäärän vaikutus on kuitenkin hyvin paikallista ja pääosin virkistysvyöhykkeille kohdentuvaa, joten alueen erämainen tunnelma säilyy.

Metsästys on alueella tärkeä perinteinen käyttömuoto, ja paikallisten asukkaiden oikeus metsästyksen turvataan jatkossakin.

Virkistyspalvelut tarjoavat mahdollisuuden tutustua luontoon ja oppia arvostamaan luonnonsuojelun tavoitteita. Retkeily erämaisessa luonnonympäristössä voi synnyttää positiivisia luontoelämyksiä sekä vaikuttaa myönteisesti kävijöiden suhtautumiseen ympäristön- ja luonnonsuojeluun.

Lähteet

- Aario, R., Forsström L. & Lahermo P. 1974: Glacial Landforms with Special Reference to Drumlins and Fluting in Koillismaa, Finland. – Geol. Surv. Finland, Bull. 273. 30 s.
- Alapieti, T. 1982: The Koillismaa Layered Igneous Complex. Its Structure, Mineralogy and Geochemistry, with Emphasis on the Distribution of Chromium. – Geol. Surv. Finland, Bull. 319: 1–116.
- Anttila, S., Kotiranta, H. & Vehmaa P. 2000: Puiden kääväkasselvitys. – Teoksessa Virkkala, R. & Anttila, I. (toim.): Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi. Pajupuronsoo, Romevaara, Närängänvaara, Virmajoki. Alueelliset ympäristöjulkaisut 153. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. s. 207–230.
- Ervasti, S. 1978: Kuusamon historia I. – Teoksessa: Kuusamon historia. Koillissanomat, Kuusamo.
- Euroopan unionin lintudirektiivi 79/409/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luonnonvaraisten lintujen suojelusta.
- Euroopan unionin luontodirektiivi 92/43/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta. Annettu 21.5.1992.
- Glückert, G. 1974: The Kuusamo Drumlin Field, Northern Finland. – Bull. Geol. Soc. Finland 46: 37–42.
- Hokkanen, M., Aapala, K. & Alanen, A. 2005 (toim.): Ennallistamisen ja luonnonhoidon seuranta-suunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 76. 85 s.
- Häyrinen, U. & Ruuhijärvi, R. 1969: Pohjois-Suomen soiden säilytysuunnitelma. – Suomen Luonto 4: 116–147.
- Junninen, K. 2008: Suojelukohteiden lajistoinventoinnit 2007–2008. Mäntymetsien käävät -osahankkeen loppuraportti. – Raportti. Metsähallitus, Lapin luontopalvelut. 25 s.
- Kaakinen, E., Kokko, A., Aapala, K., Kalpio, S., Eurola, S., Haapalehto, T., Heikkilä, R., Hotanen, J.-P., Kondelin, H., Nousiainen, H., Ruuhijärvi, R., Salminen, P., Tuominen, S., Vasander, H. & Virtanen, K. 2008: Suot. – Teoksessa Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.): Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. s. 143–256.
- Kaivoslaki 503/1965.
- Kalastuslaki 286/1982.
- Karjalainen, J., Kaukonen, M., Kemppainen, M., Keränen, M., Lehtonen, H., Louhisalmi, K., Parikka, M., Siira, J. & Virnes, P. 2007: Pohjanmaan luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2007–2016. – Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 59. 116 s.
- Komiteamietintö 1977:48: Soidensuojelun perusohjelma. Osa I.

Komiteamietintö 1980:15: Soidensuojelun perusohjelma. Osa II.

Kontula, T., Husa, J. & Teeriaho, J. 2006: Suomen serpentiinialueiden geologiasta ja luontotyypeistä. – Lutukka 22: 99–105.

—, Teeriaho, J., Alapassi, M., Halonen, P., Husa, J., Jäkäläniemi, A., Parnela, A., Pykälä, J., Sipilä, P. & Syrjänen, K. 2008: Kalliot ja kivikot. – Teoksessa Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.): Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. s. 335–395.

Kumpulainen, K. & Veteläinen, P. 2000: Puustoinventointi. – Teoksessa Virkkala, R. & Anttila, I. (toim.): Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi. Pajupuronsuo, Romevaara, Närängänvaara, Virmajoki. Alueelliset ympäristöjulkaisut 153. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. s. 24–41.

Kuusamon yleiskaava 2008: Oikeusvaikutteinen yleiskaava. – AIRIX ympäristö.

Laitinen, T. 2005: Metsäpuron paiseniittyjen hoitosuunnitelma. – Luonnos. 15 s. + 2 liitettä.

Laki eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi 676/1981.

Laki eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi 851/1988.

Lammi, A. 1993: Pienvesien luonnonarvot ja niiden määrittäminen. – Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja 497: 1–42.

Luonnonsuojelulaki 1096/1996.

Maa- ja metsätalousministeriö 1985: Meri- ja järviluonnon suojelun tarveselvitys. – Meri- ja järviluonnon suojelutyöryhmän mietintö. Komiteamietintö 1985:18.

Maastoliikennelaki 1710/1995.

Matisto, A. 1958: Suomen geologinen yleiskartta. Kivilajikartan selitys D 5, Suomussalmi. – Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki. 115 s.

Meriluoto, M. 1995: Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Tunnistaminen ja hoitosuosituksat. – Metsäkeskus Tapion julkaisu 12: 1–32.

Mertanen, S., Pesonen, L., Huhma, H. & Leino M. 1989: Paleomagnetism of the Early Proterozoic Layeret Intrusions, Northern Finland. – Geol. Sur. Finland, Bull. 347: 1–40.

Metsähallitus 1991: Isosuon–Kivisuon soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Suunnitelma (ei julkaistu). Metsähallitus. 4 s. + 3 liitettä.

— 2002: Kiinteiden muinaisjäännösten hoito-opas. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 64. 40 s.

— 2007: Maastoliikenneperiaatteet. – 1.1.2007. Asianhallinta 420/01/2007.

— 2008: Metsähallituksen ja KYVOK:n puitesopimus kalastukseen liittyvän maastoliikenteen reunaehdoista Etelä-Kuusamon suunnittelualueella. – Asianhallinta 4052/55/2008.

- Metsähallitus 2010: Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. – Metsähallituksen luonnon-suojelujulkaisuja. Sarja B 127. 93 s.
- Metsästyslaki 615/1993.
- Muinaismuistolaki 295/1963.
- Muona, J. 2000: Kovakuoriaisinventointi. – Teoksessa Virkkala, R. & Anttila, I. (toim.): Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi. Pajupuronsuo, Romevaara, Närängänvaara, Virmajoki. Alueelliset ympäristöjulkaisut 153. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. s. 181–191.
- Niukkanen, M. 2009: Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojeleminen. – Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3. 120 s.
- Norokorpi, Y., Mäkelä, K., Tynys, S., Heikkinen, R., Kumpula, J., Sihvo, J., Eeronheimo, H., Eurola, S., Johansson, P., Neuvonen, S. & Virtanen, R. Tunturit. – Teoksessa Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.): Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. s. 175–235.
- Paliskuntain yhdistys 2009: Poromies 2/2009.
- Piirainen, T., Hugg, R., Aario, R., Forsström, L., Ruotsalainen, A. & Koivumaa, S. 1978: Koillismaan malmikriittisten alueiden tutkimusprojektin loppuraportti 1976. – Tutkimusraportti 18. Geologinen tutkimuslaitos, Espoo. 51 s. + 4 liitekarttaa.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 2007: Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava. – Pohjois-Pohjanmaan liiton julkaisu A:38. KalevaPrint.
- Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2008: Pohjois-Pohjanmaan Natura-alueiden hoidon ja käytön yleissuunnitelma. – Luonnos 28.10.2008 (ei julkaistu).
- Poronhoitolaki 848/1990.
- Päivinen, J. & Aapala, K. (toim.) 2007: Metsien ja soiden ennallistamisen seurantaohje. – Metsähallituksen luonnon-suojelujulkaisuja. Sarja B 83. 98 s.
- Raatikainen, K. (toim.) 2009: Perinnebiotooppien seurantaohje. – Metsähallituksen luonnon-suojelujulkaisuja. Sarja B 117. 109 s.
- Rajavartiolaki 578/2005.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. – Suomen ympäristö 8/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 572 s.
- Räihälä, O. 2009: Etelä-Kuusamon vanhojen metsien kulttuuriperintöinventointi. – Raportti (ei julkaistu). Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut. 389 s.

- Rämet, J., Törn, A., Tolvanen, A. & Siikamäki, P. 2005: Luonnonsuojelu ja luontomatkailu paikallisväestön silmin. Kyselytutkimus Kuusamossa ja Syötteen alueella. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 151. 48 s.
- Salminen, P. 1978: Soidensuojelun perusohjelma. – Suomen Luonto 1: 27–33.
- Schulman, A., Alanen, A., Haeggström, C.-A., Huhta, A.-P., Jantunen, J., Kekäläinen, H., Lehtomaa, L., Pykälä, J. & Vainio, M. 2008: Perinnebiotoopit. – Teoksessa Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.): Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. s. 397–466.
- Siekkinen, J. 2005: Etelä-Kuusamon vanhat metsät (Kuusamo) Natura 2000 -alueen (FI 1101635) ennallistamisen toimenpidesuunnitelma. Osa 1. Närängänvaaran Suojärven alueen metsien poltto – 3.6.2005. 20 s.
- 2008: Etelä-Kuusamon vanhat metsät -palojatkumoalueen (Etelä-Kuusamon vanhat metsät, Pahamaailma, Vieremänsuo) metsän polttojen toimenpidesuunnitelma. – 22 s. + 13 liitettä.
- Sisäasiainministeriö 2007: Metsämarjanpoimijat. Hankkeen loppuraportti. Maahanmuutto. – Sisäasiainministeriön julkaisuja 14/2007.
- Sutinen, R. & Pollari S. 1982: Suomen geologinen yleiskartta. Geologisen tutkimuslaitoksen julkaisema maaperäkartta, no 45 Kuusamo. – Maanmittauslaitos, Helsinki.
- Teeriaho, J. 1995/2000: Suot ja pienvedet. – Teoksessa Virkkala, R. & Anttila, I. (toim.): Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi. Pajupuronsuo, Romevaara, Närängänvaara, Virmajoki. Alueelliset ympäristöjulkaisut 153. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. s. 51–159. [1995 alkuperäinen inventointiraportti, jonka tiedot on koottu v. 2000 julkaisuun.]
- Tonteri, T., Ahlroth, P., Hokkanen, M., Lehtelä, M., Alanen, A., Hakalisto, S., Kuuluvainen, T., Soininen, T. & Virkkala, R. 2008: Metsät. – Teoksessa Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.): Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. s. 257–334.
- Ulvinen, T. 2009: *Grimmia donniana*. Vaarantunut. – Teoksessa Laaka-Lindberg, S., Anttila, S. & Syrjänen K. (toim.): Suomen uhanalaiset sammat. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. s. 109–111.
- Vasander, H. (toim.) 1998: Suomen suot. – Suoseura ry.
- Vasari, Y. 1978: Kuusamon luonto ja sen kehitysvaiheet. – Teoksessa: Kuusamon historia. Koillis-sanomat, Kuusamo.
- Virkkala K. & Virkkala R. 2000: Maastomuodot ja geologia. – Teoksessa Virkkala, R. & Anttila, I. (toim.): Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi. Pajupuronsuo, Romevaara, Närängänvaara, Virmajoki. Alueelliset ympäristöjulkaisut 153. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. s. 19–23.

- Virkkala, R. & Anttila, I. 2000 (toim.): Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi. Pajupuronsuo, Romevaara, Närängänvaara, Virmajoki. Alueelliset ympäristöjulkaisut 153. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. 233 s.
- & Rajasärkkä, A. 2000: Lintuyhteisöt. – Teoksessa Virkkala, R. & Anttila, I. (toim.): Etelä-Kuusamon vanhojen metsien ja soiden luontoinventointi. Pajupuronsuo, Romevaara, Närängänvaara, Virmajoki. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 153. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. s. 160–180.
- Wiik, F. J., 1883: Undersökningar af eleolitsyenit från Iivaara i Kuusamo. – Mineralogiska och petrografiska meddelanden VIII. No. 31. Öfversikt af Finska Vetenskaps-Societetens Förhandlingar 25. s. 129–133.
- Ympäristöministeriö 1996: Vanhojen metsien suojelu Pohjois-Suomessa. – Vanhojen metsien suojelutyöryhmän osamietintö III. Suomen ympäristö 30. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- 2003: Ennallistaminen suojelualueilla. – Ennallistamistyöryhmän mietintö. Suomen ympäristö 618, luonto ja luonnonvarat. 220 s.
- 2006: Luonnon puolesta, ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategia ja toimintaohjelma 2006–2016. – Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto. 99 s. + 2 liitettä.

Sähköiset lähteet

www.gtk.fi/geotieto/kartat/

Geologia–suomi–geologia -sanakirja. – www.kiviopas.fi/opetus/sanakirja.pdf.

Vanhojen metsien, lehtojen ja soidensuojeluohjelman inventointilomakkeet. Ympäristöhallinnon Natura 2000 -sivut. – www.ymparisto.fi.

Henkilökohtaiset tiedonannot

Jäkäläniemi, A. 2008: Sähköposti 24.11.2008.

Etelä-Kuusamon suunnittelualueen maankäyttöanalyysi

Maankäyttöanalyysi päivitetään viiden vuoden välein Metsähallituksen kiinteistötietojärjestelmään (KihtiGis).

PAINE

Paineen suunta: kuvaa vaikuttavan tekijän viimeaikaista muutosta alueella. Tarkastelu painottuu nykytilaan ja – 5 vuotta ajassa taaksepäin. 0 = ei painetta, 1 = vähentynyt, 2 = ennallaan, 3 = lisääntynyt.

Paineen laajuus: kuvaa vaikuttavan tekijän laajuutta alueella. Laajuus määritellään asiantuntija-arviona, mikäli asiasta ei ole käytettävissä esimerkiksi paikkatietoaineistoihin perustuvaa analyysiä. 0 = ei havaittava, 1 = paikallinen (alle 5 %), 2 = laikuittainen (5–15 %), 3 = laaja-alainen (15–50 %), 4 = joka puolella (yli 50 %).

Paineen vaikutus: kuvaa tekijän arvioitua vaikutusta alueen luontoarvoihin ja lajeihin. Paineen vaikutus määritellään asiantuntija-arviona. 0 = ei havaittava, 1 = vähäinen, 2 = haitallinen, 3 = voimakas, 4 = erittäin voimakas.

Paineen pysyvyys: kuvaa tekijän vaikutuksen pysyvyyttä, eli miten kauan tekijä on vaikuttanut alueella. 0 = ei vaikutusta, 1 = lyhytaikainen (alle 5 v), 2 = keskipitkä (5–20 v), 3 = pitkäaikainen (20–100 v), 4 = pysyvä (yli 100 v).

Aste: KIHTI-järjestelmä laskee automaattisesti.

KEHITYSSUUNTA

Todennäköisyys: kuvaa vaikuttavan tekijän lähitulevaisuuden kehityssuuntaa alueella. Tarkastelu painottuu + 5 vuotta nykyhetkestä eteenpäin. 0 = epätodennäköinen, 1 = lyhytaikainen (alle 5 v), 2 = keskipitkä (5–20 v), 3 = pitkäaikainen (20–100 v), 4 = pysyvä (yli 100 v).

Laajuus, vaikutus ja pysyvyys: samat määrittelyt tulevaisuuteen kuin **PAINE**-osiossa.

Vaikuttava tekijä	Paine					Kehityssuunta				
	Suunta	Laajuus	Vaikutus	Pysyvyys	Aste	Toden- näköisyys	Laajuus	Vaikutus	Pysyvyys	Aste
Aiempi metsätalous	1	3	2	3	18	0	0	0	0	0
Nykymetsätalous	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ylilaidunnus	2	3	2	3	18	2	3	2	2	12
Kalankasvatus	2	1	1	2	2	3	1	1	2	2
Kalastus	2	1	1	4	4	3	1	1	3	3
Metsästys	2	3	1	4	12	3	3	1	3	9
Maa-ainesten otto	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kaivostoiminta	3	1	1	2	2	2	2	3	2	12
Rakentaminen	1	1	1	2	2	1	1	0	2	0
Maastoliikenne	2	2	2	2	8	2	2	2	2	8
Retkeily	3	2	1	2	4	3	2	1	3	6
Saastuminen (öljy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vesistöolojen muutos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Umpeenkasvu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rehevöityminen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Happamoituminen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tulokaslajit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kulttuurikohteen hoitamattomuus	3	1	0	2	0	3	1	0	3	0

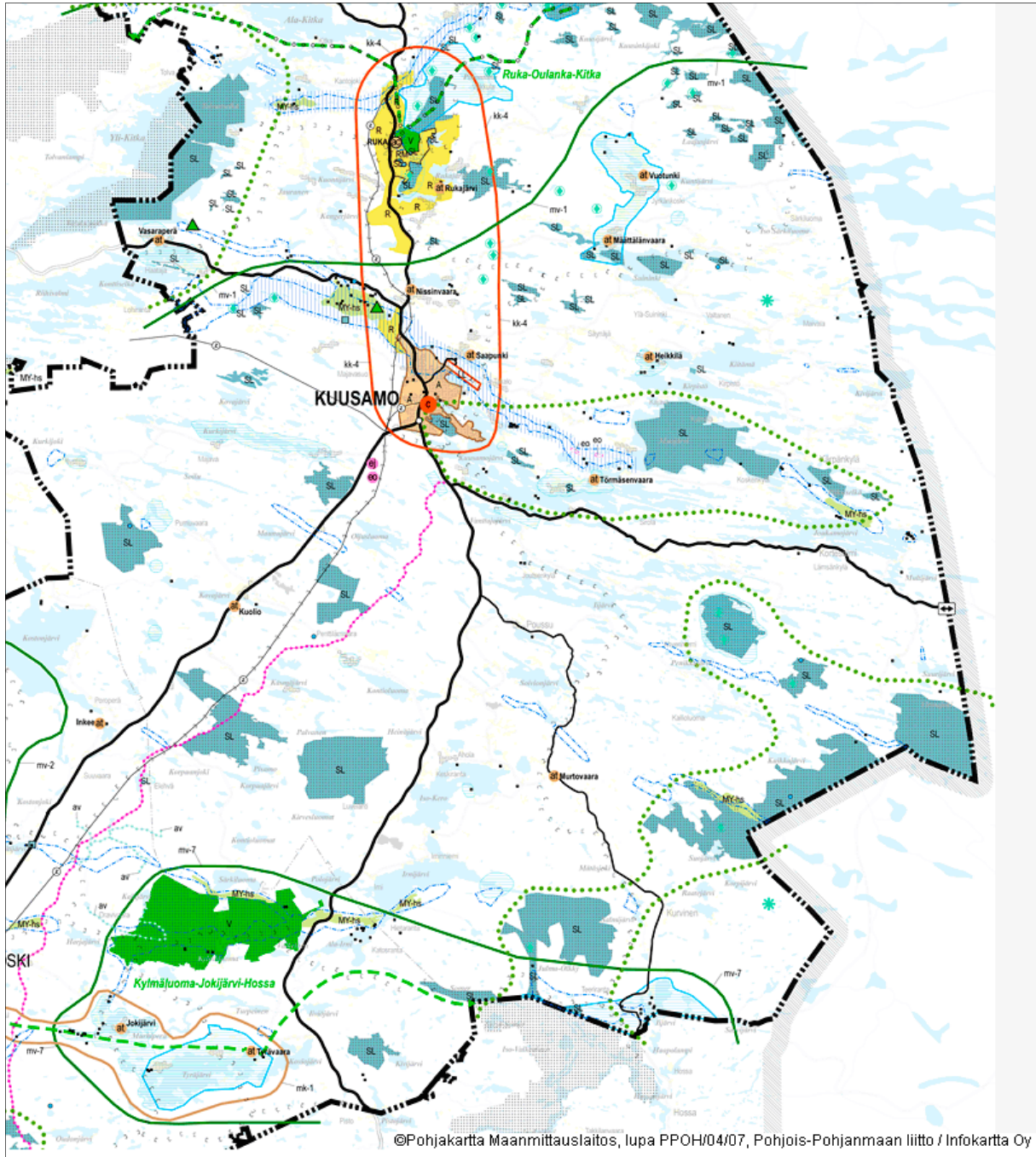
Etelä-Kuusamon suunnittelualueen kiinteistöt

amo = vanhojen metsien suojeluohjelma, nat = Natura 2000 -alue, rso = rantojensuojeluohjelma, sso = soiden-suojeluohjelma, lho = lehtojensuojeluohjelma, YSA = yksityinen suojelualue.

Natura 2000 -alue	N-alueen tunnus	Kiinteistö	Pinta-ala ha	Päämaankäyttöluokka
Etelä-Kuusamon vanhat metsät (Näränkä, Virmajoki, Pajupuronsuo, Romevaara)	FI 1101635	305-893-10-1	15,20	Virmajoki (amo)
		305-876-1-0-M601	264,00	Pajupuronsuo (amo), Romevaara (amo), Närängänvaara (amo+nat.laaj), Virmajoki (amo)
		305-871-1-5	13 523,00	Pajupuronsuo (amo), Romevaara (amo), Närängänvaara (amo+nat.laaj), Virmajoki (amo)
		305-426-10-6	33,50	Närängänvaara (amo+nat.laaj)
		305-893-10-1	11,08	Närängänvaara (amo+nat.laaj)
		305-426-8-3	14,00	Närängänvaara (amo+nat.laaj)
		305-426-9-7	2,42	Närängänvaara (amo+nat.laaj)
		305-426-6-3	6,53	Närängänvaara (amo+nat.laaj)
		305-426-37-13	117,90	Närängänvaara (amo+nat.laaj)
		305-408-37-38	45,05	Närängänvaara (amo+nat.laaj)
		305-893-10-1	19,76	Pajupuronsuo (amo)
		305-426-37-12	11,89	Hyöteikönsuon soidensuojelualue
		305-891-1-3	888,56	Hyöteikönsuon soidensuojelualue
		305-426-2-6	64,58	Hyöteikönsuon soidensuojelualue
305-426-2-5	17,94	Hyöteikönsuon soidensuojelualue		
Teerisuo–Hanhiharju	FI 1101602	305-426-2-7	450,40	Teerisuo–Hanhiharju (nat)
Hossa	FI 1200743	305-426-64-0	465,21	Hossan järvet (rso)
Iivaara–Jousivaara	FI 1101611	305-893-10-1	2 298,52	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-403-39-8	14,13	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-403-32-1	23,96	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-403-33-6	23,75	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-407-10-24	2,71	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-411-234-2	11,09	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-407-10-21	97,08	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-893-101-1	8,94	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-407-10-24	10,40	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-407-10-7	0,94	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
		305-403-31-18	26,40	Iivaara–Jousivaara (nat, amo, sso, lho)
Isosuo–Kivisuo	FI 1101617	305-893-10-1	1 190,30	Visavaara (amo)
		305-893-10-1	42,41	Isosuo–Kivisuo (nat)
		305-891-1-2	1 357,06	Isosuo–Kivisuo soidensuojelualue
		305-893-10-1	2,17	Isosuo–Kivisuo soidensuojelualue
YSA			600,00	

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava, kaavakartta

Lähde: <http://www.infokartta.fi/ppl-kaavakartta/>.

Etelä-Kuusamon suojeluedet, rauhoituspäättös

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

Päiväys

Dnro

PÄÄTÖS

10.8.2007

PPO-2004-L-637-251

ASIA LUONNONSUOJELUALUEEN PERUSTAMINEN (LUONNONSUOJELULAKI 24.1§)

LUONNONSUOJELUALUEEN NIMI JA TUNNUS

Nimi: Etelä-Kuusamon suojeluedet
Suojelualuetunnus: YSA203370

KOHDE

Kunta: Kuusamo 305
Kylä: Yhteiset vesialueet (876)
Tila: Kuusamon kunnan kaikkien kylien yhteinen vesialue RN:o 1:0
Suojelualueen pinta-ala: Noin 600 hehtaaria
Omistaja: Kuusamon kylien yhteisten vesialueiden osakaskunta
Suojelukohde: Etelä-Kuusamon vanhat metsät (FI1101635)

Alue on merkitty päätöksen liitteenä oleville kartoille (4 kpl)

ALUEEN KUVAUS

Päätöksen kohteena olevat vesistöt ovat Etelä-Kuusamon vanhojen metsien sisällä olevia luonnontilaisia vesistöjä. Ainutlaatuista niille on niiden luonnontilaisuus; pienvaluma-alueet ovat pääosin ojitattomia ja hakkaamattomia. Järvien ja lampien rannat ovat rakentamattomia lukuun ottamatta paria pienimuotoista eräkämpää. Järvillä ja lammilla on yleensä karu suo- tai kangasmaaranta.

SUOSTUMUS

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus on tehnyt osakaskunnalle esityksen suojelualueen perustamisesta osana suojeluratkaisua. Osakaskunta on osakaskunnan vuosikokouksessa 14.4.2007 hyväksynyt hoitokunnan esityksen suojeluratkaisuista ja valtuuttanut hoitokunnan saattamaan asian loppuun. Ympäristökeskus ja osakaskunta ovat 7.8.2007 allekirjoittaneet sopimuksen luonnonsuojelualueen perustamisesta.

YMPÄRISTÖKESKUKSEN PÄÄTÖS

Ympäristökeskus määrää edellä mainitut ja liitekartoille merkityt alueet rauhoitetuksi luonnonsuojelualueeksi, jolla ovat voimassa seuraavat rauhoitusmääräykset:

I Yleiset rajoitukset

Alueella on kielletty

- oijen kaivaminen, vesien perkaaminen ja patoaminen sekä kaikenlainen muu maa ja kallioperän vahingoittaminen, muuttaminen ja sen aineiden ottaminen;
- kasvien ja kasvinosien ottaminen ja vahingoittaminen;
- Suomen luontoon kuulumattomien vierasperäisten kalalajien istuttaminen. Mahdollisissa kalakannan hoitoistutuksissa on käytettävä Kuusamon vesistöalueilta peräisin olevia kantoja;
- kalakannan ruokkiminen rehulla;
- luonnonvaraisten selkärangkaisten eläinten tappaminen, pyydystäminen, hätyyttäminen ja pesien vahingoittaminen sekä selkärangattomien eläinten pyydystäminen keräämistä varten lukuun ottamatta jäljempänä mainittuja poikkeuksia;
- rakennusten ja laitteiden rakentaminen;

- moottorikäyttöisellä kulkuvälineellä ajo lukuun ottamatta jäljempänä mainittua poikkeusta;
- samoin kaikenlainen muu toiminta, joka saattaa muuttaa alueen maisemakuvaa tai vaikuttaa epäedullisesti kasvillisuuden ja eläimistön säilymiseen.

II Sallitut toimenpiteet

Edellä olevien määräysten estämättä alueella sallitaan

- laillinen metsästyks ja kalastus;
- tieteellisessä tai opetuksellisessa tarkoituksessa tappaa tai pyydystää eläimiä sekä ottaa kasveja ja kasvinosia samoin kuin kivennäisnäytteitä ympäristökeskuksen luvalla.
- moottorikelkalla ajo. Tarpeetonta häiriön tuottamista on vältettävä. Moottorikelkalla ajossa on otettava huomioon uhanalaisen eläinlajiston pesimärauha;

III Hoito- ja käyttösuunnitelma

Alueelle laaditaan tarvittaessa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen hyväksymiä hoito- ja käyttösuunnitelma, joka sisältää tarpeelliset toimet luontotyyppin ennallistamiseksi/säilyttämiseksi.

IV Poikkeuslupa

Edellä olevista määräyksistä saadaan poiketa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen luvalla, jos se on luonnonsuojelualueen hoidon ja käytön, tutkimuksen tai muun perustellun syyn kannalta perusteltua.

Korvaus

Suojelualueen perustamisesta ei aiheudu korvattavaa merkityksellistä taloudellista haittaa..

PERUSTELUT

Päätöksellä toteutetaan Natura 2000 –verkoston suojelutavoitteita. Alueen suojelu on tarpeen luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi.

Alue täyttää luonnonsuojelulain 10.2 §:n mukaiset luonnonsuojelualueen perustamisedellytykset.

SOVELLETUT LAINKOHDAT

Luonnonsuojelulaki 10 § 2, 24 § 1,2

RAUHOITUKSEN MERKITSEMINEN MAASTOON JA KIINTEISTÖREKISTERIIN

Päätöksestä tehdään merkintä kiinteistörekisteriin.

TIEDOKSIANTO

Päätös annetaan tiedoksi jakelussa mainituille sekä lisäksi hallintolain mukaisena yleistiedoksi-antona.

MUUTOKSENHAKU

Ympäristökeskuksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta Oulun hallinto-oikeudelta kirjallisella valituksella.

Valitusosoitus on liitteenä.

Luonnonsuojelupäällikkö **Eero Kaakinen**

Metsänhoitaja **Eero Melantie**

LIITTEET

Karttoja 4 kpl
Valitusosoitus

LISÄTIETOJA PÄÄTÖKSESTÄ

Metsänhoitaja Eero Melantie, Puhelin 0204 90 6109, 0400 – 284244

ANNETTU POSTIN KULJETETTAVAKSI:

PÄÄTÖS Kuusamon kylien yhteisten vesialueiden osakaskunta
c/o Paavo Määttä, Järvenpääntie 42, 93600 KUUSAMO

TIEDOKSI

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri
Kuusamon kaupunginhallitus
Kainuun-Koillismaan maanmittaustoimisto
Ympäristöministeriö
Kuusamon verotoimisto
Yleistiedoksianto

Maksuitta

Lausuntoyhteenveto

Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmasta (hks) pyydettiin lausunto seuraavilta tahoilta: Kuusamon kaupunki, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Ruka–Kuusamon matkailuyhdistys, Kallioluoman paliskunta, Hossa–Irnin paliskunta, Kuusamon yhteisten vesi-alueiden osakaskunta (KYVOK)*, Kuusamon riistanhoitoyhdistys*, Kuusamon yhteismetsä, Kainuun rajavartiosto* ja Kuusamon luonnonystävät ry. * = lausunto saatiin määräaikaan mennessä.

SUUNNITELMASTA ANNETTU LAUSUNTO

METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN

KAINUUN RAJAVARTIOSTO

Yleistä

Tavoitteenne ylläpitää jo olemassa olevaa palveluvarustusta ja nostaa sen käyttöastetta ei sinällään aiheuta uhkaa rajaturvallisuudelle. Käyttöasteen lisääntyessä voi olla tarvetta rajavyöhykemerkintöjen ja -opasteiden lisäämiseen, mistä Rajavartiolaitos (RVL) vastaa ja hoitaa. RVL:n toiminnan kannalta huomioitavia asioita: Aikaisemmin 5.11.2008 antamassamme lausunnossa esitetyt asiat on huomioitu kannaltamme riittävästi. RVL tekee lakisääteisiä valvontatehtäviään kyseisellä alueella lähes päivittäin niin rajavyöhykkeellä kuin rajan lähi-alueellakin. Valvontatehtävien kannalta olisi toivottavaa, että seuraavia asioita täsmennetään tulevassa suunnitelmassa.

1) **Neljännenkankaantien käyttäminen.** Ote s. 69: ”Neljännenkankaantien katsotaan olevan maastossa oleva ura, jolloin uralla motorisoidusti liikkumiseen tarvitaan maastoliikennelupa. Maastoliikenneluvan Neljännenkankaantielle saa hirvisaaliin noutamiseen. Muihin tarkoituksiin ei myönnetä maastoliikennelupia. Poronhoitotehtävissä liikkuvat poromiehet saavat liikkua motorisoidusti Neljännenkankaantiella poronhoitolakiin perustuvien oikeuksien.” Rajavartioalueen tekemien havaintojen mukaan kyseistä tietä käyttävät autolla liikkumiseen poromiesten lisäksi mm. marjastajat (suomalaiset ja ulkomaalaiset). Näin ollen on ilmeistä, että marjastajat syyllistyvät tietämättään maastoliikennelurikkomukseen. Tietämättömyydestä johtuvien rikkomusten ennaltaehkäisemiseksi tulisi tien alkuun lisätä maastoliikennettä koskevat opasteet.

Poromiehen oikeus liikkua maastossa sulanmaan aikana poronhoitotehtäviin liittyen perustuu tietyn välttämättömän tehtävän hoitamiseen (MaastoliikenneL 2 luku 4 §). Kyseisen tien varrella sijaitsee poromiesten kämpä, ja siirtyminen sinne tapahtunee todennäköisimmin mönkijällä tai vastaavalla maastoajoneuvolla. Valvonnan kannalta on vaikea määritellä, onko liikkuminen kämpälle lain edellyttämä välttämätön tehtävä. RVL:n valvontatehtävien kannalta olisi selkeämpää, mikäli poromiehille myönnettäisiin kämpän käyttöön liittyen jonkinlainen poikkeuslupa sulanmaan kaudelle.

Lisäksi todetaan, että Neljännenkankaantiestä käytetään yleisemmin nimeä Koppelokankaantie. Tämän nimen käyttäminen voisi olla parempi vaihtoehto tunnettavuuden kannalta.

2) **Koiravaljakot.** Koiravaljakkojen liikkumiseen rajavartioston moottorikelkkauraa pitkin rajavyöhykkeen takarajalla ei tarvita maastoliikennelupaa. Järjestettyjen safarien mukana kulkee havaintojemme mukaan usein myös huoltokelkka. Näiden huoltokelkkojen käytön periaatteet tulisi niin ikään huomioida ja ohjeistaa suunnitelmassanne.

-Neljännenkankaantien (hks:ssa nykyään **Koppelokankaantie**) alkupäähän viedään tarvittavat liikenne-merkit ja opasteet uralla liikkumisen ohjaamiseksi.
+Suunnitelman tekstiä on tarkennettu Neljännenkankaantien opasteiden osalta (luku 8.6.1).

-Poronhoitotöissä motorisoidusti liikkuvilla poromiehillä tulee olla paliskunnan poroisännän antama valtuutus.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

-Tunnettuuden parantamiseksi tien nimi muutetaan suunnitelmassa **Koppelokankaantieksi**.
+Hks:n tekstiä on muutettu (luku 8.6.1).

-Metsähallitus ei edellytä koiravaljakolta maastoliikennelupaa, mutta valjakon mukana kulkevan huoltokelkan käyttö vaatii aina maastoliikenneluvan.
+Hks:n tekstiä täydennetty (luku 8.6.5).

SUUNNITELMASTA ANNETTU LAUSUNTO**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN****KUUSAMON YHTEISTEN VESIALUEIDEN OSAKASKUNTA**

Kuusamon kylien yhteisten vesialueiden osakaskunta (KYVOK) pitää hks:n tekemistä erittäin tärkeänä. Sen avulla voidaan luoda erittäin selkeät toimintatavat ja menetelmät, joiden avulla alueen eri toimintoja ja aktiviteetteja voidaan selkeästi ja määrätietoisesti suunnitella eri käyttäjäosapuolten kesken. Tärkeää on jo suunnittelun alkuvaiheessa ottaa huomioon eri osapuolten tarpeet ja toiveet, jotta hks tulisi toimimaan myös käytännössä.

KYVOK:n hallinnassa olevat vesialueet ovat merkittäviä ja tärkeitä osakaskunnan toiminnan kannalta, kuten hks:n tavoitteissa (kappale 6.1.2) on kirjattu.

Erittäin tärkeänä KYVOK pitää myös sitä, että vesialueille pääsy turvataan ja että lupien saaminen on joustavaa ja selkeää. Kulkulupien myöntäjän (MH:n) tulee selkein karttaliitein varmistaa em. toiminta. KYVOK:n tarkoitus on säilyttää paikalliset kalavedet elinvoimaisina, ja kalavesien hoitoa tulee suunnitella vuosittain.

Kalavesien hoitotyö ja kalastus vaativat usein kaluston kuljettamista moottoriajoneuvolla, ja sen käytön turhaa rajoittamista/hankaloittamista tulee välttää. Esimerkiksi kalanpoikasten kuljettamisessa tulee kaikin keinoin pyrkiä välttämään pitkiä kuljetusaikoja ja -matkoja, joiden vuoksi kalat helposti stressaantuvat ja voivat jopa kuolla; siksi luvanvarainen kulkulupa hoidettuja tieuria myöten tulee ehdottomasti säilyttää. Jo nykyiselläänkin KYVOK maksaa tienkäyttökorvauksia Kuusamon yhteismetsälle vuosittain sovittavien käyttökorvausten mukaan – riippumatta siitä, kuka tietä käyttää. Tällä tavoin KYVOK haluaa turvata osakkaiden riidattoman tienkäyttöoikeuden. Kulkulupien käytön ja muunkin toiminnan seurannasta voidaan hyvin sopia mm. Metsähallituksen ja Rajavartiolaitoksen kanssa, kuten aikaisemminkin.

KYVOK osallistuu mielellään hks:n suunnitteluun ja valmisteluun muiden osapuolten kanssa.

KUUSAMON RIISTANHOITOHYDISTYS

Kuusamon riistanhoitoyhdistys on paikallinen valtion metsästysorganisaatioon kuuluva järjestö, jonka jäseniä ovat kaikki metsästyskortin maksaneet henkilöt, jotka haluavat kuulua jäsenenä ko. riistanhoitoyhdistykseen. Riistanhoitoyhdistys tarkastelee luonnosta vain metsästyksen osalle kuuluvien asioiden kannalta. Suunnitelmassa mainittu nykytila vastaa tämän hetken käytäntöä. Tavoitteet ja toimenpiteet eivät muuttaisi asian tilaa lainkaan, poisluettuna Julma Ölkyn palauttamista lupa-alueesta Kuusamon yhteismetsälle.

Kuusamon riistanhoitoyhdistyksellä ei ole huomautettavaa hoito- ja käyttösuunnitelmaan.

-

-

-KYVOK:n hallinnassa oleville vesille pääsy on turvattu MH:n ja KYVOK:n välisellä puitesopimuksella (Metsähallitus 2008), johon hks:ssa viitataan. Suunnitelman linjaukset ovat järville liikkumisen osalta puitesopimuksen mukaiset. Myönnettävien lupien liitteenä tulee aina liitekartta, johon on merkitty lupareitti.

-Suunnittelualueella KYVOK:n kohteille kulkemisen suhteen noudatetaan MH:n ja KYVOK:n välistä puitesopimusta (Metsähallitus 2008), johon suunnitelmassa viitataan. Metsähallitus osallistuu teiden kunnossapitoon perustettujen tiekuntien kohdalla yksiköidensä mukaisesti. Metsähallituksen omien alueiden sisällä olevien tieurien osalta tietyt hks:ssa nimetyt tieurat jätetään hoidon ulkopuolelle; tieurien käyttö on sallittu tietyille käyttäjätahoille (mm. KYVOK) suunnitelmassa kuvatun mukaisesti.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

-

-Julma Ölkyn hirvenmetsästysoikeus on maanhankintojen yhteydessä vuokrattu Kuusamon yhteismetsälle vuoteen 2021 saakka. Julma Ölkky on ollut myös osa Metsähallituksen hirvilupa-alueita. Tämä päällekkäisyys poistetaan poistamalla Julma Ölkky Metsähallituksen hirvilupa-alueesta.

+Julma Ölkyn osalta suunnitelmatekstiä on selkeytetty (luku 8.3).

-

Ympäristöministeriön vahvistuskirje

3.1.2011

YM5/5741/2010

Metsähallitus
PL 94
01301 VANTAA

METSÄHALLITUS

07. 01. 2011

MH 3345/623/2008

Viite Metsähallituksen kirje Dnro 3345/623/2008/ 21.5.2010
Hänvisning

Asia Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaminen
Ärende

Metsähallitus on viitekohdassa mainitulla saatekirjeellään lähettänyt ympäristöministeriölle Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamista varten. Suunnitelma-alue käsittää suuren joukon vanhojen metsien suojelualueita, erilaisia muita Natura 2000 -alueita sekä Hyöteikönsuon ja Isosuo-Kivisuon soidensuojelualueet yhteispinta-alaltaan 21 615 hehtaaria. Hyöteikönsuon soidensuojelualue on perustettu soidensuojelualueista annetulla lailla (851/1988) ja soidensuojelualueista annetun asetuksen (852/1988) 4 §:n nojalla alueille tarvittaessa laadittavan hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaa ympäristöministeriö. Isosuo-Kivisuon soidensuojelualue on perustettu soidensuojelualueista annetulla lailla (676/1981) ja sitä koskevan asetuksen (933/1981) 4 §:n nojalla alueille tarvittaessa laadittavan hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaa ympäristöministeriö. Metsähallitus on pyytänyt suunnitelmasta luonnosvaiheessa lausunnot, joiden perusteella se on viimeistelty ministeriöön vahvistettavaksi tulleeeseen muotoon. Ympäristöministeriöllä on ollut mahdollisuus tutustua suunnitelmasta annettuihin lausuntoihin.

Metsähallituksen laatima Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma muodostaa erittäin merkittävän ja monimuotoisen, erityisesti metsiä ja soita käsittävän suojelualueverkoston Kuusamon kaupungissa. Alue koostuu viidestä erillisestä Natura 2000 alueesta, joista suurimman osan suojelu tullaan toteuttamaan luonnonsuojelulain nojalla.

Etelä-Kuusamon suojelualuekokonaisuuden hoidolle ja käytölle asetetut tavoitteet ovat sopusuhteissa soidensuojelualueiden ja myös arvokkaiden vanhojen metsien suojelun kanssa. Suunnitelma on tietopohjaltaan kattava ja havainnollinen. Maankäytön vyöhykejako sekä luonnon suojelulle ja hoidolle asetetut tavoitteet edistävät myös ao. Natura 2000 -alueiden suojelun perustana olevien tavoitteiden saavuttamista.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on arvioitu, että suunnitelman toteuttamisella ei ole merkittäviä luonnonarvoja heikentäviä vaikutuksia Etelä-Kuusamon suojelualueiden Natura 2000 -alueilla eikä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista erillistä arviointia tarvitse tehdä. Ministeriö katsoo, että suunnitelmassa esitetyt arviot perustuvat riittävään tietoon, alueiden luonnontila on hyvä ja ne säilytetään luonnontilassa. Em. soidensuojelualueet ovat pääosin syr-

jävyöhykettä. Hyöteikönsuo liittyy Närängän erämaatilán ja sen lähialueen retkeily-palveluihin, mutta uutta palveluvarustusta ei rakenneta.

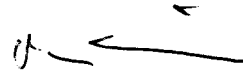
Metsähallituksen laatima ehdotus Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmaksi täyttää tehtävänsä suojelualuekokonaisuuden hoitoa ja käyttöä ohjaavana asiakirjana. Ympäristöministeriö vahvistaa omalta osaltaan Hyöteikönsuon ja Isosuo-Kivisuon soidensuojelualueita koskevan hoito- ja käyttösuunnitelmaosuuden Metsähallituksen em. saatekirjeen liitteenä esitetyn suunnitelman mukaisena.

Ryhmäpäällikön sijainen
Hallitussihteeri

Heikki Korpelainen

Luonnonsuojeluvalvoja

Pekka Salminen

TIEDOKSI

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Kuusamon kaupunki
Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 191 Yliniva, M. & Keskinen, E. 2010: Perämeren kansallispuiston vesimakrofytit. Peruskartoitus ja näytteenottomenetelmien vertailu. 66 s.
- No 192 Juutinen, R. ym. 2010: Lähteikköjen ennallistamistarve. Kasviyhteisöjen ja ympäristön rakenteen tarkastelu. 59 s.
- No 193 Juutinen, R. (toim.) 2010: Lähteikköjen ennallistamistarve. Hyönteislajiston tarkastelu ja koko hankkeen yhteenveto. 133 s.

Sarja B

- No 147 Laukkanen, M. 2010: Kolin kansallispuiston yritystutkimus 2009–2010. 67 s.
- No 148 Leinonen, K., Seppänen, M., Raasakka, N. & Magga, A. 2011: Urho Kekkonen kansallispuiston kalastus- ja retkeily selvitys 2008. 36 s.
- No 149 Metsähallitus 2011: Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien tilinpäätös ja toimintakertomus 2010. 62 s.

Sarja C

- No 86 Pulkkinen, P., Partanen, T., Kiiskinen, A. & Laakkonen, M. 2010: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kalavesien hoito- ja käyttösuunnitelma. 40 s.
- No 87 Laukkanen, M. 2010: Kolin–Ruunaan alueen luontomatkailusuunnitelma. 39 s.
- No 88 Metsähallitus 2010: Pyhä-Häkin kansallispuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 104 s.
- No 89 Metsähallitus 2011: Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 136 s.
- No 90 Pulkkinen, E. 2011: Idän Taigan luontomatkailusuunnitelma. Hossa, Kalevalapuisto, Ystävyden puisto. 49 s.
- No 91 Metsähallitus 2011: Kalevalapuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 143 s.
- No 92 Metsähallitus 2011: Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 166 s.
- No 93 Virkkunen, V. 2011: Syötteen luontomatkailusuunnitelma 2011. 59 s.
- No 94 Virkkunen, V. 2011: Sustainable Tourism Development Strategy 2011, Syöte National Park. 60 s.
- No 95 Metsähallitus 2011: Lietveden ja Luonterin Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 102 s.
- No 96 Metsähallitus 2011: Öjenin hoito- ja käyttösuunnitelma 2010–2020. 51 s.
- No 97 Metsähallitus 2011: Kallinkankaan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 41 s.

ISSN-L 1796-2943
ISSN (verkkojulkaisu) 1796-2943
ISBN 978-952-446-870-1 (verkkojulkaisu)

Julkaisu on luettavissa osoitteessa:

www.metsa.fi/hks